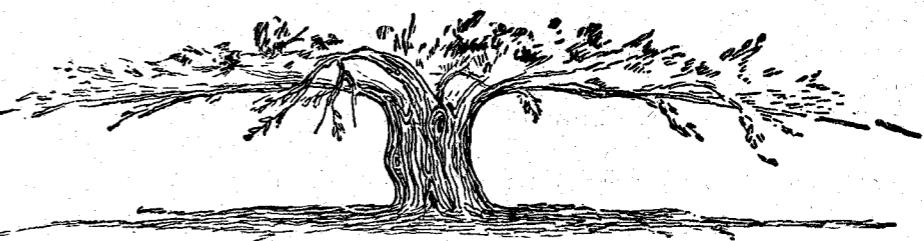

ΔΕΙΝΙΑΣ Ο ΑΡΓΕΙΟΣ — ΑΓΑΛΜΑ ΕΞ ΑΝΤΙΚΥΘΗΡΩΝ

ΣΥΝΤΕΘΕΝ ΕΚ ΠΟΛΛΩΝ ΤΕΜΑΧΙΩΝ ΥΠΟ Ι. Ν.

ΣΒΟΡΩΝΟΥ

ΠΑΝΔΑΘΗΝΑΙΑ

ΕΤΟΣ Γ'
30 ΙΟΥΝΙΟΥ 1903

Η ΑΛΙΕΙΑ ΤΩΝ ΚΟΡΑΛΛΙΩΝ

Οι έρεβώδεις βυθοὶ τῶν θαλασσῶν δὲν κρύπτουν μόνον βράχους γυμνούς, οὐδὲ μόνα τὰ δοτὰ τῶν θυμάτων, τὰ δοπῖα τὰ κήματα, νεκροθάπαι ἀκάματοι, καταρρέπτοντα εἰς τοὺς ἐναλίους τάφους. Κυριαρχεῖ καὶ εἰς τοὺς βυθοὺς τοὺς σιωπηλοὺς τὸ σφρήγος τῆς ζωῆς πολλαχοῦ σπαργώσα βλάστησις καλύπτει αὐτοὺς: ζωόφυτα δὲ τῶν ἀνηλίων ἀβύσσων καλύπτουν τὰ βαθέα τῶν θαλασσῶν ἔλυτρα μὲν θάμνους λόχμας καὶ δάσην ἀνήλια.

Ἐχουν καὶ θησαυροὺς οἱ βυθοί. Ἡ Κεϋλάνη καθ' δλας αὐτῆς τὰς ἀκτὰς κατέχει θησαυροὺς θαυμασίους μαργαριτῶν ἄλλαι ἀκταὶ καὶ ἀνοικταὶ θάλασσαι περιλαμβάνουν τὸ πολύτιμον ἔρυνθρὸν Κοραλλίου, ὃς καὶ ἄλλα διάφορα εἶδη κοραλλιοειδῶν, πολυπόδων καὶ βρυοζώων, τὰ δοπῖα πολλαχοῦ ἀπαντῶσι συμβιοῦντα μετὰ τοῦ ἔρυνθρου Κοραλλίου.

Ο διακεκριμένος τοῦ ναυτικοῦ ἀξιωματικὸς κ. Κ. Ε. Δόσιος, κατόπιν ἐνδιαφερούσων ἔρευνῶν καὶ ἀναγνωρίσεων, ἐδημοσίευσε πρὸ δολίγου ἀξίαν πάσης προσοχῆς μελέτην περὶ τοῦ ἔρυνθρου Κοραλλίου (*Corallium rubrum*) εἰς τὴν δοπίαν προσαρτᾶται χάρτης τῆς Ἑλλάδος μετὰ σημειώσεως τῶν κοραλλιοφόρων ἀκτῶν. Τοιαῦται δὲ είναι εύτυχῶς πολλαί: αἱ νοτιοδυτικαὶ π. χ. ἀκταὶ τῆς Κεφαλληνίας, αἱ τῆς νησίδος Μεγανῆσι παρὰ τὴν Λευκάδα, αἱ παρὰ τὸ Ρίον καὶ Ἀντίρριον ἀκταὶ τοῦ Κορινθιακοῦ, αἱ μεσημβριναὶ ἀκταὶ τῆς Εύβοίας, πολλαὶ τῶν Κυκλαδῶν, ὧν προσέχει ἡ Μύκωνος, ἀκταὶ τινες παρὰ τὸν Μαλέαν, τὰ Κύθηρα καὶ πᾶσαι σχεδὸν αἱ ἀκταὶ τῶν βορείων Σποράδων.

"Ἔχομεν λοιπὸν καὶ ήμεῖς, καθ' δλα τὰ φαινόμενα, ἐν ἀφθονίᾳ τὸ πολύτιμον ζωόφυτον καὶ εἰς ποιότητα ἐμπορεύσιμον, ὃς ἀποδεικνύουν τὰ μεγάλα καὶ εὔρωστα δείγματα τὰ ἐν τῷ Ζωολογικῷ Μουσείῳ, ἀλιευθέντα κατὰ τὸ 1862 ἐκ τῶν ἀκτῶν τῆς Ἰδάκης, καὶ δωρηθέντα ὑπὸ τοῦ μακαρίτου καθηγητοῦ Πρετεντέροη Τυπάλδου.

'Αλλ' οὐχ ἡτον ἡ ἀλιεία τοῦ Κοραλλίου, καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ δικαιώματος, καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς βιομηχανικῆς αὐτῆς ἐπιτυχίας παρουσιάζει ἐνδιαφέροντα προβλήματα. Καὶ ἐν πρώτοις ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ δικαιώματος. Λύναται τὸ Ἐλληνικὸν Κράτος νὰ ἀπαγορεύῃ εἰς τοὺς ἔνους τὴν ἀλιείαν τοῦ Κοραλλίου εἰς τὰς ἔλληνικὰς θαλάσσας; καὶ τίνες αἱ ἔλληνικαὶ θάλασσαι; Δύναται ἐπίσης νὰ ἀπαγορεύῃ ταύτην εἰς τοὺς ἔγχωρούς καὶ νὰ ἀνακηρύξῃ τὸ Κοραλλίου νόμημα τοῦ Κράτους, τὴν ἀλιείαν δὲ αὐτοῦ μονοπάλιον τοῦ Κράτους;

Τὰ προβλήματα ταῦτα καὶ ἡ δρμὴ αὐτῶν λύσις συνδέονται πρὸς τὴν δρμὴν ἀντίληψιν τῶν περὶ κυριαρχίας τῶν θαλασσῶν καὶ τῆς ἴδιοτησίας αὐτῶν υρατούντων νομίμων.

'Ἐν πρώτοις αἱ ἐλεύθεραι θάλασσαι αἱ ἀπό τῶν ἀκτῶν δὲν δύνανται νὰ ἀποτελέσουν οὔτε τὴν ἀποκλειστικὴν κυριαρχίαν, οὔτε τὴν ἴδιοτησίαν οὐδενὸς Κράτους, οὐδενὸς ἀτόμου. Εἶναι κτήσεις πολύτιμοι, δωρηθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς χρῆσιν καὶ κάρπωσιν τῆς ἀνθρωπότητος. Εἶναι δὲ τόσον φυσικὴ ἡ ἔννοια αὐτῆς τοῦ ἀπολύτως ἀκυριαρχήτου τῶν ἀνοικτῶν θαλασσῶν, ὡστε αἱ νομικαὶ αἰτιολογίαι αὐτῆς

ἀποβαίνουν περιττή πολυτέλεια. Ἡ ἐλευθέρα θάλασσα ἡ mare liberum ἦτο καὶ εἶναι κατὰ φυσικὴν ἀνάγκην τοιαύτη, πολὺ πρὸν ἥ τὸ ἀνακηρύξῃ ὁ Γρότιος, εἴτε στηρίζεται τοῦτο εἰς τὸ ἀχανὲς καὶ δριογραφικῶς ἀπροσδιόριστον τῶν ἀνοικτῶν θαλασσῶν, εἴτε εἰς τὴν ἀδυναμίαν οὐας δῆπετε δυνάμεως, δπως κατέχῃ ταύτας ὡς ἀποκλειστικὴν κτῆσιν, ἀπέναντι δλων τῶν ἄλλων δυνάμεων ἡνωμένων. Διότι καθ' ἡμᾶς προέχουν οἱ ἡθικοὶ λόγοι οἱ ἐπιβάλλοντες τὴν ἀναγνώρισιν τῆς συγκυριότητος καὶ ἀκωλύτου χρήσεως τῶν ἐλευθέρων θαλασσῶν ἐκ μέρους πάσης τῆς ἀνθρωπότητος.

«Ἐν ταῖς προθέσεσι τῆς Θείας Προνοίας» λέγει ὁ Calvo ὡς δύναται νὰ ἀντιληφθῇ ταῦτας ἡ πεπερασμένη τοῦ ἀνθρώπου διάνοια, αἱ ἀνοικταὶ θάλασσαι εἶναι στοιχεῖον ἀπαραίτητον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ὅλων τῶν ἔθνων, καὶ εἰς τὴν καθολικὴν πρόοδον τοῦ πολιτισμοῦ. Ἀποτελοῦν φυσικὰς ὄδος συγκοινωνίας προωρισμένας εἰς καθολικὴν χρῆσιν ἀπάσης τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ ἀναγνώρισις ὅτεν ὑπὲρ ἐνὸς ἐθνους δικαιώματος κυριαρχίας ἐπὶ τῶν ἀνοικτῶν θαλασσῶν τῆς ὑδρογείου, θὰ ἀπετέλει ἀναγνώρισιν καὶ τῆς κυριαρχίας τῆς γῆς, ταῦτὸν εἰπεῖν, ἀναγνώρισιν δικαιώματος κοσμοκρατορίας.

Οὕτω δχι μόνον ἡ ναυσιπλοῖα δέον νὰ ἀναγνωρίζεται ἐλευθέρα ἐν ἀνοικταῖς θαλάσσαις ἀλλὰ καὶ ἡ ἀλιεία, χωρὶς οὐδὲν κράτος νὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα νὰ ἀντιποιεῖται ἀποκλειστικὴν ἐνάσκησιν αὐτῆς. Ἐπομένως καὶ τῶν Κοραλλίων ἡ ἀλιεία, ἐφ' ὅσον ταῦτα συναντῶνται εἰς προσιτὰ μὲν βάθη, ἀλλ' ἐν ἀνοικταῖς θαλάσσαις, εἶναι ἐλευθέρα εἰς πάντα τὰ ἔθνη.

Προκειμένου δμως περὶ τῶν ἀκτῶν, αἵτινες περιβρέχουν ἔκαστον Κράτος, αἱρεται ἡ ἀρχὴ τῆς ἐλευθέρας θαλάσσης καὶ ἀναθρώσκει ἀρχὴν ὅλως ἀντίθετος, ἡ τῆς κυριαρχίας ἔκαστον Κράτους ἐπὶ τῶν παρακτίων αὐτοῦ θαλασσῶν.

Ἄλλα δὲν ὑπῆρξε πάντοτε καθολικὴ ἡ συμφωνία περὶ τοῦ ποία εἶναι ἡ λεγομένη παράκτιος θάλασσα ἡ αἰγαλίτις ζώνη, ἐφ' ἥς κατὰ καθολικὴν ἀναγνώρισιν κυριαρχεῖ τὸ κράτος, εἰς δὲν ἀνήκουν αἱ ἀκταί, ποῖα ἐν ἄλλοις λόγοις τὰ φανταστικὰ ἐπὶ τῆς θαλάσσης ὅρια τῆς κυριαρχίας ἔκαστον κράτους, ἐντὸς τῶν δποίων τοῦτο κυριεύει τῆς θαλάσσης.

Ο Βαλέν φρονεῖ ὅτι τὴν παράκτιον θάλασσαν δέον νὰ ωμῇ κατὰ κοινὴν ἀναγνώρισιν ὀρισμένον τῆς ἐγγὺς τῆς ἐρητῆς θαλάσσης βάθος. Ὁμολογουμένως δὲ βάσις πλέον αὐθαίρετος καὶ πλέον ἀνεφάρμοστος θὰ ἦτο ἀδύνα-

τὸν νὰ ἔφευρεθῇ. Ἐκτὸς τοῦ ὅτι ὁ καθορισμὸς τῶν θαλασσῶν ὅριων τῶν κρατῶν θὰ ἀπῆται τὰς ἀκριβεστέρας διὰ διεθνοῦς ἐργασίας βυθομετρήσεις, τοιαύτη βάσις θὰ καθίστα τὴν ἀπὸ τῶν παρακτίων θαλασσῶν κυριαρχίαν ὅλως ἀνισον τὴν ἔκτασιν. Ἀλλαχοῦ τὸ κατὰ συνθήκην ἐλάχιστον βάθος θὰ συνηντάτο πολλὰ μῆλα μακρὰν τῆς ἀκτῆς, ἀλλαχοῦ πάλιν ἐπὶ ἀποκρήμνων ἀκτῶν, αἵτινες κατέχονται καθέτως εἰς μέγιστα βάθη, ἡ παράκτιος θαλάσσα δὲν θὰ εἶχεν οὐδὲ μᾶς δργυῖς πλάτος.

«Οχι διηγάτερον ἀνεφάρμοστος εἶναι ἡ γνώμη τοῦ Ταῦνεβαλ, καθ' ἣν ὡς παράκτιος θάλασσα πρέπει να λογίζεται ἡ ἔκτασις, ἢν περιλαμβάνει ἀπὸ ἐκάστης ἀκτῆς ὁ ὄφθαλμός.

Ἀντιθέτως πρὸς ταῦτα, ὁ δρόδος καθορισμὸς τῆς παρακτίου θαλασσῆς τῆς περιλαμβανομένης ἐν τῇ κυριαρχίᾳ τῶν κρατῶν, ἀτίνα κυριαρχοῦσι καὶ ἐπὶ τῆς ἐρητῆς δέον νὰ ἀναζητηθῇ ἐν τῷ σκοπῷ τῆς τοιαύτης ἔξαιρεσεως τοῦ κανόνος τῆς ἀπάσης τῆς κυριαρχίας τῶν θαλασσῶν τῆς ὑδρογείου, θὰ ἀπετέλει ἀναγνώρισιν καὶ τῆς κυριαρχίας τῆς γῆς, ταῦτὸν εἰπεῖν, ἀναγνώρισιν δικαιώματος κοσμοκρατορίας.

Οὕτω δχι μόνον ἡ ναυσιπλοῖα δέον νὰ ἀναγνωρίζεται ἐλευθέρα ἐν ἀνοικταῖς θαλάσσαις ἀλλὰ καὶ ἡ ἀλιεία, χωρὶς οὐδὲν κράτος νὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα νὰ ἀντιποιεῖται ἀποκλειστικὴν ἐνάσκησιν αὐτῆς. Ἐπομένως καὶ τῶν Κοραλλίων ἡ ἀλιεία, ἐφ' ὅσον ταῦτα συναντῶνται εἰς προσιτὰ μὲν βάθη, ἀλλ' ἐν ἀνοικταῖς θαλάσσαις, εἶναι ἐλευθέρα εἰς πάντα τὰ ἔθνη.

Προκειμένου δμως περὶ τῶν ἀκτῶν, αἵτινες περιβρέχουν ἔκαστον Κράτος, αἱρεται ἡ ἀρχὴ

τῆς ἐλευθέρας θαλάσσης καὶ ἀναθρώσκει ἀρχὴν ὅλως ἀντίθετος, ἡ τῆς κυριαρχίας ἔκαστον Κράτους ἐπὶ τῶν παρακτίων αὐτοῦ θαλασσῶν.

Ἄλλα δὲν ὑπῆρξε πάντοτε καθολικὴ ἡ συμφωνία περὶ τοῦ ποία εἶναι ἡ λεγομένη παράκτιος θάλασσα ἡ αἰγαλίτις ζώνη, ἐφ' ἥς κατὰ καθολικὴν ἀναγνώρισιν κυριαρχεῖ τὸ κράτος, εἰς δὲν ἀνήκουν αἱ ἀκταί, ποῖα ἐν ἄλλοις λόγοις τὰ φανταστικὰ ἐπὶ τῆς θαλάσσης ὅρια τῆς κυριαρχίας ἔκαστον κράτους, ἐντὸς τῶν δποίων τοῦτο κυριεύει τῆς θαλάσσης.

Ο Βαλέν φρονεῖ ὅτι τὴν παράκτιον θάλασσαν δέον νὰ ωμῇ κατὰ κοινὴν ἀναγνώρισιν ὀρισμένον τῆς ἐγγὺς τῆς ἐρητῆς θαλάσσης βάθος. Ὁμολογουμένως δὲ βάσις πλέον αὐθαίρετος καὶ πλέον ἀνεφάρμοστος θὰ ἦτο ἀδύνα-

τῶν ἡμετέρων ἀκτῶν δέον νὰ ἔξετάσωμεν τὰ δικαιώματα τοῦ κράτους ἐπὶ τῶν κοραλλιοφόρων βυθῶν.

Εἶναι ταῦτα δικαιώματα ἴδιοκτησίας καὶ δύναται ἐπομένως τὸ κοραλλίον νὰ ἀνακηρυχθῇ ὡς νόμημα τοῦ κράτους;

Ἀδιστάκτως φρονοῦμεν δχι, ἀποβλέποντες εἰς τὸν καθολικῶς σύμφωνον καθορισμὸν τῆς φύσεως τοῦ δικαιώματος ἐκάστου κράτους ἐπὶ τῆς παρακτίου αὐτοῦ.

Κατ' αὐτὸν οὐδαμῶς ὑπόκειται δικαιώματα ἴδιοκτησίας ἀλλὰ μόνον κυριαρχίας, ἀναλυόμενον εἰς δικαίωμα ἐποπτείας, ἀστυνομίας, καὶ διοικητικῆς καὶ δικαστικῆς ἀμα δικαιοδόσιας ἐπὶ τῆς θαλασσῆς τούτης ἔκτασεως, χάριν ἀμύνης τῆς χώρας, καὶ χάριν προστασίας τῶν φορολογικῶν τοῦ κράτους δικαιωμάτων καὶ τῶν ἐμπορικῶν καὶ ναυτικῶν συμφερόντων τῶν ὑπηκόων.

Οὔτω, ἀναγνωρισμένης τῆς φύσεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ κράτους ἐπὶ τῶν παρακτίων θαλασσῶν, φθάνομεν εἰς τὸ ἀσφαλὲς πόρισμα, προκειμένου περὶ τῆς ἀλιείας, ὅτι λόγῳ τῆς κυριαρχίας αὐτοῦ, ἐφ' ὅσον διὰ τῶν συνθηκῶν δὲν ουθίζονται ἀλλως τὰ τοῦ ἀντικειμένου τούτου, τὸ κράτος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀπαγορεύῃ εἰς τοὺς ἔνοντας παντὸς εἰδῶνς ἀλιείαν καὶ δὴ καὶ τὴν τῶν κοραλλίων. Εἰς πολλὰς μάλιστα περὶ ἐμπορίας καὶ ναυτιλίας συνηγκαίας γίνονται εἰδίκαια διομολογίαι, καθ' ἃς τὸ δικαίωμα τῆς ἀλιείας ἐπὶ τῆς παρακτίου θαλασσῆς ἐπιφυλάσσεται ἐκατέρωθεν ἀποκλειστικῶς ὑπὲρ τῶν ὑπηκόων τοῦ κράτους.

Ἄλλα, προκειμένου περὶ αὐτῶν τούτων τῶν ὑπηκόων ἐκάστης ἐπικρατείας, ὅταν ἀναχωρήσῃ τις ἀπὸ τῆς ἀρχῆς διὰ ἡ θάλασσα εἶναι κοινῆς χρήσεως, καὶ διὰ τὸ ἔτ' αὐτῆς δικαίωμα τοῦ κράτους, καὶ ἔντος ἐπὶ τῶν δρόμων τῆς ζώνης ὅτι ὁ καθολικὸς οἶνος δήποτε εἰδῶνς ἀλιείας, μόνον ἀπὸ ἐπόψεως ἀστυνομικῆς ἀνήκει εἰς τὴν δικαιοδόσιαν τοῦ κράτους, διὰ δὲ τοῦτο δὲν δύναται νὰ οἰκειοποιηθῇ ὑπὲρ εἰσαγόρευην λόγῳ δικαιώματος μονοπώλιακῆς ἴδιοκτησίας τὴν ἀλιείαν οἶνος δήποτε ἀντικειμένου, ἀπειρογόνων ταύτης τὰ κέρδη οὐδόλως θέλει μετέχει ἡ χώρα πλὴν διὰ τὸ εἰς τὸ κράτος παρασχεθησμένου τιμήματος τῆς μεταβίβασεως τῶν δικαιωμάτων αὐτοῦ ἡ ποσοστοῦ ἐπὶ τῶν κερδῶν.

Θέλει δηλαδὴ λάβει καὶ τὸ μονοπώλιον τοῦτο

τὴν κατὰ τὸν Λεωνάδη Μπαλιέ τόσον μισητὴν μορφὴν παντὸς μονοπώλιου, τοῦ δποίου τὴν μερίδα τοῦ λέοντος ἀπολαμβάνει οὐχὶ αὐτὸ τὸ

κράτος ἀλλ' αἱ ἑταῖραι εἰς διὰ ἕκαστην τὴν ἔκμετάλλευσιν τῶν μονοπωλιακῶν αὐτοῦ δικαιωμάτων.

Θέλει δηλαδὴ λάβει καὶ τὸ μονοπώλιον τοῦτο τὴν κατὰ τὸν Λεωνάδη Μπαλιέ τόσον μισητὴν μορφὴν παντὸς μονοπώλιου, τοῦ δποίου τὴν μερίδα τοῦ λέοντος ἀπολαμβάνει οὐχὶ αὐτὸ τὸ

κράτος ἀλλ' αἱ ἑταῖραι εἰς διὰ ἕκαστην τὴν ἔκμετάλλευσιν τῶν μονοπωλιακῶν αὐτοῦ δικαιωμάτων.

Καθ' ἡμᾶς δθεν εἰς τὴν Πολιτείαν ἐνδείκνυται πρὸ παντός, δ τι σκοπεῖ λαὶ τὸ ὑποβιληθὲν εἰς τὴν Βουλὴν νομοσχέδιον ἡτοι ἡ ὑπὸ τοῦ κράτους ἐργασία πρὸς ἔξαρχοβιώσιν τῶν δρῶν τῆς ἐπιτυχίας ταύτης, πρὸς διδασκαλίαν τῶν ἡμετέρων ἀλιέων ὑπὸ εἰνων τοιούτων, καὶ ἐν γένει πρὸ πᾶσαν ἔρευναν ἔξασφαλίζουσαν τὴν ἐπιτυχίαν.

Μετά ταῦτα ἡ ποιητικὴ αὕτη ἀλιείᾳ, εἴς ἵς τόσαι χιλιάδες ἀλιέων τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας πορίζονται τὸν ἄρτον, δέον νὰ ἀφεθῇ εἰς τὴν ἰδιωτικὴν δραστηριότητα, τὸ κράτος δὲ νὰ παρεμβαίνῃ μόνον δι' ἀστυνομικῶν κανονισμῶν

καθορίζον τὴν περιοδικὴν τῶν κοραλλιοφόρων κοιταυμάτων ἐκμετάλλευσιν καὶ τὰ ὅργανα τῆς ἐργασίας, δι' ὃν δύναται νὰ γίνεται ἡ ἀλιείᾳ αὕτη ἀνευ καταστροφῆς καὶ ἔξαντλήσεως τοῦ περικαλλοῦς τούτου τῶν βυθῶν προϊόντος.

EMMANOYLA S. LYKOURDHS

Η ΦΟΥΡΚΑ*

Τὰ παιδάκια παῖζον στὸν κῆπο.

Τοῖχοι παληοί, πρασινόμαυροι ἀπὸ τὴν ὑγρασία, στενεύουν γύρω τὸ μικρὸν ἐκεῖνο τετράγωνο. Ὁ κῆπος εἶνε παρημελημένος καὶ βρωμερός. Ἀράχνες καὶ ἔρεαδια πολλὰ εἰς τὰ δένδρα ἀρρωστιάριη ἡ πρασινάδα χαλασμένες οἱ βραχιές· σωροὶ ἀπὸ σκουπίδια καὶ ἀπὸ πέτρες· σύννεφοι ἀπὸ μύγες καὶ ἀπὸ κουνούπια. Ὅποιο θέλει ἀπὸ τὰ φυτὰ θεριεύει καὶ πνίγει· δποιο τύχει χλωμαῖς καὶ πνίγεται· καμμιὰ τᾶξι καὶ δικαιοσύνη ἀπὸ χέρι ἀνθρώπου. Ἔνας βάλτος μαύρου νεροῦ ποῦ ἔχειλιζει ἐκεῖ· μέσα ἀπὸ τὸν σπασμένον ὁχετό, μολύνει τὸν ἀέρα καὶ νικάει τὴν εὐωδία τῶν ἀνθῶν. Καὶ ὁ βαρεῖα συννεφιασμένος οὐρανὸς πλακόνει τῷρα σὰν μολύβι τὸν κῆπο, ποῦ μετὰ βίας ἀναπνέει καὶ ζῆ.

Μὰ οὔτε οἱ μέλισσες λείπουν, ποῦ βυζαίνουν τὴν ἀνθισμένη μουσιμούλινη, οὔτε οἱ πεταλοῦδες ποῦ πετοῦν ἀπὸ κρίνο σὲ κρίνο, οὔτε τὰ πουλιά ποῦ κελαΐδον—οὔτε τὰ παιδάκια ποῦ παῖζον.

Ἐνε ἔη· ἔπτα, ἀγόρια μαζὶ καὶ κορίτσια τὰ δύο, ἀδέλφια μὲ τὸν κῆπο δικό τους· ἔναν ταῦλα, γειτονόπουλα. Ἔνα κοριτσάκι μονάχα ἔχωρίζει, ἀσχημό, μὰ φοδοκόκκινο καὶ παχουλό· ταῦλα παιδιὰ εἶνε χλωμὰ καὶ κοκκαλιάρικα. Φτερούγιες ἀγγέλου σὲ κανένα δὲν ταιριάζουν.

Καὶ παῖζον χωρὶς νὰ τρέχουν, χωρὶς νὰ φωνάζουν πολὺ, χωρὶς νὰ γελοῦνε διόλου. Παράξενα παιδιὰ μέσα στὸν παράξενο κῆπο! Κάτι τὰ πικραίνει τί, δὲν ἡξέρω· μὰ δὲν εἶνε παιχνίδι χαρᾶς τὸ παιχνίδι τους.... Παῖζον τὶς νοικουράδες. Ἔνα κορίτσι κάνει τὴ μάννα· ἔνα ἀγόρι τὸν πατέρα· ταῦλα εἶνε τάχα παιδιά τους.... Η μάννα καὶ ἡ μεγαλήτερή της κόρη ζυμόνουν κάτι ψωμιὰ καὶ κάτι κουλούρια ἀπὸ χῶμα καὶ ἀπὸ νερό,—τὸ μαύρο νερὸ τοῦ

βάλτου. Ὁ πατέρας μὲ τὸ μεγαλήτερό του τὸ γυιό κόρει ἔντα στὸ λόγγο—μιὰ ἔσορη φοδακινιά, ποῦ τὴ σακατεύει μ' ἔνα τσικούρι σκουριασμένο. Ἡ ἄλλη κόρη,—ἐκεῖνη ἡ φοδοκόκκινη,—σιγυρίζει τὸ σπίτι: κάτι σκαμνάκια ποῦ εἶνε τάχα τραπέζια καὶ κάτι κούτσουρα ποῦ εἶνε τάχα καρέκλες. Ἡ ἀδελφή της ἐτοιμάζει τὸ φαγί,—χόρτα καὶ πετραδάκια σ' ἔνα καγάτι σπασμένο, χωρὶς φωτιά,—κι' ὁ ἀδελφός της κάθεται σὲ μιὰν ἄκρη καὶ διαβάζει τραγουδιστὰ τὸ μάθημά του σ' ἔνα φύλλο λεμονιᾶς γιὰ φυλλάδα: ἀλφα-ἄλφα... βῆτα-βῆτα... γάμα-γάμα...

Μὰ ποῦ τὸ βρῆκαν τέτοιο θλιμμένο παιχνίδι τὰ διαβολόπαιδα! Ὁλος ὁ πόνος τῆς ζωῆς ζωγραφίζεται στὴν παιδιάτικη τούτη σκηνή. Καὶ βλέπεις ὄπτω χρόνων πατέρα νὰ ἴδρονη μὲ σκληρὸν ἀγγομαχητό· καὶ βλέπεις δέκα χρόνων μητέρα νάγωνιζεται, μὲ πρόσωπο ποῦ σὰν νὰ μὴν ἐγέλασε ποτέ του. Βλέπεις παιδιὰ ἔξη καὶ πέντε καὶ τεσσάρων χρόνων νὰ πονοῦν, βουτηγμένα στὴ λύπη τῆς συληρῆς ἐργασίας. Ὡ, τί φτωχὴ καὶ τί δυστυχισμένη ποῦ ἔταν ἡ ψεύτική τους οἰκογένεια! Ὁ, τί πίκρα ποῦ ἐστάλαξε τὸ ἄχαρο παιχνίδι τῶν χλωμῶν καὶ κοκκαλιάρικων πλασμάτων!

Καὶ δῆμος διασκεδάζουν.. Ἐχει τὴ μυστικὴν αὕτη δύναμι τὸ παιδιάτικο παιχνίδι, διτι καὶ ἀν εἶνε Ἡ ψυχὴ τὸν παιδιοῦ εὐφραίνεται καὶ δταν κάνη τὴ δυστυχισμένη, δπως καὶ δταν κάνη τὴν εὐτυχισμένη... Ἐπειτα, ἔχωρο ἀπὸ τὸ μεγάλο, τὸ γενικὸ παιχνίδι, ἔπαιζε καθένα παιδὶ καὶ μονάχο του. Μὰ χωρὶς ἀθώα προσποίησι τόρα· μὲ πονηριά. Ὁ πατέρας ἔξαφνα, περισσότερο ἀπ' δλα του τὰ παιδιά, ἀγαποῦσε τὴ φοδοκόκκινη ἐκεῖνη θυγατροῦντα καὶ κάπου-κάποι τῆς ἔχαδενε τὰ μαλλιὰ καὶ τὸ μάγουλο, μὲ μιὰν ἀγνώριστη καὶ πρώημη ἀνάτοιχλα, ποῦ ἔζωνεν ἥδονικὰ τὸ σωματάκι του. Ἡ μάννα ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος,—πιὸ προχωρημένη στὴν

αἴσθησι καὶ πιὸ ἀφοβῇ στὴ δίψα, σὰν θηλυκὸ—ἄφινε τὸ ζυμωμα συχνὰ κι' ἐπήγαινε νὰ φιλήσῃ τὸ γυιό της, γιατὶ ἐδιάβαζε καλά, καὶ τὸν ἐπεργε στὴν ἀγκαλιά της καὶ τὸν ἐσφιγγε κάμποσην ὥρα μὲ γλύκα κρυφή.... Δὲν ἔταν ἐκείνη τὴ στιγμὴ ἡ μάννα· ἔταν ἡ Εἰρηνούλα ἡ ίδια, τὸ χλωμὸ κοριτσάκι μὲ τὰ μεγάλα μαρδα μάτια, τὰ πονηρά· δὲν ἔταν πιὰ ὁ πατέρας· ἔταν ὁ Γεωργός ὁ ἔδιος, τὸ ἀμύλητο καὶ σκοτεινὸ παιδάκι, μὲ τὸν πρῶτον ἀγνώριστο πόδι τῆς ζωῆς Μόνο φτερούγιες ἀγγέλου δὲν ἐταίριαζαν σὲ τέτοια παιδιά.

Ἄφοῦ θὰ ἐτελείωναν δλες οἱ δουλειὲς τοῦ νοικυριοῦ, είχαν σκοπὸ νὰ καθήσουν τάχα νὰ φάγουν. Ὑστερα θὰ ἔκαναν νύχτα καὶ θὰ ἔπιλωνταν κάτω, τάχα πῶς θὰ κοιμηθοῦν. Τὸ ἀντρόγυνο πλαΐ-πλαΐ, τὰ παιδιὰ γύρω-γύρω. Τότε τὰ παιδιὰ θὰ ἔκαναν ἀταξίες, καὶ ὁ πατέρας θὰ τὰ ἐδεργε στὰ φέματα.... Ἀλλὰ δὲν ἐπρόφθασαν...

Μὲ μιὰ κλωτσιά, ἀνοιξεν ἡ ξύλινη καγκελόπορτα καὶ χύθηκε στὸν κῆπο ἔνα παιδί.

— Ο Ντιντῆς! ὁ Ντιντῆς!

— Ετρεχε πρὸς τὰ παιδιὰ κρατῶντας τὸ χεράκι ψηλὰ κ' ἔνα πρᾶγμα στὸ χεράκι, ποῦ δὲν ἔκαλοφαίνονταν ἀπὸ μακρινά.

— Μπα! ἔνα πουλὶ! εἶπε πρῶτη ἡ φοδοκόκκινη Φανή, μισοκλείνωντας τὰ μάτια.

Μιὰ...σου...σουράδα...μοῦ...μοῦ...τὴν ἀγόρασεν δι πατέρας μου...

— Ο Ντιντῆς ἐλαχάνιαζεν ἀπὸ τὸ τρέξιμο καὶ δὲν μποροῦσε νὰ μιλήσῃ. Μὰ χαμογελοῦσε μὲ τόση χαρά, γιὰ τὸ δῶρο τοῦ πατέρα του, κ' ἐκύτταζε μὲ τόσο καμάρι τὰ συντρόφια του!

Τὸν περικύλωσαν δλα καὶ τὸ παιχνίδι ἐσταμάτησεν. Ἡταν πραγματικῶς σουσουράδα. Τὸ στρογγυλό της ματάκι ἔδειχνε φόβο καὶ λύπη. Ὡ, ναί· λύπη! Καὶ πῶς ἐσπάραζεν! Ἡταν δλη σὰν μιὰ καρδούλα φτερωτή, ποῦ χτυποῦσε νὰ σπάσῃ στὸ χέρι τοῦ χαρούμενου παιδιοῦ

— Τόρα θὰ παῖξουμε τὴ σουσουράδα! εἶπεν δι Γεωργος.

— Ναί! ναί! ἀποκριθῆκαν δλα τὰ παιδιά, η Φανή πρῶτη.

— Καὶ τί λέτε νὰ τὴν κάμουμε; ἐφώτησεν δι Γεωργος.

— Νὰ τὴ δέσουμε ἀπὸ τὸ πόδι καὶ νὰ τὴν ἀφήσουμε νὰ πετᾶ· εἶπεν ἡ Εἰρηνούλα

— Νά της μαζέψουμε μύγες καὶ νὰ τῆς κάμουμε τραπέζι, εἶπεν η Φανή.

— Οχι! δχι! εἶπεν η Ελενίτσα. Νά την ντύσουμε μασκαρᾶ μὲ φορέματα χάρτινα,

— Νά την ζέψουμε στὸ ἀμαξάκι! εἶπεν δι Αλέκος.

— Όλα τὰ παιδιὰ εἶπαν ἀπὸ κάτι τι, μὲ μιὰ γηγοράδα, σὰν νὰ μὴν είχαν ἄλλο πρᾶγμα στὸ νοῦ τους ἀπὸ ήμέρες. Μονάχα ὁ Γεωργός δὲν εἶπε τίποτα. Ἐδειχνε πῶς κάτι είχε νὰ πῇ καὶ αὐτός,—μὰ ποιὸς τὸ ξέρει, δὲν ἐτολμοῦσε.

Κι' ἀρχισαν τὸ νέο παιχνίδι. Ὅλα τὰ ἔκαμαν, γιὰ νὰ εὐχαριστηθοῦν δλοι· μὰ τίποτε δὲν τοὺς πιτύχαινε. Τὴν ἔδεσαν ἀπὸ τὸ πόδι καὶ τὴν ἀφησαν· μὰ δὲν ἐπετοῦσεν ἡ σουσουράδα, γιατὶ τὰ φτερά της έταν κολλημένα ἀπὸ τὸν ίξο. Τῆς ἔπιασαν μύγες καὶ μύγες μὰ ὡ σουσουράδα δὲν εἶχεν δρεῖ ἀπὸ τὴ λύπη. Τῆς ἔκαμαν φορέματα χάρτινα: μὰ ἐστάθη ἀδύνατο νὰ τ' ἀφιμσοῦνεν εἰς τὸ πολυτάραχο ἐκεῖνο σωματάκι. Ἐπειτα τὴν ζέψεων μὰ έταν τόσο βαρὺ τὸ ἀμαξάκι καὶ σκοτεινὸ παιδάκι, μὲ τὸν πρῶτον ἀμύλητο καὶ τὸ σούσουράδα! Καὶ τὸ παιχνίδι μὲ τὲς ἀπάνω τες ἀποτυχίες, κατάντησε ψυχρὸ καὶ βαρετό. Ὁ Γεωργός εἶχε πιὰ βαρεθῆ καὶ ἐμάκρυνε, σουλατσάρωντας μὲ τὰ χέρια δπίσω . . . συλλογισμένος, ἀνήσυχος, σκοτεινός . . .

— Γεωργο! δὲν ἔρχεσαι νὰ παῖξης; τὸν ἐφώτησεν δι Ντιντῆς.

— Ούφ! ἀηδίες! Ξέρετε νὰ παῖξετε σεῖς; εἶπεν ἔπεινος.

— Μὰ τὶ θέλεις νὰ παῖξουμε λοιπόν; Εσὺ μονάχα δὲν εἶπες τίποτα!

— Ἀφῆστε τὸν, καλέ! εἶπεν η Φανή.

Τὸ ἀκουσεν αὐτὸν ὁ Γεωργός καὶ σὰν νὰ ἐπειράχθη, ἐμάκρυνε πιὸ πολὺ κ' ἐκάθησε σὲ μιὰν ἄκρη, σ' ἔνα σωρὸ ἀπὸ πέτρες καὶ ἀπὸ χώματα, πράσινο ἐδῶ κ' ἐκεῖ ἀπὸ ζωχούς καὶ ἀπὸ τσουκνίδες.

— Ἐθύμωσεν! εἶπεν η Εἰρηνούλα.

Τότε δι Ντιντῆς, ποῦ πολὺ τὸν ἀγαποῦσε, πῆγε ποντά του νὰ τὸν καλοπιάσῃ.

— Γιατὶ δὲν παῖξες, Γεωργο; τοῦ εἶπε.

— Ελα, καὶ νὰ παῖξουμε διτι θέλεις έσυ. Δικῆ μου εἶνε η σουσουράδα νά, σου τὴν δίνω νὰ τὴν κάμης δι τι θέλης.

Καὶ τὴν ἐπῆρεν ἀπὸ τὰ χέρια τῆς Φανῆς, ποῦ εἶχε πλησιάσει κι' αὐτή, καὶ τού την ἐδωσε. Ὁ Γεωργός την ἐπῆρε, τὴν ἐκύτταξε καὶ εἶπε σιγὰ-σιγά:

— Θὰ ψοφήσης.

— Α, μπᾶ! ἀμα πεινάση θὰ φάῃ τὶς μύγες της καὶ δὲν θὰ ψοφήσῃ, εἶπεν η Φανή.

— Εσὺ νὰ μιλᾶς κάθε Σάββατο! τῆς εἶπεν δι Ντιντῆς. Ἀμα τὸ λέη δι Γεωργος, θὰ ψοφήσῃ! ξέρει δι Γεωργος.

* 'Απὸ τὴν κατ' αὐτὰς ἐκδιδούμενην δευτέραν Σειρὰν τῶν «Διηγμάτων» Ξενοπούλου.

Σιγά σιγά τοὺς εἶχαν κυκλώση ὅλα τὰ παιδιά. Ο Γεῶργος ἔξειχε καθισμένος ἐπάνω στὸ σωρὸ καὶ κρατῶντας τὴ σουσουράδα.

— "Α, δὲν ἔχει ζωή, εἶπε πάλι. Σὲ μισή ὥρα τὸ πολὺ θὰ εἴνε ψόφια.

Τὰ παιδιὰ ἐκύτταζαν μὲ περιέργεια τὴ σουσουράδα κ' ἐσώπαιναν. Ἐξαφνα ὁ Γεῶργος ζωήρεψε, σήκωσε τὴ φωνὴ καὶ εἶπε:

— Παιδιά, ἔρχεσθε νὰ κάμουμε ἔνα παιχνίδι ποῦ δὲν τὸ εἴδατε ποτές; .

— Τί! τί! τί!

Ο Γεῶργος εἶχε πιὰ θάρρος. Καὶ τὸ μικρὸ του βυσσινοκύτρων στοματάκι ἔχώρεσε, γιὰ νὰ βγάλῃ τὸ λόγο τὸ μεγάλο:

— Τὴ φουρκίζουμε;

"Επεσε σὰ βόμβα. Εγύρισαν ὅλα τὰ παιδιὰ καὶ ὄρμησαν νὰ φύγουν σὰν τρελλά, μὲ φρίκης φωνὲς καὶ χειρονομίες. "Εφευγαν κι' ἀκόμη ἐφώναζαν ἄγρια, ἡ Φανὴ πρώτη:

— Πῶ! πῶ! πῶ!

Μονάχα ὁ Ντιντῆς ποῦ τὸν ἀγαποῦσεν, ἔμεινε κοντά του.

— Καῦμένε καὶ σύ, τοῦ εἶπε εἶνε κρῖμα!

— Πφ! δὲν βραυέσαι! ἀποκρίθηκεν ὁ ἀνθρωπάκος, πολὺ εὐχαριστημένος ἀπὸ μέσα του ποῦ ἀρχίζε κάποια συζήτησι. Νά, τὴν περασμένη Κυριακή, στὴν αὐλὴ του Γιάννου, ἐφουρκίσανε ἔνα γαρδέλι. "Ημουνα κ' ἐγὼ καὶ ξέρω πῶς φουρκίζουν.

— 'Αλήθεια;

— Εἶνε τὸ καλλίτερο παιχνίδι.

— Καὶ πῶς εἶνε ἡ φουρκα; 'Εγὼ δὲν ξέρω.

— Νά. Καταδικάζουνε τὸ πουλὶ σὲ θάνατο· ὑστερα τὸ μαδᾶνε· ὑστερα τοῦ βγάνουνε τὰ μάτια,—μ' ἔνα φτερό, ξέρεις,— ύστερα τὴ φουρκα στὸ λαιμὸ καὶ νά! Ιδές!

Ἐδῶ ὁ Γεῶργος ἔβγαλε μιὰ φωνίτσα σὰν νὰ τοῦ ἐσφιγγαν τὸ λαιμό, ἔγουρλωσε τὰ μάτια του καὶ πέταξε ἔξω τὴ γλῶσσα. Κ' ἐγέλασε.

— Περίεργο πράμμα! εἶπεν ὁ Ντιντῆς κυττάζωντας τὴ σουσουράδα μὲ παράξενον τρόπο, πολὺ παρδέξενο.

— 'Η κακομοῖρα θὰ ψοφήσῃ.. εἶπε σὲ λίγο.

— Θὰ ψοφήσῃ ποῦ θὰ ψοφήσῃ· τὴ φουρκίζουμε λοιπόν; εἶπεν ὁ Γεῶργος.

— "Αν θέλης! εἶπεν ὁ Ντιντῆς, μὲ μιὰ σπίθα στὸ μάτι.

Σιγὰ-σιγὰ εἶχαν πλησιάσῃ πάλι τὰ παιδιὰ στὸ σωρὸ καὶ ἀκούγαν αὐτὴ τὴν δυμλία.

— "Αν εἶνε νὰ ψοφήσῃ! εἶπεν ὁ 'Αλέκος:

— Μὰ στραβός εἶσαι, δὲν τὴ βλέπεις ποῦ ψυχομαχάει; εἶπεν ὁ Ντιντῆς.

— Καλὰ ντέ!

Τὰ κορίτσια ὅμως, πρώτη ἡ Φανὴ, ἔχάλασαν πάλι τὰ μοῦτρά τους.

— "Οχι! όχι! ἔλεγαν· νὰ μή την φουρκίσετε! Εἶνε κακὸ πράμμα! "Οχι, νὰ ζῆτε! Μή!

Μὰ ἡ ἀλήθεια εἶνε πῶς μέσα στὴν ψυχὴ τους ἀρχίσε νὰ δυναμόνῃ ἡ περιέργεια. Φούρκα ἀκούγαν, μὰ φουρκα δὲν εἶδαν ποτέ τους.

Σὰν νά το κατάλαβε αὐτὸ ὁ Γεῶργος καὶ 'σ τὸ ὑστερό εἶπε:

— Τὸ πουλὶ εἶνε δικό μου· μοῦ τὸ ἔχάρισε ὁ Ντιντῆς νά το κάμω ὅτι θέλω. 'Εγὼ λοιπὸν θά το φουρκίσω. Ο Ντιντῆς θά μου δώσῃ χέρι. "Οποιος θέλει νὰ γλεντίσῃ, ἀς κάτσης δποιος δὲν θέλει, ἀς φύγῃ. Νά δρόμος!

Κ' ἔδειξε τὴν ξύλινη καγκελόπορτα.

Κανένα παιδὶ δὲν ἔτολμησε νάποριθη, μὰ οὔτε νὰ φύγῃ. Τὸν ἐκύτταζαν καλὰ-καλά δυὸ κοριτσάκια ἐκτιτάχθηκαν κ' ἐγέλασαν κρυφὰ καὶ γρήγορα.

— Εμπρός λοιπόν! τὴ δουλειά μας! εἶπεν ὁ Γεῶργος.

— "Ελα ντέ! εἶπε κι' ὁ Ντιντῆς.

Ο σωρὸς τῶν πετρῶν καὶ τῶν χωμάτων ἦταν κοντὰ σὲ μιὰν ἀλλαδιά. Εμπηξαν στὸ χῶμα, ἐπάνω στὸ σωρό, ἔνα παλοῦν· ὑστερα ἔδεσαν ἔνα σπάγο ἀπὸ τὸν κορμὸ τῆς ἀλλαδιᾶς ὃς τὸ παλοῦκι αὐτὸ. Στὴ μέση τοῦ σπάγου ἔκαμαν ἔνα κόμπον ἀνοικτό.

Ο 'Αλέκος ἔδωσε τὸ σπάγο ἀπὸ τὴν τσέπη του, (ἦταν ὁ σπάγος τῆς σβούρας του). Ο Γεῶργος ἔκαμε τὴ φουρκα. Ο Ντιντῆς ἐκρατοῦσε τὸν κατάδικο. Τὰ ἄλλα παιδιὰ ἐκύτταζαν σιωπηλὰ καὶ ἀνήσυχα, γύρω στὸ σωρό...

— Τώρα θὰ τοῦ βγάλουμε τὰ ροῦχά του! εἶπεν ὁ Γεῶργος.

Καὶ μὲ δῆλη τὴ σοβαρότητα, δρόμιος ἐπάνω στὸ ὑψωμα, κοντὰ στὴ φουρκα, ἐπῆρε τὴ σουσουράδα καὶ ἀρχίσε νὰ τὴν μαδᾶ. Τὴν ἐμαδοῦσε, τὴν ἐμαδοῦσε. Κίτρινα, μαῦρα, στακτερὰ καὶ ἀσπροὶ φτεράκια ἀερόπλεαν σὰν πεταλοῦδες. "Αλλα ξεπεφταν κάτω· ἄλλα ἐσταματοῦσαν στὰ μαλλιὰ τῶν κοριτσῶν, ἔνα κρεμάστηκε στὸ σχοινὶ τῆς φουρκας. Καὶ τὸ πουλάκι ὑπόμενε τὸ μαρτύριο ἀκίνητο, ἀφωνο, μὲ τὰ ματάκια κλειστά...

— Φτάνει τὸ μάδημα, γιατὶ θὰ ψοφήσῃ! εἶπεν ὁ Ντιντῆς.

— "Αχ! ἀς ψοφοῦσε νὰ μήν το φουρκίσετε! εἶπεν ἀπὸ κάτω ἡ Φανὴ.

Σὰν νά το φορτίζηκεν αὐτὸ ὁ Γεῶργος, κι' ἀφησε τὸ πουλὶ μισομαδημένο.

— "Ελα τώρα! εἶπε στὴ φουρκα!

— Μπᾶ! καὶ δὲν θά τον βγάλης πρῶτα τὰ μάτια μὲ τὸ φτερό, ἐφώναξεν ἔπιληκτη ἡ Εἰρηνούλα.

— Κακή! εἶπε σιγὰ-σιγὰ ἡ Φανὴ καὶ τὴν ἐφοβέρισε μὲ τὸ γονδάκι της.

— "Οχι, γιατὶ μπορεῖ νὰ ψοφήσῃ, εἶπε σχεδὸν ἀπὸ μέσα του δικρόδιος δήμιος.

Κι' ἔπειδεσ τὸ κεφαλάκι τῆς σουσουράδας εἰς τὸν κόμπο του σπάγου 'Αγρια τὰ μοῦτρά του, ἄγρια ἡ φωνὴ του:

— Τώρα εἶνε τὸ γλέντι! ἐφώναξε. Ντιντῆς, τράβα τὸ σχοινί.

— Ο βοηθός του ἔπρεπε νά το λύσῃ, νά το τραβήξῃ, νά το τεντώσῃ, ὥστε νὰ κλείσῃ ἡ θηλειά, κ' ὑστερα πάλι νὰ δέσῃ τὴν ἀκρη του εἰς τὸ παλοῦκι.

— Η σιγμὴ ἦταν ἐπίσημη! Πιὸ σκοτεινὸς ἐφαίνουνταν δικήπος. "Ένα σύννεφο μαῦρο, χαμηλότερο ἀπὸ τὰ μολυβένια ποῦ ἐσκέπαζαν τὸν οὐρανό, ἥλθε κ' ἐστάθηκεν ἵσα-ἵσα ἀποπάνω ἀπὸ τὸ μικρὸν ἔκεινο Γολγοθᾶ. "Αν ἔκεινη τὴ σιγμὴ τὰ παιδιὰ ἐβλεπαν κατὰ τὸν οὐρανό, ἵσως θά τα ἐτρόμαξε πολὺ τὸ σύννεφο ἔκεινο, ποῦ ἔμοιαζε μὲ πελώριο δράκοντα μαῦρο...

— Προσοχή! εἶπεν ὁ Γεῶργος.

— Δὲν μπορῶ!! δὲν μπορῶ!! ἐφώναξε τότε ἡ Φανὴ κ' ἐφυγε στὴν ἄλλη ἀκρη του κήπου,

— Καὶ ἀρχισαν νὰ βρίσκουν διατάξια τόση φρίκη. Σὰν νὰ ἐλύπονταν γιατὶ εἴχε τελειώση γρήγορα! Τάχα δὲν ἦταν τρόπος νὰ τὸ ἐξακολουθήσουν;

— Τώρα μποροῦμε νὰ τῆς βγάλουμε τὰ μάτια! εἶπεν ὁ Ντιντῆς.

— Τί βγαίνει; μήπως εἶνε ζωντανή; εἶπεν δ Γεῶργος σηκώνωντας τοὺς μάτια.

— Κρῆμας! εἶπεν δ 'Αλέκος.

— Εξαφνα, τὸ μαῦρο ἔκεινο σύννεφο ἀρχίσε νὰ βρέχῃ μὲ τόσην δρμή, ποῦ τὰ παιδιὰ ἀφησαν φουρκισμένο, κ' ἐτρέξαν νὰ χωθοῦν εἰς τὸ σπίτι, μὲ φωνές δρνιθίων τρομαγμένων.

— Τελευταία ἔφυγεν ἡ Φανὴ, σιγὰ-σιγά, μὲ κεφαλί σκυρτό. Εἰς τὴ μικρή της ψυχή,—ἀρρωστη

ψυχὴ καθὼς φαίνεται,—ἦταν σὰν ἔνα βάρος θανάτιμο δικήπος ἔρημος, ποῦ τὸν ἔξεπλενεν δι μαῦρος δράκοντας ἀπὸ τὴν ἀνομία τῶν μικρῶν ἀνθρώπων. Κι' δταν ἀναγκάσθηκε νὰ περιάσῃ κοντὰ ἀπὸ τὸ μικρὸ Γολγοθᾶ καὶ νὰ ἰδῃ ἀπάνω ἀπὸ τὶς τσουκνίδες νὰ κρέμεται δλομόναχο, βρεχούμενο, τὸ φουρκισμένο πουλάκι, κρύ 'ἀνατριχίλα τὴν ἐπερζίσωσε, ποῦ ἔλυσε τὰ γόνατά της.

— Στὸ σπίτι, ἔπηγε ἵσια στὴ μητέρα της καὶ μὲ δάκρυα στὰ μάτια τῆς εἶπε:

— Μητέρα! ἔκεινα τὰ παληόπαιδα ἐφούρκισαν τὴ σουσουράδα!

— Η Φανὴ ἀρρώστησε. Γιὰ πολλὲς ἡμέρες τὰ

ροδοκόκκινα μαγούλακια της, ἦταν φωτιά καὶ λαύρα ἀπὸ τὸν πυρετό. Μὰ κανένα ἀπὸ τὰ

χλωμὰ καὶ κοκκαλιάρικα παιδιὰ δὲν ἐπαθε τίποτα.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟ ΑΓΑΛΜΑ ΤΟΥ ΠΕΡΣΕΩΣ ΟΣ
ΣΥΝΕΠΛΗΡΩΘΗ ΥΠΟ Ι. Ν. ΣΒΟΡΩΝΟΥ

ΤΟ ΑΓΑΛΜΑ ΤΟΥ ΠΕΡΣΕΩΣ ΟΣ
ΣΥΝΕΠΛΗΡΩΘΗ ΥΠΟ Ι. Ν. ΣΒΟΡΩΝΟΥ

ΠΕΡΙ ΠΡΟΦΟΡΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ*

Εκ πάντων τῶν ἔξι ἀρχῆς μέχρι τέλους ἔξε-
τασθέντων περὶ τῆς ἐκφωνήσεως τῶν Ἑλ-
ληνικῶν φθόγγων συνάγεται δτι, ὅσα ἐγράφη-
σαν ὑπὸ τῶν Ἐφασικῶν ἀπὸ τριακοσίων καὶ
ἔβδομήκοντα ἑτῶν, δὲν εἴνε ἵκανὰ νὰ ἐλέγ-
χωσι σφαλλομένην τὴν διδασκαλίαν τῶν ἀρ-
χαίων Γραμματικῶν, ὑποκειμένου τοῦ λόγου
περὶ τῆς προφορᾶς τῶν στοιχείων καὶ συλλα-
βῶν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης κατὰ τοὺς χρό-
νους τοῦ Περικλέους καὶ Πλάτωνος. Ἐξ οὐ-
δενὸς τῶν μέχρι τοῦδε προσαχθέντων τεκμη-
ρίων ὑπὸ τῶν Ἐφασικῶν ἀποδεικνύεται σα-
φῶς καὶ ἀναμφισβήτητως δτι ἄλλως ἔξεφω-
νοῦντο αἱ δίφθογγοι ὑπὸ τῶν Γραμματικῶν
καὶ ἄλλως κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Πλάτωνος
καὶ τοῦ Δημοσθένους ἡ ἀρχαιότερον ἐπὶ Αἰ-
σχύλου καὶ Σοφοκλέους, δτι ἄλλη μὲν ἦτο ἡ
προφορὰ τῶν συμφώνων β, γ, δ, ζ, θ, φ, χ
ἐπὶ Ομῆρους καὶ ἄλλη ὑστερον ἐπὶ τῶν ἀρχαίων
Γραμματικῶν ἡ σήμερον παρ' ἡμῖν.

Ἐκ τῆς γενομένης ὑφ' ἡμῶν ἔξετάσεως ἀπεδείχθη πρὸς τοῖς εἰρημένοις καὶ τοῦτο, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Γραμματικοὶ ἔγίνωσκον καὶ διετήρουν τὴν ὁρθὴν πρόφορον τοῦ η καὶ υ μέχρι τῶν ἐσχάτων χρόνων τοῦ παρηκμακότος ἐλληνισμοῦ, εἰ καὶ ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν πολλῶν ἡ μὲν πρόφορὰ τοῦ η εἶχε ταυτισθῆ πρὸς τὴν τοῦ ἴδια πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἥδη ἀπὸ τῆς γ' π. Χ. ἐκατονταετηρίδος, ἡ δὲ τοῦ ν ἀπὸ τῆς γ' καὶ δ' μετὰ Χριστόν. Ἐκ τῶν συγγραμμάτων τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν ἀποδεικνύεται ἐπ' ἵστησι ὅτι καὶ οἱ παλαιὰ προσῳδία ἐσφύζετο παρ' αὐτοῖς ἐν τε τῇ θεωρίᾳ καὶ τῇ πρᾶξει οἷα ὑπῆρχε καὶ ἐπὶ Σωκράτους καὶ Πλάτωνος, εἰ καὶ ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν πολλῶν ἐπῆλθε φανερὰ ἥδη ἡ σύγχυσις τῶν μακρῶν καὶ βραχέων ἀπὸ τῆς β' μετὰ Χριστὸν ἐκατονταετηρίδος, τελεία δὲ καὶ πλήρης παρὰ τοῖς ξένοις ἀπὸ χρόνων πολὺ ἀρχαιοτέρων.

Ούδεν δὲ θαυμαστὸν ἂν οἱ ἀρχαῖοι Γραμματικοὶ ἔγινωσκον καὶ διετήρουν τὴν δόκιμον προφοράν, ἀφοῦ τὸ πρῶτον αὐτῶν μέλημα ἦτο, ὃς ἡρητᾶς λέγει Διονύσιος δὲ Θρᾷξ, « ἄναγνωσις ἐντριβῆς κατὰ προσῳδίαν ποιημάτων

* Ἐπίλογος τοῦ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐκδοθησομένου
βιβλίου τοῦ κ. Θ. Παπαδημητρακοπούλου. La tradition
ancienne et les partisans d'Érasme.

τῶν ποιητῶν καὶ συγγραφέων, νὰ ἀγνοῶσι τίνα δύναμιν εἶχον τὰ γράμματα καὶ αἱ ἐξ αὐτῶν συλλαβαὶ ἑκατὸν καὶ διακόσια ἔτη πρότερον.

Τύπος τῆς διατηρήσεως τῆς παλαιᾶς γλώσσης καὶ προφορᾶς κατὰ τοὺς Ρωμαϊκοὺς χρόνους μαρτυρεῖ σαφῶς καὶ ὁ Κικέρων, ὅταν μετὰ τοσούτουν θαυμασμοῦ ἔξαίρῃ τὸ ἐπίχαρι καὶ τερπνὸν τῆς φωνῆς τῶν συγχρόνων αὐτῷ Ἀθηναίων (De Oratore III, 11 ἵδε καὶ Brut. 46 καὶ Fab. Qnintilianum ἐν Inst. Orat. XII 10. 27. 33-35): μαρτυρεῖ δὲ καὶ ὁ Ὁράτιος ἀποφαινόμενος ὅτι μόνοις τοῖς Ἐλλησι δέδωκεν ἡ Μοῦσα στρογγύλῳ φθέγγεσθαι στόματι (De arte poetica στίχ. 322). Τί δὲ ἄλλο σημαίνουσι καὶ οἱ λόγοι τοῦ Φιλοστράτου περὶ τῶν κατοικούντων τὴν μεσογείαν τῆς Ἀττικῆς κατὰ τὴν β' ἠρι γ' ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδα ὅτι «ὑγιανει αὐτοῖς ἡ φωνὴ καὶ ἡ γλώσσα τὴν ἄκρων ἀτθίδα ἀποψάλλει» καὶ «ἡ μεσο-

Οὐδαμῶς δέ θαυμάζομεν ἂν οἱ ὑπέρομαχοι τοῦ Ἐρασμικοῦ ἐπινοήματος μετὰ πολλῆς αὐταρεσκείας δισχυρότεροι εἰσὶν τοῖς πρῶτοι αὐτοὶ μετὰ δισχύλια καὶ τριακόσια ἔτη ἀνεκάλυψαν τις ἦτο ἐπὶ Περικλέους καὶ Πλάτωνος ἡ προφορὰ τῶν στοιχείων καὶ συλλαβῶν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἀφοῦ οὐκ ὅλιγα εἶνε τὰ σφάλματα εἰς ἣ ἐκάστοτε περιπίπτουσιν οἱ οὔτω ψρονοῦντες καὶ οὐχ ἥκιστα τὰ ἔξης.

ηρτοῖς καὶ ἔξω πάτου ὀνόμασιν» (Πῶς δεῖ ίστορίαν συγγράφειν 44) ἡ δτι καὶ τότε ἔξη ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα, καὶ ἡδύνατο νὰ προβάλῃ ὡς παραδειγμα μημήσεως τὴν κοινὴν συνήθειαν ὡς προέβαλλε καὶ ὁ σύγχρονος αὐτῷ Σέξτος ὁ Ἐμπειρικὸς διὰ τῶν ἔξης φράσεων «δεῖ τοὺς ὅρθως βοηθομένους διαλέγεσθαι τῇ ἀτέχνῳ καὶ ἀφελεῖ κατὰ τὸν βίον καὶ τῇ κατὰ τὴν κοινὴν τῶν πολλῶν συνήθειαν παρατηρήσει πρόσσανέχειν» (Πρὸς Γραμματικὸν σελ. 640, 31 ἔκδ. Bekker): «ἡ ἄφα συνήθεια τοῦ τί τέ ἐστιν Ἑλληνικὸν καὶ τί ἀνελλήνιστον γίνεται κριτῆριον καὶ οὐκ ἀλλὰ τις περὶ τὸν Ἑλληνισμὸν τέχνη» (σελ. 641, 12): «ρητέον τὴν παρατηρησιν τῆς κοινῆς συνήθειάς χρησιμεύειν πρὸς τὸ Ἑλληνίζειν» (643, 18) καὶ «ὅ συνασκηθεὶς μάλιστα καὶ τριβεῖς ἐν τῇ συνήθειᾳ οὗτος Ἑλληνίζει» (σελ. 643, 3). Συμμαρτυρεῖ δὲ τῷ Λουκιανῷ καὶ τῷ Σέξτῳ ὁ κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἀνθήσας Ρωμαῖος Aulus Gellius οὐδαμῶς ὀντήσας νὰ παραθέσῃ ὡς δεῖγμα καθαρωτάτου ἀττικισμοῦ τὴν ἔξης φράσιν ὀκταέτους Ἀττικοῦ παιδός: «μὴ γελάτε· ἔνι τοῦλαιον,

ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ, ἵνα δὶς αὐτῶν ὁρμη-
νεύσωσι κατὰ τὰς ἴδιας ἀρχὰς ἔκεινας τῶν
γραφῶν, ὅσαι φανερῶς καταδικάζουσι πὸ πλημ-
μελὲς τοῦ Ἐρασμικοῦ ἐπινόματος. 3) "Οτι δὲν
ἡθέλησαν νὰ σκεφθῶσιν δτι καὶ αὐτὴ ἡ ὑπὸ^τ
τῶν Ἰώνων γενομένη μεταρρύθμισις τοῦ πα-
λαιοτέρου τῶν Ἐλλήνων ἀλφαρβῆτυν φανερῶς
καταδικάζει τὴν θεμελιώδη ἀρχὴν τῶν Ἐρα-
σμικῶν, δτι δῆθεν οἱ "Ἐλληνες ἔγραφον τὰς
λέξεις ὡς καὶ ἔξεφώνουν. αὐτάς, καὶ δτι παρὰ
τοῖς "Ἐλλησιν ὑπῆρχε πληρεστάτη ἀρμονία προ-
φορᾶς καὶ γραφῆς. Οὐδαμῶς ἐσκέφθησαν δτι
οἱ "Ιωνες καὶ κατὰ μίμησιν αὐτῶν πάντες οἱ
ἄλλοι "Ἐλληνες, θεραπεύοντες τὰς ἀτελείας τοῦ
παλαιοτέρου αὐτῶν ἀλφαρβῆτου, δὲν ἔγραψαν
τὰς διφθόγγους δι' ἀπλῶν φωνητῶν, ἀλλά,
τούναντίν, διὰ δύο φωνητῶν ἀπλᾶς καὶ
ἀσυνθέτους φωνάς. "Ο τοιοῦτος δὲ τρόπος τῆς
θεραπείας σημαίνει δτι οἱ "Ἐλληνες ἐν τῇ
γραφῇ τῶν φθιόγγων τῆς ἑαυτῶν γλώσσης ὥρ-
μαντο ἐξ ἀρχῶν δλως ἐναντίων πρὸς τὴν θε-
μελιώδη ἀρχὴν τῆς Ἐρασμικῆς διδασκαλίας, καὶ
δτι πρὸς δρθὴν ἀνάγνωσιν τῶν Ἐλλήνων ποιη-
τῶν καὶ συγγραφέων δφείλει τις νὰ γινώσκῃ
ἀκριβῶς τις δτι ἡ φύσις τῆς Ἑλληνικῆς δρ-
θυογραφίας ἀπὸ τῆς πέμπτης τοὐλάχιστον πρὸ^τ
Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος, ἀν δέλη νὰ ἀναγ-
νώσῃ τὰ γεγραμένα κατὰ τὴν φύσιν τῆς
Ἑλληνικῆς δρθυογραφίας, οὐχὶ δὲ κατὰ τὴν φύ-
σιν τῆς δρθυογραφίας ἔνων γλωσσῶν. 4) "Οτι
δὲν παρετήρησαν δτι ἡ συναίρεσις καὶ ἡ κρά-
σις εἰχε συντελέσει τὸ ἑαυτῆς ἔργον ἐν τῇ Ἀτ-
τικῇ ἴδιᾳ διαλέκτῳ ἥδη πρὸ τοῦ Μηδικοῦ πο-
λέμου. ἡ δὲ ἔνωσις τῶν διεστώτων φωνητῶν
προϋποτίθεται ἀναγκαῖος τὴν γένεσιν νέων
φθιόγγων δυναμένων νὰ γνωσθῶσι μόνον διὰ
τῆς ἀκριβοῦς γνώσεως τῆς δρθυογραφίας, καθ'
ἡν ἔγραφον οἱ "Ἐλληνες ἐν τοῖς χρόνοις τῆς
ἀκμῆς τοῦ ἐλληνισμοῦ πρὸς τὴν γνῶσιν δὲ
ταῦτην δὲν ἀρκεῖ μόνη ἡ διδασκαλία τῆς ἐτυ-
μολογίας καὶ τοῦ Ἐρασμικοῦ γράμματος διδά-
σκαλία πολύτιμος μὲν αὐτὴ καθ' ἑαυτήν, ἀνίκα-
νος δ' ὅμως νὰ διδάξῃ τὴν ζῶσαν καὶ ἀληθῆ
προφορὰν γλωσσῶν διαφυλαττούσων τὴν πα-
λαιὰν δρθυογραφίαν παρὰ πᾶσαν τὴν ἐκ τῶν
φωνητικῶν νόμων ἐπελθοῦσαν μεταβολὴν ἐν
τῇ προφορᾷ. 5) "Οτι δὲν κατενόησαν προση-
κόντως δτι τὰ δρθυογραφικὰ ἀμαρτήματα δύ-
νανται νὰ συμβῶσι μόνον ἐν ἔκειναις ταῖς
γλώσσαις, ἐν αἷς ἡ καθεστῶσα δρθυογραφία
δὲν συμφωνεῖ κατὰ πάντα πρὸς τὴν προφο-
ράν, καὶ δτι οὐχὶ δ ἀριθμὸς ἄλλη ἡ φύσις τῶν

δρθυογραφικῶν ἀμαρτημάτων εἰνε ἡ διδάσκουσα
τὴν ζῶσαν καὶ ἀληθῆ προφοράν, καὶ δτι ἡ διὰ
διφθόγγων γραφὴ ἀπλῶν ηχῶν ὑπὸ τῶν ἀγραμ-
μάτων εἰνε σαφὲς τεκμήριον τῆς ἀπλῆς καὶ
ἀσυνθέτου δυνάμεως τῶν διφθόγγων ἐν τῷ
ἀλφαρβῆτῳ οἰασδήποτε γλώσσης οὐχὶ μόνον
κατὰ τοὺς χρόνους καθ' οὓς ἐμφανίζονται τοι-
αῦται ἐσφαλμέναι γραφαί, ἀλλὰ καὶ κατὰ χρό-
νους πολὺ ἀρχαιοτέρους. "Αν οὗτως ἔξηταζον
τὰ πράγματα οἱ Ἐρασμικοὶ καὶ ἥθελον νὰ ἀπο-
νείμωσι τὴν προσήκουσαν ἀξίαν εἰς τὰ δρθυο-
γραφικὰ σφάλματα, θὰ εὔρισκον ἵσως καὶ αὐ-
τοὶ δτι ἡ διδασκαλία τῶν ἀρχαίων Γραμματι-
κῶν περὶ τῆς ἀπλῆς καὶ ἀσυνθέτου διφθόγγων
συντελεσθῇ ἡ μετάβασις τῶν διφθόγγων
ἡ συνθέτων ηχῶν εἰς βραχεῖς καὶ συνεσταλ-
μένους. "Ο χρόνος δὲ οὗτος τῆς ὡς μακρῶν
φωνητῶν προφορᾶς τῶν διφθόγγων οὐδεὶς
ἄλλος δύναται νὰ εἴνε ἡ, ὡς πρότερον εἴπο-
μεν, δ ἀπὸ τῶν Μηδικῶν καὶ ὑστερον. Καὶ
κατ' αὐτὰς τὰς Ἐρασμικὰς ἀρχὰς ἥτο φωνητι-
κῶς ἀδύνατον αὶ διφθόγγοι αι, οι, ει νὰ λά-
βωσι τὴν προφορὰν τοῦ ε, τοῦ βραχέος υ καὶ
τοῦ βραχέος ε κατὰ τὴν β' μετὰ Χριστοῦ ἑκα-
τονταετηρίδα ἐν τῇ κυρίως Ελλάδι, παρὰ δὲ
τοῖς ξένοις κατὰ τὴν γ' καὶ β' πρὸ Χριστοῦ, ἀν
πολὺ πρότερον καὶ ἐν τῇ γλώσσῃ καὶ ἐν τῷ ἀλ-
φαρβῆτῳ δὲν είχον λάβει ἐκ χρόνων πολὺ ἀρ-
χαιοτέρων τὴν δύναμιν μακρῶν καὶ ἀπλῶν
φωνητῶν, δύναμιν, ἣν ἐπικυροῦσι καὶ πάντα
τὰ ἐκ τῆς ἀρχαιότητος ποικίλα καὶ παντοειδῆ
μαρτύρια. 12) "Οτι ἐνίστε δι' ἀριθμητι-
κῶν ἀναλογιῶν ζητοῦσι νὰ δρίσωσι τὴν φύσιν
πολλῶν ἐπιγραφικῶν φαινομένων, δλως, ὡς φαί-
νεται, λησμονοῦντες δτι αὶ ἀριθμητικαὶ ἀνα-
λογίαι δὲν δύνανται νὰ μεταβάλωσι τὴν φύσιν
τῶν πραγμάτων, δν εἰνε ἀναλογίαι, καὶ δτι ἀν
αὐτὴ ἀλλοθεν δὲν εἰνε γνωστή, αὶ ἀναλογίαι
οὐδὲν εἰς τοῦτο συμβάλλονται λησμονοῦσι δη-
λαδὴ δτι οὐχὶ ἐκ τῶν ἀριθμητικῶν ἀναλογιῶν,
ἄλλ' ἀλλοθεν τρέπει νὰ γινώσκωμεν δτι ἔκεινα
μὲν τὰ τοσαῦτα τὸν ἀριθμὸν ηχα εἰνε πρό-
βατα, ταῦτα δὲ αἵγες, δτι ἔκεινα μὲν εἰνε φω-
νητικὰ φαινόμενα, ταῦτα δὲ δρθυογραφικά, καὶ
δτι εἰνε μεγίστη ἀνάγκη νὰ διακρίνῃ τις ἀκρι-
βέστατα τὰ δρθυογραφικὰ φαινόμενα ἀπὸ τῶν
φωνητικῶν, ἀν τὰ ἐκ τῶν συλλογισμῶν αὐτοῦ
συμπεράσματα δέλη νὰ εἴνε ἀσφαλῆ καὶ βέ-
βαια, οὐχὶ δὲ τοσοῦτον ἀκροσφαλῆ, δσον τὰ
τῶν Ἐρασμικῶν. 11) "Οτι οὐδὲ ὑπώπτευσαν

δλως δτι ἡ ἀπὸ τῆς β' μετὰ Χριστοῦ ἑκατον-
ταετηρίδος παντελῆς συστολῆ τῶν διφθόγγων
καὶ τελεία αὐτῶν σύγχυσις πρὸς τὰ ἀντιστοι-
χοῦντα αὐταῖς βραχέα φωνήνετα δὲν σημαίνει
δτι ἐν τοῖς ἀρχαιοτέροις χρόνοις αὶ διφθόγγοι
είχον σύνθετον προφοράν, ἀλλά, τούναντίν,
δτι ἐπέφραινον ηχον μακρῶν καὶ ἀπλῶν φωνη-
τῶν δὲν ὑπώπτευσαν δηλαδὴ δτι καὶ κατ'
αὐτὰς τὰς Ἐρασμικὰς ἀρχὰς ἀνάγκη νὰ παρέλθῃ
μακρότατος χρόνος, ἔως διὰ τῶν μακρῶν φθιό-
γγων συντελεσθῇ ἡ μετάβασις τῶν διφθόγγων
ἡ συνθέτων ηχῶν εἰς βραχεῖς καὶ συνεσταλ-
μένους. "Ο χρόνος δὲ οὗτος τῆς ὡς μακρῶν
φωνητῶν προφορᾶς τῶν διφθόγγων οὐδεὶς
ἄλλος δύναται νὰ εἴνε ἡ, ὡς πρότερον εἴπο-
μεν, δὲ προφορὰν τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Δημοσθένους,
δπερ καὶ αὐτὸς ὁ Blass ἀπροσδοκήτως ὅμο-
λογεῖ ἐν τοῖς τελευταῖς στίχοις τῆς ἑαυτοῦ
πραγματείας περὶ τῆς Ἐλληνικῆς προφορᾶς. Τὸ
λυπηρὸν μόνον είνε δτι ὁ Blass, ἔνεκα τῆς σφα-
λερᾶς μεθόδου, δπερ ἡκολούθησεν ἐν τῇ ἐρεύνῃ
τῆς ἀληθείας δὲν ἡδυνήθη νὰ εὔρῃ οὕτε τὴν ἐν
τῇ ἀκμῇ τῆς γλώσσης προφοράν τῶν Ἐλλήνων,
οὕτε πῶς οἱ ἀρχαῖοι Γραμματικοὶ καὶ Τεχνο-
γράφοι ἐξεφώνουν τὰς διφθόγγους καὶ τὰ σύμ-
φωνα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, εὶ καὶ ἐκ τῆς
διδασκαλίας αὐτῶν γίνεται καταφανές παντὶ τῷ
κατανοοῦντι τὴν Ἐλληνικήν γλώσσαν δτι ἔξε-
φωνουν τὰς διφθόγγους καὶ τὰ σύμφωνα
διαφόρως ἡ σήμερον αὐτὸς καὶ οἱ ἄλλοι Ἐρα-
σμικοί. Καὶ ἐφ δσον, ἐπαναλέγομεν, οἱ σφο-
δοὶ ὑπέρομαχοι τοῦ νεκροῦ γράμματος καὶ τῆς
ἀφώνου ἐτυμολογίας δὲν κατορθοῦσι νὰ ἀπο-
δείξωσι διὰ σαφῶν καὶ ἀναμφισβητήτων ιστο-
ρικῶν τεκμηρίων δτι εὔρον καὶ κατέχουσι τὴν
ἐπὶ Περικλέους καὶ Πλάτωνος ἀληθῆ προφο-
ρὰν τῶν διφθόγγων καὶ τῶν συμφώνων, δφεί-
λουσιν είλικρινῶς νὰ δμολογήσωσι τὸ ἀστοχον
τοῦ Ἐρασμικοῦ ἐπινόματος, ἀποβάλλοντες μὲν
τὴν Ἐρασμικήν προφορὰν ἐν τῇ ἀναγνώσει
τῶν Ἐλλήνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων, εἰσά-
γοντες δὲ ἀντ' αὐτῆς τὴν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων
Γραμματικῶν διδασκομένην, ἀν μὴ θέλωσι γά-
ρ οι τῆς πολλῆς ἀκριβείας ποιητῶν τὴν γλώσσην
χωρὶς πρότερον νὰ ἀποδεῖξωσιν τὸν συμφώνων,
δφείλουσιν είλικρινῶς νὰ δμολογήσωσι τὸ ἀστοχον
τοῦ Ερασμικοῦ ἐπινόματος, τὸ προφοράν
τοῦ Ἐρασμικήν προφορὰν ἐν τῇ ἀναγνώσει
τῶν συμφώνων, δφείλουσιν είλικρινῶς νὰ δμολογήσωσι τὸν συμφώνων.
Διὰ πάντα ταῦτα οὐδὲν παράδοξον ἀν οἱ
Ἐρασμικοί, κόπτοντες μᾶλλον ἡ λύσης τὸν
δεσμοὺς τοῦ αὐθαιρέτως παρ' αὐτοῖς γεννη-
θέντος ζητήματος, ἐνόμισαν δτι εὔρον τὴν
ἐπὶ Περικλέους καὶ Πλάτωνος φωνὴν τῶν Ἀτ-
τικῶν καὶ τῶν ἄλλων Ἐλλήνων, ἐνῷ οὐδὲν
ἄλλο ἐποίησαν ἀληθῶς ἡ ἡνάγκασαν τὸ νεκρὸν
γράμμα νὰ λάβῃ ἐκὸν ἀκροειδέας προφοράν.
Οὐδὲν ἐπ' ίσης θαυμαστὸν δηλαδὴ δηλώσατο
φωνητικῶν φαινόμενων, δφείλουσιν είλικρινῶς
νὰ δμολογήσωσι τὸν συμφώνων, δφείλουσιν είλικρινῶς
νὰ δμολογήσωσι τὸν συμφώνων.
Κενὸς δὲ εἴνε καὶ ὁ φόβος δ ἀπό τινος χρό-
νου καταλαβών τὴν ψυχὴν οὐκ δλίγων Ἐρα-
σμικῶν, δτι διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς ήμετέρας
προφορᾶς ἡ τῆς διδασκομένης οὐδὲν τῶν ἀρ-

χαίων Γραμματικῶν θὰ ἀποβῇ δυσχερής τοῖς νέοις ἢ γνῶσις τῆς Ἑλληνικῆς ὁρθογραφίας. Διότι ἡ ὁρθογραφία τῶν παλαιῶν γλωσσῶν δὲν διδάσκεται διὰ τῆς καθ' ἡμέραν πρὸς ἀλλήλους ἀναστροφῆς τῶν ἀνθρώπων καὶ διὰ τῶν ὥτων, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀκριβοῦς γνώσεως τῶν γεγραμμένων λέξεων, διὰ τῆς ἐκμαθήσεως τῶν γραμματικῶν τύπων καὶ τῆς συχνῆς αὐτῶν γραφῆς καὶ διὰ τῆς συχνῆς ἀναγνώσεως καὶ μελέτης τῶν ποιητῶν καὶ συγγραφέων τῆς διδασκομένης γλώσσης, ἐν οἷς γίνεται χρῆσις οὐχὶ τῶν ὥτων, ἀλλὰ τῶν ὅρθιαλμῶν.

Ἐκ τῆς ἀκριβοῦς μαθήσεως τῶν γραμματικῶν τύπων καὶ τῆς μετὰ προσοχῆς ἀναγνώσεως τῶν γεγραμμένων κάλλιστα καὶ εὐκολώτατα δύναται νὰ γνωσθῇ ἡ ὁρθογραφία τῶν τε καταλήξεων καὶ οἰζῶν. Τὸ νὰ ἀπαιτῇ δέ τις παρὰ τῶν μαθητῶν ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας νὰ γινώσκωσι τὴν ὁρθογραφίαν γλώσσης τινός, ἀπαιτεῖ πρᾶγμα ἀδύνατον, ὃς ηθελεν ἀπαιτεῖ παρ' αὐτῶν ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας νὰ γινώσκωσι τὴν σημασίαν πασῶν τῶν λέξεων, τὴν δροθήν αὐτῶν σύνταξιν καὶ πάντας τοὺς γραμματικοὺς τύπους. Εἶνε δὲ ἄλλως γνωστὸν ἐκ τῆς μαρτυρίας πολλῶν ξένων διὰ τὸ ὁρθογραφικὰ σφάλματα, εἰς ἀπορίαν περιπίπτουσι κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη οἱ ἐν τοῖς γαματοῖς τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας καὶ Γερμανίας μαθηταὶ εἰνες μείζονα καὶ φοβερώτερα τῶν σφαλμάτων, εἰς ἀπορίαν περιπίπτουσιν Ἐλληνες μαθηταὶ, ἔνεκα τῆς διαφόρου φύσεως τῆς Ἑλληνικῆς ὁρθογραφίας καὶ τῆς τῶν εἰρημένων γλωσσῶν. Ἐπειτα οὐδεὶς οὐδαμοῦ διενοήθη ποτὲ διὰ τοὺς τῆς ἀπόρου ἐκμαθήσεως τῆς ὁρθογραφίας γλώσσης τινὸς ὀφείλει νὰ μεταβάλῃ καὶ τὴν προφορὰν αὐτῆς, ὅπερ εἴνε τὸ οὐσιωδέστατον μέρος τῆς μορφῆς καὶ πάσης μὲν ἄλλης μὴ βιαζόρου γλώσσης, ἵδιᾳ δὲ τῆς Ἑλληνικῆς, ἵστην ὑπέροχον εὐφωνίαν καὶ χάριν ἀνωμαλόγουν, ὡς εἴδομεν, καὶ αὐτοὶ οἱ ἔξοχώτατοι τῶν Ρωμαίων. Καὶ ἀληθῶς παρέχει κωμικήν πως αἰσθησιν ἡ διυσχύριστιν τῶν Ἐρασμικῶν διὰ τοὺς ποιητῶν καὶ συγγραφέων κατὰ τὴν δύναμιν τοῦ Ἑλληνικοῦ γράμματος καὶ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀφώνου ἐτυμολογίας.

Μόνον διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Γραμματικῶν διδασκομένης προφορᾶς, ἡς ἔλαχιστα διαφέρει ἢ παρ' ἡμῖν χρατοῦσα ἀπὸ χλιών καὶ δικτακοτίων εἰδῶν, δύναται νὰ ἐπανέλθῃ καὶ πάλιν ἢ ἀπὸ τοῦ Ἐράσμου ἐκτιπούσα ἀρμονία καὶ ἐνότης. Καθηκὸν δὲ ἔχουσι νὰ ἐπιδιώξωσι τὴν ἐπάνοδον αὐτῆς πάντες οἱ ἀγάπωντες καὶ θεραπεύοντες τὰ Ἑλληνικὰ γράμ-

ματα, καὶ τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ ἐξ οὐδενὸς σαφοῦς καὶ ἀσφαλοῦς πορίσματος τῆς καθ' ἡμᾶς ἐπιστήμης ἐξελέγχεται ἐσφαλμένη ἢ περὶ τῆς ὁρθῆς προφορᾶς διδασκαλία τῶν μεγάλων Γραμματικῶν καὶ Κριτικῶν τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος.

Θ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΘΕΣ ΣΑΛΙΚΑΙ ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ *

ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΙΝΔΟΥ

Ἐις τὸ Περιλάγκον κατελύσαμεν εἰς τὴν οἰκίαν πλουσίου τσέλιγκα. Ἐντὸς τῶν οἰκιῶν ἐκείνων τῶν χωρίων τῆς Πίνδου βλέπει τις τὴν ὑπάρχουσαν οἰκιακὴν εὐπρέπειαν, τὴν καθαριότητα, τὴν ἀφθονίαν τῶν χρειωδῶν τοῦ καθημερινοῦ βίου. Εἰς ἔλαχιστα διαμερίσματα τῆς Ἑλλάδος θὰ δυνηθῆτε νὰ συναντήσετε εὐπρεπεστέρας οἰκίας καὶ πλειοτέραν καθαριότητα. Οἱ ὄνταδες παρουσιάζουν μαλθακότητα ἀσυνήθη καὶ εἰς πολλὰς ἀκόμη ἀστυκὰς οἰκίας. Σοφάδες μονοκόματοι διατίθενται τοὺς θαλάμους. Οἱ σοφάδες εἶνες χαμηλοὶ κατὰ τὸ τουρκικὸν σύστημα καὶ καλύπτονται μὲν ωραίους τάπητας, κατασκευάσματα τῶν ἴστων τῶν γυναικῶν τῶν χωρίων. Οἱ τάπητες οὗτοι δημιάζουσι μεγάλως πρὸς τοὺς τῆς Τριπόλεως, ἀλλ' ἔχουν πλειοτέραν χάριν εἰς τὸ σχεδίασμα τῶν ἀνθέων καὶ ἐν γένει εἰς τὰς παραστάσεις αὐτῶν. Εἶνε μᾶλλον ἀνατολικοὶ πλειότερον τουρκικοί.

Εἶνε δὲ γνωστὸν διὰ τῆς Ἀνατολὴς ἔχει τὸ καλλιτεχνικὸν μυστήριον τῶν ταπήτων, ἐξ οὗ ἀπομακρύνονται αἱ ὑφάντραι τῆς Τριπόλεως, αἱ ἀποπειρόμεναι νὰ προσεγγίσωσι πλειότερον εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ σχέδια. Η κλίσις αὐτῆς πρὸς τὴν ωραίαν βιομηχανίαν τῶν ταπήτων καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ ἐν Τριπόλει, ἡδύνατο ν' ἀποβῇ σημαντικὴ πηγὴ πλούτου ἥρκει νὰ διδαχθῶσιν αἱ ὑφάντραι τὸν τρόπον τῆς ἀνατολικῆς ταπητουργίας. Ἡδύνατο μάλιστα νὰ προσιλάβῃ ἡ ἡμετέρα βιομηχανία ἰδιαίτερον τίνα τύπον πρωτότυπον, διὰ τοῦτο νὰ ἔχῃ τὸ ἱδικόν του γνώρισμα. Ή ἐντύπωσίς μου εἴνε διὰ τὴν ἡδύνατο νὰ ἀναπτυχθῇ μεγάλη τοιαύτη βιομηχανία ταπήτων ἐν Ἐλλάδι. Εἰς τὰς οἰκίας ὅλων τῶν δρεινῶν χωρίων τῆς Θεσσαλίας ἐν ἀφθονίᾳ ὑπάρχουν τοιοῦτοι.

Τοῦτο ἀντελήθη τοῖς πλειότερον διὰ ταπεσῶν τοῦ ἵππου μου ἐνοσηλεύθην εἰς τίνα * "Ιδε σελ. 230, ἔτος Γ' τόμος Α'.

* "Ιδε σελ. 230, ἔτος Γ' τόμος Α'.

καταπληκτικῆς ταχύτητος καὶ μόλις ἥδυνατο τις νὰ διατηρήσῃ τὴν ἐκ τούτων ἐντύπωσιν. Αὐτὸς δὲ πλοῦτος τῶν ἔλληνικῶν χρωμάτων καὶ αἱ λεπτότητες αὐτῶν δύνανται ν' ἀπελπίσωσι πάντα ζωγράφον. "Ηκουσα φημιζούμενας τὰς δύσεις τῆς Αἰγύπτου εἶδον, τόσας δύσεις καὶ ἀνατολὰς ἀπὸ τῶν Πυραμίδων καὶ ἐπὶ τοῦ Νείλου, διμοιογῶ δικαῖος δὲ τι οὐδέποτε εὗρον τὴν ἀλήθειαν τῆς φήμης των. Ἐκεῖ ὑπῆρχεν ἀφθονία, ἀκολασία δὲν θέλετε, χρώματος, ἔρυθροῦ καὶ κιτρίνου, αἱ λεπτότητες δικαῖος τῶν χρωματισμῶν τῶν ἔλληνικῶν δύσεων οὐδαμοῦ ὑπάρχουσι καὶ μόνον πρὸς αὐτὰς δύνανται νὰ συγκριθῶσιν αἱ περὶ τὸν Κόλπον τῆς Νεαπόλεως, ροδοφαβεῖς καταδύσεις τοῦ ἡλίου. Τὰ χρώματα τοῦ οὐρανοῦ τῆς Πίνδου νομίζεις δὲτι εἶνε διαβατικά: διότι ἐνῷ διέρχοντον ἴσχρουν τινὰ φωτεινὴν γραμμήν, αἴφνης δὲ γραμμή ἔκεινη ἔχαντο καὶ ἐκρύπτετο ἐντὸς τῶν δένδρων, τὴν ἔβλεπες δὲ κατόπιν ροδοφαβαμένην εἰς τὴν πεδιάδα. Κατὰ τὴν ὄραν ἔκεινην ἐνόμιζες δὲτι τὰ ἀτμοσφαιρικὰ χρώματα ἔπαιζον τὸ κρυφότερο φαινόμενα καὶ χανόμενα μετὰ περιέργου ἰδιοτροπίας.

"Ο οὐρανὸς ἐν τῷ μεταξὺ ἥρετο ροδίζων, εὐρύτεραι δὲ διαστάσεις τῆς αἰθερίας κυανότητος προσελάμβανον τὴν ἴδιαν χροιάν. Ἡ ἐσπέρα κατήρχετο πλέον ἀπὸ τὰς κορυφὰς καὶ γελῶσα ἀπήντα εἰς τὸν γέλωτα, διτις ἐνυπάρχει εἰς δλην τὴν φύσιν. Εἶνε δὲ τελευταία εὐθυμία τῆς ἡμέρας, δὲ διασκορπιζομένη εἰς δάση καὶ δρη, εἰς λίμνας καὶ ποταμούς, προτοῦ δὲ πέλος τῆς νυκτὸς περιβάλῃ καὶ ἐκμηδενίσῃ δλα ἔκεινα τὰ ἀπεριγράπτως θαυμάσια χρώματα, τὰ προχεδμένα ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καθ' ἀπασαν τὴν φύσιν.

"Υπὸ τοιαύτας ἐντυπώσεις ἐβαίνομεν ἔκεντρούσομεν τοὺς ἵππους μας, ἀλλ' οὔτοι τὸ αὐτὸ βραδὺν καὶ κανονικὸν βάδισμα ἥκολούθουν. Εἴχον ἐννοήσει αὐτοὶ μὲν τοὺς ἵππους τῶν ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς τοὺς ἵππους μας. Ἡ ὅδος μετὰ μικρὸν ἐγένετο βραχώδης καὶ ἀπόκρημνος. Εἴς ἐκ τῶν φύλων μου μοῦ ἐκράγαξεν δὲτι δὲ ἵππος μου ἐπτοείτο καὶ μὲ παρώτρυνε ν' ἀλλάξωμεν ἵππους. 'Αλλ' ἀφ' ἦς τὸν εἶχον ἵππεύσει τὸν εἶδον τόσον πρᾶον καὶ τόσον ἥπιον, ὥστε δὲν ἔστεργον νὰ τὸν ἐγκαταλείψω. Δὲν ἥδυνάμην ποτὲ νὰ φαντασθῶ δὲτι τόσον τραγικὸν θὰ εὑρισκε τέλος εἰς τινὰ τῶν κρημνῶν τοῦ ὄρους ἔκεινου μετὰ τινας ἡμέρας δὲ δυστυχής. 'Εβαίνομεν οὕτως δὲ προσδοκία τῆς προσεγγίσεως

εἰς τὸ τέρμα τῆς πορείας μας, ἐνέπλησεν εὐθυμίας τοὺς συντρόφους μου, οἵτινες ἔψαλλον βουκολικὰ ἄσματα, ἔξυμνοῦντες τὰ κάλλη τῆς Δημήτρως, τὴν δόπιαν ἐκάλουν ἀπὸ τοὺς κάμπους ἵνα ἀνέλθῃ τὰ δρη καὶ ν' ἀκολουθήσῃ τοὺς φωφαδούς εἰς τ' "Ἄγραφα ψηλὰ στὸ Καρπενῆσι. Τὸ ἄσμα καίτοι μονότονον, καίτοι κλαυθμηρόν, δῶς δλα τὰ λαϊκά μας ἄσματα, ἐνεῖχε μίαν ἀροητὸν γλυκύτητα ἐπὶ τῶν δρέων ἐκείνων, τὰ δοποῖα ἐνέπνευσαν τὰ ἀριστουργήματα ταῦτα, τὰ ἔχοντα πλειοτέραν ποίησιν, δῶς δλα τὰ ποιήματα τῶν τριῶν τελευταίων γενεῶν. Ἡ φωνὴ τοῦ νεαροῦ τραγουδιστοῦ, δταν ἐπρόφερε τὸ δνομα τῆς ψαλλομένης κόρης, ἐπάλλετο ἐκ συγκινήσεως, ὧσει νὰ τὸν ἥκροατο ἐκεῖ που κρυμμένη ἡ Δημήτρως καὶ ἡ συγκίνησίς του μετεδίδετο καὶ εἰς τοὺς ἄλλους, οἵτινες ἐπανελάμβανον μετὰ πάθους τὸ δνομα τῆς ἐνῷ χορῷ, τὰ δὲ πτηνά, δῶς νὰ ἔξηγειρε τὰ αὐτὰ αἰσθήματα καὶ εἰς ταῦτα ἡ φωνὴ τοῦ δρεινοῦ ψάλτου, ἐν διμοφωνίᾳ ἀφύπνιζον μὲ τὸ κελάδημά των τὰς ἥχοντας τοῦ δάσους.

Τὸ Περούνι δὲν ἀπεῖχε πολὺ πλέον. Ἡ ὅδος ἔβαινε μεταξὺ δύο βουνῶν, μέσῳ τῶν δποίων ἔρρεε παραποτάμιον τοῦ Ἀχελώου, τρέφον τοὺς λαμπροτέρους τρώκτας, τὸν γλυκύτατον ἵθιν τοῦ ποταμοῦ, δν οἱ μὲν χωρικοὶ τῆς Πίνδου καλοῦσι Πέστροφαν, οἱ Γάλλοι δὲ τρυίτε. Κατὰ δεκάδας μας παρέθετον δπον ἐφιλοξενούμενα τοιούτους τόσον εἶνε ἀφθονοί εἰς τὸ ποτάμιον ἐκεῖνο. Καὶ ἐνεθυμήθη δὲτι διὰ νὰ φάγωμεν ἡμέραν τινὰ δύο μόνον, καὶ νὰ τιμῆσωμεν αὐτοὺς μὲ μίαν φιάλην οἴνου τοῦ Ρήνου μετὰ τοῦ μακαρίτου Ρούκη εἰς τὸ Chateau des fleurs ἐν Κιέβῳ, διεταράξαμεν σπουδαίως τοὺς προϋπολογισμοὺς τοῦ ταξεδίου μας.

Μετά τινα ὥραν εὐρισκόμενα εἰς τὰ λιβάδια γέμοντα ποιμνιοστασίων. Οἱ μανδρόσκυλοι μας ὑπεδέχθησαν ἀγρίως ἀλλὰ μετὰ μικρὸν πομένες καὶ ποιμενίδες μας ἔκκλωσαν. "Ολοὶ οὔτοι εἶνε Σαρακατσανάιοι, ἢτοι διασκορπισθέντες κάτοικοι τοῦ Συράκου ἀνὰ τὰ δρη τῆς Θεσσαλίας. Γραφικὸν θέαμα ἐπαρουσιάσθη εἰς τὰ δμματά μας. Χιλιάδες προβάτων ἥρχοντο εἰς τὰ μανδριά αὐτῶν. Γηραιοὶ ποιμένες μὲ τὰς λευκὰς φλωκάτας των καὶ μὲ τὰς μακρὰς ποιμενικὰς φάρδους των ἥκολούθουν ἐνῷ εἰς παρακειμένην ραχούλαν νεαροὶ πιστικοὶ ἔξηπλωμένοι διέκυνον μελφδικὴν ἔκφρασιν ἀποκρύφου αἰσθήματος, μὲ τῆς φλωκέρας των τὸ ἄσμα. Αἱ Σαρακατσανοπούλαις, μὲ τὰς βραχεῖας ἐσθῆτας των, ἄφιναν νὰ διακρίνωνται εὔτορον κνη-

μαι, κεκαλυμμέναι μὲ διακεντήτους περικνημῖδας καὶ ἀπέκρυψπτον τοὺς πόδας των μὲ τὰ χρυσοθύσαντα σαρούχια των. "Ολοὶ δὲ κόσμος τοῦ δυστυχισμένου τοῦ Κρυστάλλη ἥτο ζωντανὸς ἐνώπιον μας. "Ο κόσμος τὸν δποῖον ἔψαλε, καὶ ἀπὸ τὸν δποῖον εἶχεν ἀντλήσει τὸ δρωμα ἐκεῖνο, τὸ δποῖον διαπνέει τὴν βουκολικὴν ποίησίν του. Μικρὸν πτυχὴν τοῦ ποιμενικοῦ βίου εἶχεν ἀνασύρει μόνον αὐτός. "Υπὸ τὴν μίαν τοῦ μόνον δψιν τὸν εἶχε παρουσιάσει. "Αλλὰ τὴν δψιν ἔκεινην τὴν ἐπέδειξε ζωντανὴν καὶ σφριγδαν, καὶ ἔβλεπον ἐκεῖ δτι αὐτὸς ἥτο δμόνος, δτις αἰπέτυπωσε τὸν βίου τῶν Ἑλλήνων βιοσκῶν, δτι αὐτὸς εἶχεν εἰσδύσει εἰς τὴν ψυχὴν των, ἐγνώρισε τὰ ἥθη των, τὸν πόθους των, τὰ αἰσθήματά των. Βεβαίως καὶ δὲ Κρυστάλλης μόνον ἐλαφρὰς σκιαγραφίας τῆς ποιητικῆς ἀπόψεως τοῦ βίου τῶν ἔλληνων δρεινῶν εἰκόνισε. Δὲν ἔμελέτησεν οὔτε τὰ ζητήματα, ἀτινὰ δποῖα αἰπασχολοῦν τὴν ζωήν τους, ἐν εἴδει βουκόλων τοῦ Φλοριανοῦ. Διὰ τοῦτο ἡ ἄχρους αὐτῇ ἡθογραφία στερεῖται πάσης ἀληθείας καὶ παντὸς ἐνδιαφέροντος.

Καὶ ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη δτι εἰς τινας ἐκ τῶν ἡθογραφιῶν τούτων, ἐνθα πλέκονται εἰδυλλιακὰ αἰσθήματα νεαρῶν κορασίδων πρὸς εὐθυτενεῖς βιοσκούς, κατορθώνουν εἰς τὰ αἰσθήματα ταῦτα νὰ προσδίδωσι τὴν ἴσχυντητα τῶν ἀψύχων ἔρωτων καὶ τῶν παθῶν, ἀνευ συμφερόντων, ἀνευ ζητημάτων τὰ δποῖα αἰπασχολοῦν τὴν ζωήν τους, ἐν εἴδει βουκόλων τοῦ Φλοριανοῦ. Διὰ τοῦτο ἴσως δὲν ἥδυνήθη τὸν ισχυρότητα τῶν αψύχων παθῶν τῶν παθῶν τῶν πόλεων. "Άλλ' δταν ίδητε τὴν Σαρακατσάναν, δταν σᾶς φέρῃ τὸ δριτὶ ἀμελχθὲν γάλα καὶ ἐνωτισθῆτε τὴν φλογερόν ἥχούσαν ἀπὸ τὴν ὑψηλὴν ραχούλαν, καὶ τὴν ἐσπέραν σκεπασμένος μὲ τὴν φλωκάτα παρὰ τὴν πυρὰν ἀκούσετε τὰς συνομιλίας των, τὰς διηγήσεις των, τὰς ίδεας των, τὰ παραμύθια των, τὰ ἐφωτικά των τραγούδια, τότε φαίνεται δηλητὴ δηλητότης τοῦ ἔλληνικοῦ βίου, δλη δηλητικὴ καχεῖα, δλη δηλητικὴ λιποψυχία, δλη δηλητικὴ σαχλαμάρα τῶν πόλεων, μὲ τὰς δποίας κοσμούσι τὰς ἥρωιδας των οἱ ἀθηναῖοι δηλητικατόγραφοι. Τὸ μέτρον τοῦ αἰσθήματος, καὶ τὴν ἀντίληψιν τοῦ ἔρωτος τὴν δίδει δημοτικὴ ποίησις. "Οστις ἥκουσε νὰ ἀδεται τὸ κατώθι τραγούδι ἐννοεῖ κατὰ τίνα τρόπον ἀντιλαμβάνονται τὸν ἔρωτα ἐπάνω εἰς τὴν Πίνδον.

Χαμήλωσε τὸ φρύδι σου, πιάσε τὸ κοκκινάδι, Νὰ μὴ φανῇ τὸ φίλημα ποῦ σ' ἔχω φιλημένα. Τὸ χέρι σου τὸ παχονό, νὰ τῶχα προσκεφάλι, Νὰ τὸ χορτάσω φίλημα, νὰ τὸ χορτάσω ἀγκάλα, Καὶ πές καὶ τῆς μαννούλας σου νὰ μὴ μεκαριέται, Θέλει τὴν κάνω πεθερά, θέλει τὴν κάνω μάνα.

‘Ο ἀκούσας τὸ τραγούδι τοῦτο καταλαμβάνει τὰ ψευδῆ αἰσθήματα τῶν ἡρωΐδων μερικῶν Ἑλληνικῶν ἥθυγραφιῶν. Ή φιλολογία αὕτη ἥδυνατο ν' ἀποβῇ χρήσιμος, διότι μέσα εἰς τὰ ψευδῆ ἐκεῖνα ἀπεικονίσματα διακρίνονται ἰδιοφύαι συγγραφέων, οἵτινες ἄλλην ἀκολουθοῦντες ὅδον, θὰ ἥδυναντο νὰ καταστῶσιν ἔξαιρετοι συγγραφεῖς νέας φιλολογικῆς περιόδου, ἀπομακρυνόμενοι τῆς πάλαι σχολαστικότητος, τοῦ μωροῦ ψευδορρωμαντισμοῦ, καὶ νὰ εἰσαγάγωσι στοιχεῖα λογοτεχνικὰ ἀληθῆ καὶ πραγματικά. Αλλ' ὅπως καταστῶσι τοιοῦτοι ἐπρεπε νὰ γνωρίσουν τὴν ζωὴν τὴν δοπίαν ἀποπειρῶνται νὰ παραστήσωσι, ἐπρεπε νὰ μελετήσωσι δῆλα ἐκεῖνα τὰ ζητήματα, τὰ δοπία ἀπασχολοῦσι τὰς κοινωνίας ἐκείνας, νὰ ἐνστερνισθῶσιν αὐτά, νὰ τὰ ἀναλύσωσι καὶ νὰ χαράξωσι τὸν τρόπον τῆς λύσεως αὐτῶν, καθιστῶντες τὰ ζητήματα ταῦτα δημοτικὰ μεταξὺ τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας. Άλλα μὴ πρᾶξαντες ταῦτα, προσεπάθησαν μόνον νὰ μεταφέρωσι τὴν γλῶσσαν τῶν δρέων εἰς τὴν φιλολογίαν, ὃσει ἡ γλῶσσα μόνον ν' ἀποτελῇ τὴν φιλολογίαν. Διὰ τοῦτο ἡ φιλολογία αὕτη ἀπέτυχε καὶ θὰ πάθῃ δι, τι ἐπαθον ἄλλαι πρὸ αὐτῆς φιλολογίαι, νὰ λησμονηθῇ δηλαδὴ παντελῶς μετ' ὀλίγα ἔτη, ὡς νὰ μὴν ὑπῆρξεν οὐδέποτε

· Εφθάσαμεν εἰς τὸ Περιοῦλι. · Εγείρεται τὸ χωρίον ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ράχεως χαριεστάτου βουνοῦ. Κάτωθι ρέει δι ποταμός, ἀπέναντι του ἐκτείνεται δάσος ἐλατῶν, καὶ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀπέναντι του δάσους διανοίγεται πανόραμα ἐνθεν ἀνυψοῦνται αἱ κορυφαὶ τοῦ Περιστερίου, δόπθεν διακρίνονται τὸ Μέτσοβον καὶ τὰ Ἰωάννινα. · Η ἐπαυλις ἔνθα ἐφιλοξενήθημεν ἥτο δι τοῦ κ. Χατζηγάκη, ἣτις ὑψοῦται ἐπὶ τοῦ διπλανεστέρου μέρους. Δὲν εἶναι ἀγροικία Θεσσαλικὴ αὕτη. Εἶναι ἐπαυλις ἐλβετικὴ πρὸ διλίγων ἐτῶν οἰκοδομηθεῖσα κατὰ σχέδιον καλαισθήτου ὀρχιτέκτονος, καὶ προσομοιάζουσα τὰς ἐπαύλεις ἐκείνας, τὰς δοπίας συναντῷ τις εἰς τὰς ὅχθας τῶν λιμνῶν τῆς Ελβετίας. Αὕτη δεσπόζει ἐφ' διον τοῦ χωρίου, τοῦ δοπίου αἱ οἰκίαι, διώροφοι, παρόντας τοῦ εὐπορίαν τῶν κατοίκων. · Οπισθεν τῆς ἐπαύλεως ταύτης, εἰς μοιρὰν ἐγείρονται αἱ ἀχύρινοι καλύβαι τῶν ποιμένων, οἵτινες βόσκουσι τὰ δισμύρια πρόβατα τοῦ ἰδιοκήτου τῆς ἐπαύλεως. Πλούσιον γεῦμα μᾶς ἀνέμενε καὶ ἐκλεκτὸς οἶνος μᾶς παρετέθη μάγειρος ἐκ τῆς πλησίον μονῆς εἰχε παρασκευάσει τὸ ρεβανί, καὶ ὅτε μετὰ τὸ γεῦμα

οἱ ἄλλοι ἐκοιμήθησαν, ἐξῆλθον ἐπὶ τοῦ ἔξωστου ἵνα ἴδω νύκτωρ τὴν ὅψιν τοῦ πανοράματος.

Νέον θέαμα παρουσιάσθη ἐνώπιον μου. · Ή σελήνη ἐπαργύρου τὰς οἰκίας καὶ τὰς πορνφάς τῶν βουνῶν, ἐξ ὧν μακραὶ κατήρχοντο γράμματα ἀσφεῖς. Κάτω δι ποταμὸς ἐφλοίσθιζε. Κάποτε διήρχετο ψυχρὸν ρεῦμα ἀνέμου πνέον ἀπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους. Μυστήιον, σιωπὴ καὶ μαγεία ἐκυριάζει. · Όλαι μου αἱ ὀνειροπολήσεις, ὅλαι αἱ ἀναγνώσεις μου μὲ τὰς δοπίας ὑπέκαιον τὴν φαντασίαν μου, διαν ἐσχεδίαζον τὴν ἀνάβασιν ἐπὶ τῆς Πίνδου, ἐλάμπανον σάρκα εἰς τὴν ἀφατὸν αὐτὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν διαφανῶν, τῶν νεφελογειτόνων κορυφῶν ἐπὶ τῶν δοπίων μόνος ἐρρέμβαζον καὶ προσέπαιζον οἱ στίχοι τοῦ Παλαμᾶ εἰς τὰ χεῖλη μοι, ὡς χαιρετισμός, ὡς προσευχῆ.

*Bouνά, γιγάντεια παιδιά τῆς γῆς,
Βουνά ἀνυπόταχτα, βουνά αἰώνια,
Όπωχετε τὴν λάμψι τῆς αὐγῆς
Γιὰ χαμογέλιο, γιὰ στολὴ τὰ χιόνια.*

*Όπωχετε θυμός σας φλογερό
Τὴν ἀστραπή, τὸ μαῦρο νέφος θλύψι,
Καὶ μιλημά σας τὸ γοργὸν νερό
Ποῦ μὲ βοή καταρακνλᾶ ἀπ' τὰ ὄψη.*

*Βουνά τῆς γῆς αὐτῆς Ἑλληνικά,
Καθάρια, διάφανα, πελεκημένα
Ἄπο τεργίτη χέρια γνωστικά
Σὰ μετρημένα ἀγάλματα ἔνα ἔνα*

*Ποῦ κρύβετε τὰ μάρμαρα λευκά
Καὶ μοσχομυρισμένα τὰ λουλούδια,
Καὶ πιὸ γερά ἀπ' τές πέτρες, πιὸ γλυκά
Κι ἀπ' τοὺς ἀνθοὺς τὰ ἀλέφτικα τραγούδια.*

Καὶ οἱ ἀρμονικοὶ στίχοι τοῦ ποιητοῦ ἐμιγνύοντο μὲ τὸν μακρόθεν ἐχόμενον θόρυβον διόρθωσις οὗτος βαθμηδὸν ἐπλησίαζεν. · Ήρχοντο τὰ κοπάδια τῶν ἀμνῶν βελάζοντα ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης τοῦτο εἶχε κάτι φαντασιώδῶς ὀραῖον. · Οπισθεν τῶν ἀμνῶν διεκρίνοντο οἱ ποιμένες, προσθέτοντες ἀνέκφραστόν τι θέλγητρον εἰς τὴν βουκολικὴν αὐτὴν εἰκόνα μὲ τὰ εὐθυτενὴ ἀναστήματά των, μὲ τὰς φλωκάτας των καὶ τὰς μακρὰς ράβδους των. Παρείποντο οἱ μανδρόσκυλοι. Οἱ καθωνίσκοι ἤχονταν ἐλαφρῶς. Τὸ ψυχὸς ἐν τούτοις καθίστατο ἐπαισθητόν. Ο ἔπινος μὲ κατέλαβε καὶ εἰς τὰ ὄνειρά μου ἀκόμη ἔβλεπον τὴν μαγικὴν ἐκείνην εἰκόνα, ἣτις θὰ μὲ παρακολουθήσῃ ἐν ὅσῳ ἔχουν φῶς οἱ ὄφθαλμοί μου καὶ ἡ διάνοιά μου δύναμιν νὰ αἰσθάνεται.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΒΕΛΛΙΑΝΗΣ

ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑ Κ. Μ. ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΓΙΟΥ ΤΟΥ
ΥΠΟ ΚΛΕΟΝΙΚΗΣ ΑΣΠΡΙΩΤΟΥ

Η ΟΙΚΙΑ ΟΠΟΥ ΕΓΕΝΝΗΘΗ Ο ΓΚΑΙΤΕ

Ο ταν ἡ οἰκία τοῦ Γκαϊτε ἐπαυσε πλέον νὰ κατοικήται, μία ἑταιρία τῆς Φραγκφούρτης ἡγόρασε τὸ λίκνον αὐτὸ τοῦ μεγαλειέρου ποιητοῦ τῆς Γερμανίας καὶ τὰ οἰκογενειακὰ ἐπιπλα, καὶ ἀνεκαίνισε οὕτω, καὶ εἰς τὰ ἐλάχιστα, τὴν παλαιὰν διαμονὴν τῆς Φραγκφούρτης, ἡ ὅποια ἥτο βεβαίως κατὰ τὸν 18ον αἰῶνα μία ἀπὸ τὰς ὀραιοτέρας τῆς πόλεως, διώροφος, μὲ ἐπτὰ παράθυρα κατὰ μῆκος τῆς προσόψεως καὶ ὀρχοντική, διπάς ηρμοζε νὰ είναι ἡ οἰκία Αύτοκρατορικοῦ Συμβούλου, ἐκ τῶν ὑψηλοτέρων ἀξιωμάτων τῆς ἐποχῆς.

· Υπεράνω τῆς εἰσόδου εἰς μαρμαρίνην πλάκα ὑπάρχει ἡ ἔξης ἐπιγραφή :

IN DIESEM HAUSE
WURDE
JOHANN WOLFGANG GOETHE
AM 28th AUGUST 1749
GEBOREN

«Εἰς τὴν οἰκίαν αὐτὴν ἐγεννήθη ὁ Ιωάννης Βόλφγκαγκ Γκαϊτε τὴν 28 Αὐγούστου 1749.»

Εὐθὺς ἀπὸ τῆς εἰσόδου μεταφέρεσαι εἰς ἄλλον αἰῶνα, εἰς ἄλλον κόσμον. Δεξιά, διπού εἶναι τώρα τὸ γραφεῖον τοῦ «Deutsches Hochstift» (¹) καὶ τὸ ταμείον (²). Ἡτο ἀλλοτε τὸ κίτρινον δωμάτιον ἡ «δωμάτιον τῆς Βαΐμαρ», ἐπονομασθὲν οὕτω ἐπειδὴ ἥτο γεμάτον ἀπὸ δῶρα τὰ δοπία ἐστέλλοντο διαρκῶς ἀπὸ τὴν Βαΐμαρ πρὸς τὸν ποιητήν. · Απέναντι ἡ τραπεζαρία, ἡ ὅποια ἀργότερα ἥτο τὸ σαλονάκι τῆς μητρὸς τοῦ Γκαϊτε τὰ ἐπιπλα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης διατηροῦνται ἀκόμη ἐκεῖ: ἔνα μπουνφέ γωνιαῖον, ἔνα ἔξοχον γραφεῖον παρὰ τὸ παράθυρον εἰς τὸ ἄλλο παράθυρον ἐνα τραπέζι καὶ ἐπάνω εἰς αὐτὸ ἀργαλειὸς δαντελλῶν αὐτὴ

(¹) Οὕτω διονομάζεται ἡ ἑταιρία.

(²) Τὰ μὴ μέλη πληρώνων εἰσόδου 1 μικ. · Η ἑταιρία οὕτω εἰσπράττει 18.000 περίπου μάρκα κατ' ἔτος.

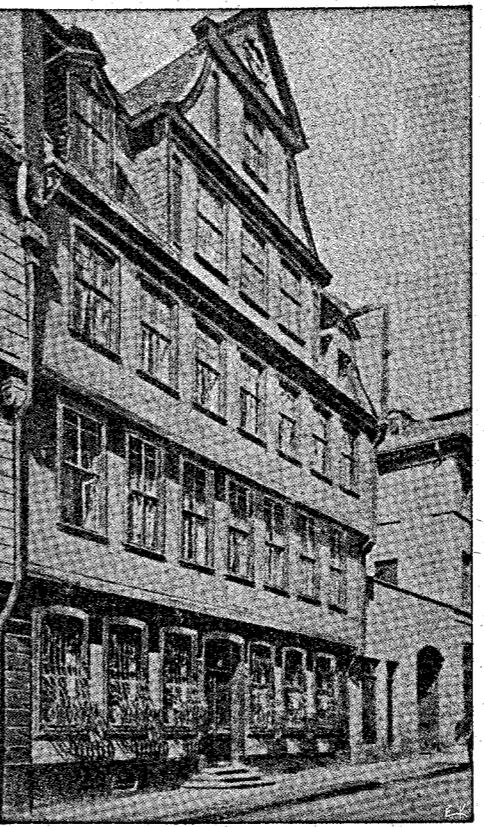
ήτον ἡ ἀγαπητὴ θέσις τῆς κυρίας «Συμβούλου», τὴν ὅποιαν δ Γκαῖτε ἔζωγράφισε τόσον φαιδρὰν καὶ πρᾶσον, τόσον καλὴν καὶ πλήρη ζωῆς. «Οσοι γνωρίζουν ἐξ ἀναγνώσεων τὴν μητέρα τοῦ Γκαῖτε, θὰ ἔννοήσουν ποιαὶ ἀναμνήσεις συνδέονται μὲ τὴν θέσιν αὐτῆν, ὅπου ἐπερίμενε μὲ λαχτάρα τὰς ἐπιστολὰς τοῦ νιοῦ τῆς, ποὺ συχνὰ δὲν ἔφθαναν· εἰς τὴν ἰδίαν θέσιν, ἐδέχθη ἐντυχῆς τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1779, τὸν δοῦκα τῆς Βάιμαρ συνοδεύοντα τὸν εὐνοούμενόν του Γκαῖτε εἰς τὴν πατρικὴν οἰκίαν. Πίσω ἀπὸ τὸ δωμάτιον αὐτὸν εὐρίσκεται τὸ μαγειρεῖον τῆς ἐποχῆς, μὲ ὅλα τὰ ἔξαρτήματα κάλλιστα διατηρούμενα. «Ολα εἶναι ἐν ταξὶ τοποθετημένα σὰν νὰ ἔζουσε ἀκόμη ἡ κερὰ Ἀγια. Ο Γκαῖτε ἀπεκάλει τὴν μητέρα του μὲ τὸ ὄνομα αὐτὸν τῆς ἥρωΐδος μιᾶς λαϊκῆς ἴστορίας, νοικοκυρᾶς τελείας. Η μικρὰ αὐλὴ τῆς οἰκίας ἔγινε μάρτυς πολλῶν εὐθύμων σκηνῶν. Εἰς μίαν ὠραίαν εἰκόνα εἶναι ζωγραφισμέναι αἱ δύο πριγκήπισσαι τοῦ Μεκλεμβούργου, Φρειδερίκη καὶ Λουίζα — κατόπιν βασίλισσα τῆς Πρωσίας — διασκεδάζουσαι μὲ τὴν ἀντλίαν τῆς δεξαμενῆς. Κατοικοῦσαν μὲ τὴν δασκάλαν των εἰς τῆς κυρίας «συμβούλου» τὸ 1790, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς στέψεως τοῦ Λεοπόλδου Β'. Αἱ δύο μικραὶ πριγκήπισσαι ἥσθιαντο ἀληθινὴν χαρὰν μὲ τὸ παιχνίδι αὐτό, τὸ ἀπιγροευμένον ἀπὸ τὴν ἐθυμοτυπίαν καὶ τὴν δασκάλαν των, ἀλλ' ἐπιτρέπομενον ἀπὸ τὴν ἀγαθὴν κερὰ Ἀγια.

Εἰς τὸ πρῶτον πάτωμα, τὸ μεσαῖον δωμάτιον, εὐρύχωρον μὲ τέσσερα παράθυρα, ἔχοντος μὲ ὡς αἴθουσα ὑποδοχῆς. Εἰς τὸ μέσον δραιότατος πολυέλαιος τῆς Βενετίας καὶ ὑπάτῳ πολυτελῆς τράπεζα γύρω πολυθρόναι καὶ καθίσματα ἀπὸ δαμασκηνὸν τριανταφυλλὶ παλαιωμένον, διατηρούμεναι θαυμασίως. Τὰ ἔπιπλα αὐτὰ προσδίδουν καὶ σῆμερον τὴν ἐπιστημότητα τὴν ὅποιαν εἶχαν δταν διὰ τὸ μέγας δοὺς Κάρολος-Αὔγουστος τῆς Βάιμαρ κατέλιεν ἐκεῖ δσάκις ἥρχετο νὰ ἴδῃ τὸν εὐνοούμενόν του. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τῆς αἴθουσῆς, ἀνὰ δύο μικρὰ δωμάτια ἔχοντος μὲ ὡς κοιτῶνες τοῦ δουκὸς καὶ τῆς ἀκολουθίας του. Εἰς ἐν ἐξ αὐτῶν εὐρίσκονται ἀκόμη πολυθρόναι καὶ καθίσματα ἀπὸ λευκὸν δαμασκηνὸν καὶ ὠραῖον κομμὸν μὲ χαλκᾶ στολίσματα καὶ μὲ τριανταφυλλὶ μάρδαρον μεταξὺ τῶν δύο παραθύρων πολυτελεστάτη κονσόλα ἐπίχρυσος, ἐπὶ τῆς ὅποιας στηρίζεται μεγάλος καθρέπτης σήμερον εἶναι τοποθετημένη ἐπάνω εἰς αὐτὴν ἡ προτομὴ τοῦ Γκαῖτε παι-

δίου, ἡ ὅποια εἰς ἔξησκημένον μάτι ἀποκαλύπτει μέτωπον μεγαλοφυές. «Ολα εἰς τὸ δωμάτιον αὐτὸν εἶναι αὐθεντικά, ἀκόμη καὶ αἱ θερμάστραι σχήματος βατράχου, αἱ ὅποιαι ἐτροφοδοτοῦντο, κατὰ τὸ ἔθιμον τῆς ἐποχῆς, ἀπὸ τὸν διάδρομον δι' εἰδικῆς θύρας.

Εἰς μίαν μικρὰν πτέρυγα, ἡ ὅποια βλέπεται εἰς ἄλλο μέρος τῆς αὐλῆς, ἔνα δωμάτιον ὄνομαζόμενον «σταχτὶ» ἔχοντος πιθανῶς διὰ τοὺς ξένους. Ολόκληρον αὐτὸν τὸ πάτωμα ἀποτελεῖ οὗτος εἰπεῖν τὸ ἐπίσημον μέρος τῆς οἰκίας καὶ μόνον εἰς τὸ δεύτερον θὰ ἀντιληφθῶμεν τὴν οἰκογενειακὴν ζωήν.

Παρὰ τὸ αὐτηρὸν καὶ ἀπότομον ὑφος του, τὸ ὅποιον ἐπροκάλει τὸ μῆσος τῆς κόρης του Κορνηλίας, ἡλάττωνε τὴν ἀγάπην τῆς συζύγου του καὶ ἐνέπνεε τὸν φόβον εἰς τὸν νιοῦ του, δ Γκαῖτε πατήρ ἡτο καλλιτέχνης καὶ ἔραστης τῆς ζωγραφικῆς. Εἰς τὸ μεγάλο δωμάτιον ποὺ χωρίζει τὸ γραφεῖον του ἀπὸ τὸ δωμάτιον τῆς συζύγου του, εἶναι ἡ συλλογὴ τῶν εἰκόνων, σπάνιον διὰ τὴν ἐποχὴν εἰς οἰκογένειαν οἰκοκυρᾶιν. Βλέπομεν ἔργα τῶν παλαιῶν ζωγράφων τῆς Φραγκφούρτης τοῦ Τράουτμαν, Ροτνάγκελ, Γιούγκερ, Σούτς, Χίρτ καὶ τοῦ Σέκατς ἐκ Δαρμστάτ καὶ πολλὰς ἀναπαραστάσεις ὀλλανδικῶν ἔργων. «Ολοι οἱ ἐν λόγῳ καλλιτέχναι εἰργάζοντο εἰς τὸ τρίτον πάτωμα κατὰ τὴν διαμονὴν τοῦ κόμητος Τοράν, διαρκούστης τῆς καταλήψεως τῆς Φραγκφούρτης ὑπὸ τῶν Γάλλων κατὰ τὸν ἐπταετῆ πόλεμον, εἰς τὸ δωμάτιον τὸ ὅποιον ἐπειτα ἡτο γραφεῖον τοῦ νέου Γκαῖτε. Εἰς τὴν συλλογὴν τῶν εἰκόνων τῆς δευτέρας δροφῆς ὑπάρχει ἡ πρώτη προσωπογραφία τοῦ Γκαῖτε, τὴν ὅποιαν ζωγράφισε δ Κράους τὸ 1776 εἰς Βάιμαρ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς μητρὸς τοῦ ποιητοῦ. Ἀριστερὰ τοῦ δωματίου τούτου, τὸ γραφεῖον τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Συμβούλου. Εἰς τὸ αὐτηρὸν διεσκευασμένον αὐτὸν δωμάτιον ἐνθυμεῖται κανεὶς τὸν γέροντα Γκαῖτε, δ ὅποιος δὲν ἀνεγνώριζε εἰμὴ τὸ δίκαιον τῆς λογικῆς, καὶ ἐπροσπάθει διὰ παντὸς μέσου νὰ καταστεῖλη εἰς τὰ παιδιά του καθε αἴσθημα ἔξω τῆς λογικῆς. Αἱ ἀφηγήσεις τῆς κερὰ Ἀγιας, ποὺ ἐπὶ ὡραὶ μετέδιδαν τὴν συγκίνησιν εἰς τὸν Βόλφγκαγκ καὶ τὴν Κορνηλίαν καὶ ἥνοιγαν εἰς τὰς ψυχάς των ἑνα δρόμον πρὸς τὸ ἴδιαν κόντρα, ἐστέρησαν τὴν Γερμανίαν ἀπὸ ἐνα Αὐτοκρατορικὸν Σύμβουλον ἐπὶ πλέον ἀλλὰ τῆς ἔδωσαν μίαν μεγαλοφυΐαν. Εἰς τὸ δωμάτιον αὐτὸν τοῦ γέροντος Γκαῖτε

Η οἰκία δπου ἔγεννήθη δ Γκαῖτε.

ἔλαμβανον τὰ δύο παιδία τὰ μαθήματά των ἀπὸ τὸν πατέρα των, τῇ βοηθείᾳ μερικῶν διδασκάλων τοὺς ὅποιους ἔξελεγε αὐτὸς μὲ πολλὴν προσοχήν. Ἀπὸ τὸ πρώτῳ ἐπάνω τὸ δράδυν ἡτο διαρκῆς διδασκαλία. Μέσα εἰς τὰ χαρτιὰ τοῦ ποιητοῦ ἐνδέθησαν τὰ Ἑλληνικὰ καὶ λατινικὰ ποιήματα ποὺ ἐπρεπε ν' ἀπαγγέλλῃ, παιδί, κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς ὑποδοχῆς. Ο πατήρ Γκαῖτε κατώρθωσε μὲ τοὺς αὐτηροὺς τρόπους του νὰ ἀποξενώσῃ τὰ παιδιά του. Εἰς μίαν γωνίαν τοῦ δωματίου δ γέρων σύμβουλος εἶχε ἀνοίξει, παρὰ τὰ παράπονα τῶν γειτόνων, μικρὸν παραθύρον τὸ ὅποιον ἐδέσποζε δλον τὸν δρόμον «Τάφρος τῶν Ἐλάφων» καὶ παρεμόνευεν ἀπὸ ἐκεῖ τὰς ἔξοδους τοῦ νιοῦ του. Πλησίον τοῦ παραθύρου αὐτοῦ ἔνα πεπτολόγιο τῆς Καρλόττας Μπούφ, τὴν δούλιαν τόσον ἥγαπτης ὅταν ἡτο ἀριστερωνική μὲ τὸν Ἀλβέρτον Κέστνερ καὶ τῆς δούλιας ἡ σιλουέττα, ἔργον τοῦ ποιητοῦ — δ Γκαῖτε εἶχε πολλὴν δεξιότητα εἰς τὸ εἶδος αὐτό, πολὺ τοῦ συρμοῦ τότε — στολίζει μὲ διαφόρους ἀλλας τοὺς τοίχους τοῦ δωματίου. Τὸ δργανον αὐτό, ἐδωρήθη διὰ τῶν ἀπογόνων τῆς οἰκογενείας Κέστνερ.

Τί αἰσθημα ἀγάπης καὶ συμπαθείας ἐμπνέει ἀπ' ἐναντίας τὸ δωμάτιον τῆς συζύγου του! «Ολα φαίνονται ζωντανά, σὰν νὰ ἥτον ἀκόμη

ἐκεῖ ἡ μητέρα τοῦ ποιητοῦ καὶ ἐδιάβαζε τὰ πρῶτα ἀντίτυπα τῶν ἔργων τοῦ ἀγαπητοῦ της νίοῦ· τὰ βιβλία αὐτά, πολύτιμα δι' αὐτήν, χρυσόδετα, τὰ ἐφύλαττε μὲ ἔρωτα εἰς μικρὸν ὑπαλωτὸν ἐπιπλον πλησίον τοῦ καθίσματός της. Εἰς τὸ ἐπόμενον δωμάτιον, τὸ δόποιον βλέπεται εἰς τὴν αὐλήν, δὲν ὑπάρχει κανὲν ἐπιπλον. Μόνον ἡ προτομὴ τοῦ ποιητοῦ ὑπὸ τὸν Τρίπελ ον Ρώμη — 1787 — πάντοτε στεφανωμένη ἀπὸ πράσινην δάφνην καὶ προσδίδουσα μεγαλεῖον εἰς τὸ δυγμὸν αὐτὸν δωμάτιον. Ἐδῶ ἐγεννήθη, τὴν 28 Αὐγούστου 1749, μόλις ζῶν, ἀδύνατος τόσον, ποὺ μὲ κόπον πολὺν τὸν ἔζωγονησαν.

Ἐπάνω ἀπὸ τὸ «σταχτὶ» δωμάτιον τὸ δόποιον ἀνέφερα εἶναι τὸ δωμάτιον τῆς Κορνηλίας.

Η σχολαστικότης τοῦ πατρὸς ἐνέπνευσε εἰς τὴν κόρην τὴν ἀπαισιοδοξίαν ὁ χαρακτήρα της ἀλλως τε ἡτο ἀπροσπέλαστος, καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ἀδελφόν της. Δὲν ἡτο ὠραία καὶ ἔνα μόνον ἔρωτα ἥσθιανθη, πρὸς τὸν ποιητήν. Εἶχε κάπι τὸ ὑπέροχον τὸ δόποιον ἐνέπνευσε σεβασμόν.

Ἐν εἶδος τρίτης δροφῆς, μὲ πέντε παραθύρων εἰς τὴν πρόσοψιν, ἀποτελεῖται ἀπὸ τρία δωμάτια, τὰ δόποια εἶναι τὰ μᾶλλον ἐνδιαφέροντα, διότι εἰς τὸ ἐν ἔντιαν, τὸ μεσαῖον, εἰργάζετο ὁ Γκαῖτε παιδίον καὶ ἔραστε καπόπιν τὰ πρῶτα τοῦ ἀριστουργήματα. Πλησίον ἐνὸς παραθύρου εἶναι τοποθετημένον τὸ γραφεῖον του. Ἐδῶ ἐγράψει τὸ πρῶτον του δράμα «Goetz von Berlichingen» τὸ δόποιον ἐκαμπ γνωστὸν τὸ δνομά του καὶ τὸ δόποιον ἡ ἐπιτυχία δὲν ἥρκεσε νὰ φαιδρώνῃ τὸν γέροντα πατέρα του, ὁ δόποιος ἐσκέπτετο μᾶλλον τὰ χρέη τοῦ νιοῦ του, ποὺ ἡτο ἡναγκασμένος νὰ πληρώνῃ καὶ τὸν ποιητὰς καὶ φίλους τοῦ ποιητοῦ ποὺ ἐτάρασταν τὴν ἥσθιαν του. Εἰς τὸ γραφεῖον αὐτὸν, δπον τώρα οἱ ἐπισκέπται γράφουν τὸ δνομά των εἰς τὸ ἐπὶ τοῦτο βιβλίον, ἥχισε δ Γκαῖτε τὸν Φάουστ, τὸ ἀδάνατον αὐτὸν ἔργον καὶ τὸ δόποιον μόνον ἥχει νὰ τὸν ἀπαθανατίσῃ.

Εἰς μίαν γωνίαν, πλησίον τῆς θύρας, εἶναι ἔνα παλαιὸν δργανον, δμοιάζον μὲ πιάνο, μὲ τὸ δόποιον συνδέεται ἔνας ἐκ τῶν ὠραιοτέρων ἔργων τοῦ ποιητοῦ: τὸ πιάνο τῆς Καρλόττας Μπούφ, τὴν δούλιαν τόσον ἥγαπτης ὅταν ἡτο ἀριστερωνική μὲ τὸν Ἀλβέρτον Κέστνερ καὶ τῆς δούλιας ἡ σιλουέττα, ἔργον τοῦ ποιητοῦ — δ Γκαῖτε εἶχε πολλὴν δεξιότητα εἰς τὸ εἶδος αὐτό, πολὺ τοῦ συρμοῦ τότε — στολίζει μὲ διαφόρους ἀλλας τοὺς τοίχους τοῦ δωματίου. Τὸ δργανον αὐτό, πολὺ τοῦ συρμοῦ τότε — στολίζει μὲ διαφόρους ἀλλας τοὺς τοίχους τοῦ δωματίου. Τὸ δργανον αὐτό, πολὺ τοῦ συρμοῦ τότε — στολίζει μὲ διαφόρους ἀλλας τοὺς τοίχους τοῦ δωματίου.

Εἰς τὸ πρὸς τὰ ἀριστερὰ μικρὸν δωμάτιον μέσα εἰς ὑπόλινον θήκην διατηροῦνται τὰ τεμάχια τοῦ περιφήμου θεάτρου τῶν νευροσπάστων, περὶ τῶν ὅποιων γράφει ὁ Γκαῖτε εἰς τὴν «Ποίησιν καὶ Ἀλήθειαν». «Οταν ἡ μάμη τοῦ Βόλφγκαγκ καὶ τῆς Κορνηλίας τοὺς ἔχαρισε τὸ θεατράκι αὐτῷ, ὁ γέρων σύμβουλος εὐρῆκε πάλιν εὐκαιρίαν ν' ἀρχίσῃ ὀλόκληρον παιδαγωγικὸν λόγον ἐπὶ τοῦ μέλλοντος, τοῦ ἐπαγγέλματος καὶ τοῦ ἀνωφελοῦς τῶν παιγνιδίων. Καὶ κατώρθωσε, μετὰ τὴν δευτέραν παράστασιν, νὰ ἔξαφανισθῇ τὸ θεατράκι.

Μίαν ἡμέραν ἐπῆγε ὁ Βόλφγκαγκ εἰς τὸ κελάρι νὰ «ὑπεξαιρέσῃ» ξηροὺς καρποὺς καὶ εὐρῆκε τὰ νευροσπάστα μέρα εἰς ἕνα κιβώτιον. Τὰ δύο παιδιά βοηθούμενα ἀπὸ τὴν μητέρα των ἔστησαν ἐκ νέου τὴν σκηνὴν καὶ κάθε βράδυ ἔδιδαν συγχινητικὰς παραστάσεις εἰς τὰ δύο συνεχόμενα δωμάτια, κατὰ τὰς ὅποιας ἐμορφόντεο τὸ δραματικὸν πνεῦμα τοῦ παιδίου. Παρὰ τὰς ἀντιρρήσεις τοῦ πατρὸς ἡ κερὰ «Αγία ὑπεστήριξε τὰ δίκαια τῶν παιδῶν τῆς καὶ τὸ θέατρον ἔμεινε. Εἰς τὰ δωμάτια αὐτὰ ἔμεινε ὁ Γκαῖτε ἔως τὸ 1775, ὅποτε ἀνεχώρησε διὰ Βαΐμαρ.

Εἰς τὸν κῆπον, δὲ ὅποιος συνέχεται μὲ τὴν αὐλήν, εἰς ἕνα νέον οἰκοδόμημα συνήθοισε ἡ ἑταῖρα «Hochstift» πᾶν δὲ τι σχετίζεται πολὺ ἡ διάσημη μὲ τὴν ζωὴν τοῦ ἐνδόξου ποιητοῦ.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΔΩΡΙΚΟΣ

Ἐξ ἄρδου τοῦ Ἐρρίκου Παρί.

Ἡ θαυμασία σειρὰ αὐτογράφων τοῦ Γκαῖτε καὶ διῶν δσοι εἶχαν ἀλληλογραφίαν ἢ φιλίαν μὲ αὐτόν, εἶναι πολὺ ἐνδιαφέροντα δχι μόνον ἀπὸ Ιστορικῆς ἢ βιογραφικῆς ἀλλὰ καὶ ἀπὸ φιλοσοφικῆς ἀπόψιν, διότι ἔκει καταφαίνονται αἱ διάφοροι μεταβολαὶ τὰς ὅποιας ὑπέστη ἔκτοτε ἡ γλῶσσα.

Μεταξὺ ἀλλων αὐτογράφων εἶδα καὶ μουσικὰ τετράδια γραμμένα ἀπὸ τὸ χέρι τῆς Lotte — ἡ Καρλόττα τοῦ Βέρτερ — ἐπίσης καὶ τὸ προκοσύμφωνό της μὲ τὸν Ἀλβέρτον Κέστνερ. Εἰς ἄλλας ὑελοθήκας σχεδιάσματα τοῦ Γκαῖτε καὶ ὑδατογραφίας τοῦ Ράμπεργ διὰ τὴν εἰκονογράφησιν τῶν ἔργων τοῦ ποιητοῦ, εἰς τὰς ὅποιας καταφαίνονται πόσον βαθειὰ ἡννόησε, ἥσθιάνθη καὶ ἀπέδωσε ὁ ζωγράφος τὸ ἔργον τοῦ Γκαῖτε.

Διάφοροι εἰκόνες τοῦ Γκαῖτε στολίζουν τοὺς τοίχους καὶ εἰς τὸ βάθος τοῦ Μουσείου, ἐπάνω εἰς μαρμαρίνην ἐστίαν, χρῶμα τοιανταφυλλί, θαυμασία μαρμαρίνη προτομὴ τοῦ ποιητοῦ δεσπόζει τὴν αἴθουσαν.

Μικρὰ καὶ πεζὰ ἀντικείμενα τῆς καθημερινῆς ζωῆς ἐνέχουν ἐδῶ ἐνδιαφέροντα καὶ ποίησιν: τὸ παιδικόν του φόρεμα, τὰ μικρά του ὑποδήματα μὲ ὑψηλὰ τακούνια, τὰ ὅποια εὐλαβῶς ἐφύλαξε ἡ μητέρα του, τὰ κοσμήματα τῆς μητρός του καὶ τῆς «Lotte», ἡ κιθάρα τοῦ ποιητοῦ, καὶ χίλια ἄλλα πρόγυματα τὰ ὅποια οἱ θαυμασταὶ τοῦ Γκαῖτε ἐδώρησαν εἰς τὸ Μουσείον.

ΤΟ ΔΕΚΔΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΖΩΗ

Διονυσίον Σολωμοῦ τὰ "Ἀπιντα, καὶ ἡ Ζάκυνθος. Πανηγυρικὸν τεῦχος ἐπὶ τῇ ἑκατονταετηρίδι ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ ἔθνικου ποιητοῦ, ἐπιμελείᾳ τῆς ἐπὶ τούτῳ ἐπιτροπῆς.

ΑΞΙΖΕΙ νὰ διμιήσωμεν δι' αὐτὸ τὸ βιβλίον, τὸ δοποῖν ἀποτελεῖ οὐτωσειπεν τὸν ἐπίλογον τῶν ἐν Ζακύνθῳ ἐօρτῶν τοῦ Σολωμοῦ. Δὲν ἔχει δψιν πανηγυρικὸν τεύχον. Τοῦ λείπει δλως διόλου ἡ πανηγυρικὴ πολυτέλεια καὶ ἡ κομψότης. Σοβαρός, ἀχαρις καὶ δγκώδης τόμος ἀπὸ 700 σελίδας, ἀρκετὰ κακοτυπωμένος, — μολονότι ἐτυπώθη εἰς τὰς Ἀθήνας — τὴν μόνην πολυτέλειαν τοῦ δοποῖν ἀποτελεῖ ὁ ἀμύθητος πλούτος τῶν εἰκόνων του. Ο κ. Ἀγγελος Μωρέττης, ὁ πρόεδρος τῆς «ἐπὶ τούτῳ Ἐπιτροπῆς», εἰς τὴν ἀεικίνητον δραστηριότητα τοῦ δοποῖου δφείλεται ἡ ἐκδόσις, εἶχεν δλα τὰ προσόντα διὰ νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸ δύσκολον καὶ πολυσύνθετον ἔργον, ἐκτὸς ἵσως τῆς περὶ τὰ τυπογραφικὰ ἐμπειρίας. Ἀλλως θὰ ἐγνώριζε, παραδείγματος χάριν, δτι κ' αὶ καλλίτεραι φωτοτιγγογραφίαι, δταν τυπόνωνται εἰς τόσον πρόστιχον χαρτί, καὶ μάλιστα ὑπὸ μη εἰδικοῦ πιεστοῦ, καταντεῦν δλως διόλου περιτταί, διότι μεταβάλλονται διὰ μαγείας εἰς μονυτζούρες· δτι τὰ πανηγυρικὰ Τεύχη ἐχουν συνήθως δλιγωτέρας ἀλλὰ μεγαλειτέρας σελίδας, καὶ εἶνε τυπωμένα εἰς καλλίτερον χαρτί, καὶ μὲ δλην τὴν δυνατὴν φυσικάταν δτι τὰ τυπογραφικὰ λάθη παντοῦ βέβαια, ἀλλὰ προπάντων εἰς τοιαύτας ἐκδόσεις, εἶνε ἀσυγχώρητα· δτι οἱ κατάλογοι τῶν συνδρομητῶν εἶνε λείψανταν βαρβαρότητος, καὶ δτι ἡ κατάταξις τῆς ὑλῆς δὲν εἶνε καὶ δλως δευτερεύοντα ζήτημα, ἀν δχι διὰ τίποτε ἄλλο, τούλαχιστον διὰ νὰ μὴν εὑρίσκεται μία γνώμη τοῦ Γκαῖτε περὶ Σολωμοῦ, εὐθὺς σχεδὸν μετὰ τὸν στίχον τοῦ κ. Βαρλέντη.

Μ' δλα ταῦτα, δκ. Μωρέττης εἶνε ἄξιος μόνον συγχαρητηρίων. Κατήρτισε κ' ἐξέδωκεν ἔνα βιβλίον τὸ δοποῖον, ἀν ὑστερηῇ τυπογραφικῶς, ἀν ἔχῃ μέσα πολλὰ περιττά, — καὶ μερικά ἀφελῆ, — δως σύνολον δμως εἶνε ἀρκετὰ χαρακτηριστικὸν καὶ ἄξιοσπουδαστον, διότι

κάτι νέον προσθέτει εἰς τὰ ἥδη γνωστὰ περὶ Σολωμοῦ, καὶ εἰμπορεῖ δχι δλίγον νὰ βοηθήσῃ τοὺς καταγινομένους εἰς τὴν μελέτην τοῦ μεγάλου μας ποιητοῦ. Ἐν πρώτοις, εἶνε μία ἀποθήκη δλων σχεδὸν τῶν γραφέντων περὶ Σολωμοῦ καὶ περὶ Ζακύνθου, εἴτε ὑπὸ ξένων εἴτε ὑπὸ Ἐλλήνων. Ἐπειτα, εἶνε συλλογὴ δλων τῶν ἔργων τοῦ ποιητοῦ, μὲ πολλὰς καὶ ποικίλας ἐπεξηγηματικὰς σημειώσεις. Τέλος, ἀκολουθεῖται ἀπὸ μίαν ἐκτενεστάτην πατριδογραφίαν, δπου ἡ Ζακύνθος ἔξετάζεται ὑφ' δλας τὰς ἐπόψεις, — γεωγραφικῶς, ιστορικῶς, ἀρχαιολογικῶς, κοινωνικῶς, ἐμπορικῶς, βιομηχανικῶς κλπ. — καὶ πρέπει νὰ δμολογήσωμεν δτι ἡ πατριδογραφία αὐτὴ δὲν εἶνε ἀνωφελής διὰ τὴν μελέτην κατανόησιν τοῦ ποιητικοῦ ἔργου, τὸ δοποῖον προηγεῖται. Εἰς τὸν πόλλους εἰμπορεῖ νὰ φαίνεται ἀσχετον τὸ ἔνα μὲ τὸ ἄλλο· ἄλλ' οἱ Σολωμισταί μας δὲν θὰ δυσαρεστήθων διόλου, ποὺ θὰ εὔρουν τόσας περιέργους πληροφορίας περὶ τῆς πατριδος τοῦ ποιητοῦ, δως ἔνα μέγα σχόλιον, διὰ νὰ εἴπω οὗτο, εἰς τὰ ποιήματά του, ἀπὸ τὸ δοποῖον πολλὰ εἰμποροῦν νὰ φωτισθων καὶ πολλὰ συμπεράσματα νὰ ἔξαγάγουν.

Ἄλλ' ἡ σημαντικωτέρα συμβολὴ εἰς τὸ πανηγυρικὸν αὐτὸ τεῦχος, εἶνε, νομίζω, δύο ἀρθρα τοῦ γνωστοῦ ζακυνθίου ιστοριοδίφου κ. Λεωνίδα Χ. Ζώη. Τὸ ἐν ἐπιγράφεται «Ιστορικαὶ σημειώσεις περὶ τῆς οἰκογενείας Σόλωμοῦ» — τὸ ἄλλο «Διονύσιος Σολωμός». Καὶ τὰ δύο, πολὺ μελετημένα, γεμάτα ἀπὸ δοκουμέντα πολύτιμα, μᾶς διδάσκουν πολλά, ἀγνωστα μέχρι τούδε κι' ἐνδιαφέροντα. Μανθάνομεν, παραδείγματος χάριν, δτι ἡ ἀριστοκρατικὴ οἰκογένεια Σολωμοῦ εἶνε ἀρχαιοτάτη, δτι κατάγεται ἐκ Σαλέρον τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας καὶ δτι τῷ 715 ἐγκατεστάθη εἰς Βενετίαν. Ἀγνωστον κατὰ ποῖον ἀκριβῶς χρόνον, ἀλλὰ πάντως πρὸ τοῦ 1372, μία παραφυάς τοῦ οἴκου τούτου μετεφυτεύθη εἰς τὴν Κορήτην. Τῷ 1669, δύο οἰκογένειαι Σολωμοῦ, ἡ τοῦ Πέτρου καὶ ἡ τοῦ Νικολάου, υιῶν τοῦ Φραγκίσκου, μετηνάστευσαν εἰς Ζακύνθον, ἐνεγράφησαν εἰς τὴν χρυσόβιβλον καὶ οἱ ἀρχηγοὶ των εἰσήχθησαν εἰς τὸ συμβούλιον τῶν Εὐγενῶν. Ο Νικόλαος εἶχε καὶ ἀδελφὸν Δημήτριον. Ἐκ τῆς οἰκογενείας τοῦ

Δημητρίου τούτου κατάγεται δέ έθνικός ποιητής.
Η ἀκριβής ήμερομηνία τῆς γεννήσεως τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ δὲν είνε γνωστή. Οὗτε ή φιλοπονία τοῦ κ. Ζώη δὲν κατώρθωσε νὰ τὴν ἀνακαλύψῃ, ἀλλ' οὕτε πιστεύω νὰ ὑπάρχῃ πουνθενά γραπτὸν μνημεῖον περὶ αὐτῆς πρὸς ἀνακάλυψιν. Σώζεται μόνον τὸ γνωστὸν βαπτιστικὸν τοῦ ποιητοῦ, μὲ χρονολογίαν 1798 Ιουνίου 8, ἀναφέρον δὲν τὸ βρέφος ἦτο μηνῶν δύο. Ἐκ τούτου ἔξαγομεν, δὲν διανύσιος Σολωμὸς ἐγεννήθη τὰς πρώτας ημέρας τοῦ Ἀπριλίου τοῦ ἕτους 1798.

Ο Διονύσιος Σολωμὸς ἦτο υἱὸς φυσικὸς τοῦ κόμητος Νικολάου Σολωμοῦ καὶ τῆς Ἀγγελικῆς Νίκλη. Κατὰ τὸ ἔθιμον τῶν ζακυνθίων εὐγενῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὁ κόμης Νικόλαος, ἐκτὸς τῆς νομίμου του συζύγου — Μαριέτας Κάκηνη, ἀποθανούσης τῷ 1802, — εἶχε καὶ ἄλλην ἔξι ἀδιστερᾶς χειρός, ἐκ τῆς δοπίας, ζώσης τῆς νομίμου, ἐγεννήθησαν δύο υἱοί, ὁ Διονύσιος καὶ ὁ Δημήτριος. Τὴν Ἀγγελικὴν Νίκλη ὁ Νικόλαος ἐστεφανώθη τὴν παραμονὴν ἀκριβῶς τοῦ θανάτου του — 27 Φεβρουαρίου 1807, — θέλων οὕτω νὰ νομιμοποιήσῃ τὰ φυσικά του τέκνα, τὰ δοπία προφανῶς ἡγάπα περισσότερον τῶν γνησίων.

Καὶ εἰς αὐτὰ κατέλιπε διὰ διαθήκης ὅλην του σχεδὸν τὴν περιουσίαν. Ή διαθήκη τοῦ πατρὸς τοῦ ποιητοῦ, καὶ διὰ τὴν προέλευσίν της καὶ διὰ τὴν γλῶσσαν της καὶ διὰ τὸ ὑφος, ἀποτελεῖ ἀξιοπερίεργον μνημεῖον, καὶ δὲν ἀντέχω νὰ μὴ παραθέσω ἐδῶ μικρὸν ἀπόσπασμα, ἀντιγράφων ἀπὸ τὸ πολύτιμον ἀρθρὸν τοῦ κ. Ζώη:

« . . . Ἡξένροντας τὰ κίντυνα, εἰς τὰ δοπία ἥ ἀνθρωπότης είνε νποτασσόμενη, ἀποφάσισα τὴν σήμερον νὰ κάμω τὴν παροῦσά μου τζέντολα . . . Πρῶτο ἀπ' ὅλα θέλω μετὰ τῆς θανῆς μου, ἐὰν ηρδίσκομαι εἰς Ζάκυνθο, νὰ θάπτεται τὸ ταπεινόν μου σῶμα εἰς τὸν νάὸν τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς, δύνεν ἐθάφησαν οἱ γονεῖς μου . . .

« . . . τὴν δοπίαν κατοικίαν ὅλη διορίζω καὶ ἀφίνω τῶν δύο μου υἱῶν φυσικῶν Διονύσιον καὶ Δημήτριον, γεναμένου μὲ τὴν ΚανἈγγέλικα Νίκλη, τὰ δοπία ἀναπιάστηκε μετὰ μέ, μὲ τὶς πρεπούμενες καυστέλες μου, καὶ ἀναθράπτηκαν εἰς τὲς ἀγκάλες μου καὶ σφόδρα τὰ ἀγαπῶ, ὥσπερ νὰ ἦτον λεγκίτιμα κατὰ τοὺς νόμους τῆς Ἐκκλησίας . . . »

« Ἀλλ' ἥ διαθήκη δὲν ἔμελλε νὰ μείνῃ ἀπρόσβλητος. Εἶνε πολυθρύλλητος ἥ «συγγενικὴ δίκη» ἥ δοπία κατεπίχρανε τὰ ὠραιότερα ἔτη τῆς

ζωῆς τοῦ ποιητοῦ, καὶ μολὸντι τὴν ἐκέρδισε, τὸν ἔκαμε δύεπιστον, μελαγχολικὸν καὶ μίσανθρωπον. Περὶ τῆς δίκης αὐτῆς, — εἰς τὴν δοπίαν χρεωστοῦνται κατὰ μέγα μέρος τὰ ποιητικὰ συντρίμματα, ἐκεῖ δόπον θάνεγείρετο ἵσως τέλειος καὶ περικαλλῆς ὁ ναὸς τῆς τέχνης τοῦ Σολωμοῦ, — δὲν ἔγνωριζαμεν ἔως τώρα πολλὰς λεπτομερείας. Τὸ ἀρθρὸν τοῦ κ. Ζώη μᾶς διαφωτίζει ἐπαρκῶς.

Τὴν Ἀγγελικὴν Νίκλη, διάγονος μηνας μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Νικολάου Σολωμοῦ, ἐνυμφεύθη ὁ Ἐμμανουὴλ Λεονταράκης. Ἐκ τοῦ δευτέρου τούτου γάμου τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1807 δέκα μηνας, ὡς φαίνεται, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Νικολάου Σολωμοῦ, — ἐγεννήθη παιδίον, τὸ δοπίον ὀνομάσθη Ἰωάννης, καὶ γενικῶς ἀνεγνωρίσθη ὡς υἱὸς τοῦ Ἐμμ. Λεονταράκη. Ἀλλ' ὁ κόμης Ροβέρτος Σολωμός, — γνήσιος υἱὸς τοῦ Νικολάου καὶ συγκληρονόμος τῶν φυσικῶν, Δημητρίου καὶ Διονυσίου, — ἐπειδὴ ἡ Ἀγγελικὴ Νίκλη ἦτο ἔγγυος δὲ συνεζεύχη τὸν Λεονταράκην, ἡθέλησε νὰ ἴσχυρισθῇ διὰ τοῦ καὶ διὰ τὸν Ἰωάννης ἦτο νόμιμος υἱὸς τοῦ πατρὸς του, καὶ προσέβαλεν ἥδη τὴν διαθήκην του, ἐπὶ τῷ λόγῳ διὰ τὴν γέννησιν νομίμου τέκνου τὴν διώρουντεν ἰρσο jure. Ἀνδροθεὶς ὁ Ἰωάννης Λεονταράκης υἱοθετήσει τὸν ἴσχυρισμὸν τοῦ Ροβέρτου, καὶ κάποτε ἐπιστρέψας ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰς Ζάκυνθον, ἐνεγράφη εἰς τὰ βιβλία τοῦ ὑγειονομείου ὡς Ἰωάννης Σολωμός, διεκδικῶν δόνομα, τίτλον καὶ περιουσίαν. Οἱ ἀδελφοὶ Διονύσιος καὶ Δημήτριος ἀντέστησαν, κ' ἐπηκολούθησεν ἥ δίκη, διαρκέσασα μέχρι τοῦ 1838. Εἰς τὴν περίστασιν αὐτῆς, δὲν ἐπίχρινε καὶ ἀπήλπιζε τὸν ποιητήν, δὲν ἦτο βέβαια ἥ ἐνδεχομένη ἀπώλεια μέρους τῆς πατρικῆς περιουσίας, ἀλλ' ἥ δυςφήμησις τῆς ιερᾶς μνήμης τῆς μητρός του, τῆς δοπίας ἥ ἀρετῆς, ἀν δὲν ἴσχυρισμὸς τοῦ Λεονταράκη ἀνεγνωρίζετο, θὰ ὑφίστατο δεινὸν καὶ ἀθεράπευτον τραῦμα μετὰ θάνατον . . . Εὐτυχῶς τὰ δικαστήρια ἀπέδωκαν εἰς τὸν ποιητὴν ἀκεραίαν τὴν κληρονομίαν τοῦ πατρὸς καὶ ἀσπιλον τῆς μητρὸς τὴν μνήμην. Δέν του ἀπέδωκαν ὅμως καὶ τὴν γαλήνην τῆς ψυχῆς, ἥ δοπία τὸν ἐγκατέλειψε διὰ παντός, διὰ τὸν ἀρετήν της τέλος πλησίον τὴν κακίαν τῶν ἀνθρώπων . . .

Ο Σολωμός, ὡς γνωστόν, ἀπέθανεν εἰς τὴν Κέρκυραν, τῷ 1856. Μετὰ δεκαετίαν, ὁ ἀδελφός του Δημήτριος καὶ ὁ Γεώργιος Μερκάτης, ἀπεσταλμένος τοῦ Δήμου Ζακυνθίων μετέβησεν εἰς Κέρκυραν καὶ παρέλαβον τὰ δοτᾶ τοῦ

ποιητοῦ, διὰ νὰ τὰ θάψουν εἰς τὴν πατρίδα του. Ἐτάφησαν εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Ἀγίου Μάρκου, ἥ δοπια ἔπτοτε μετωνομάσθη Πλατεῖα τοῦ Ποιητοῦ, — τὶ ἀτυχῆς ἰδέα ὅμως, τὶ πεζότης νὰ τὴν μετονομάσουν τόρα ὑστερα «Πλατεῖα Σολωμοῦ»! — ἐπὶ τοῦ τάφου ἀνιδρόθη ἥ προτομή του κ' ἐχαράχθησαν ἐπὶ τὸ βάθρον οἱ ἔξης στίχοι τοῦ ἀδελφοῦ του Δημητρίου, οἱ δοπίοι δὲν είνε μόνον ἴστορικοί, ἀλλὰ καὶ ἀριτετὰ ώραιοι:

*Οταν τεροπτὰ μᾶς ἔσπρωχνε τὸ κῦμα,
Τὰ λείφανά σου ἔχαριστο, πῶς τέλος
Ἐκεῖ ποῦ δεις τὸ φῶς, θάγης καὶ μυῆμα.*

Καὶ ἐπὶ τῆς ἄλλης πλευρᾶς:

*Στὴ γῆ τὴ μητρικὴ τὰ δοξασμένα
Οστᾶ σου ὑπρο γλυκύτατο ἀς κομιδωται.
Ἄδελφε! κάλλιο ἐδῶ παρὰ στὰ ξένα.*

Αὐτὰ ἀπὸ τὸ περισπούδαστον ἀρθρὸν τοῦ κ. Ζώη. Ἀλλὰ τὸ «Πανηγυρικὸν Τεῦχος» ἔχει ἀκόμη καὶ ἄλλα πολλὰ ἐνδιαφέροντα, καὶ μεταξὺ αὐτῶν ἐν ἄρθρον τοῦ κ. Μωρέττη περὶ τοῦ ἴστορικον τῶν ἕορτῶν. Ἐξ αὐτοῦ μανθάνομεν, δὲν ἡ πρώτη πρώτη ἔδεια τοῦ ἕορτασμού τῆς Ἐκατονταετηρίδος τοῦ ποιητοῦ, ἐρρίφθη συγχρόνως ὑπὸ τοῦ κ. Σπυρίδωνος Δὲ - Βιάζη, τοῦ γνωστοτάτου ἴστοριδίφου, καὶ τοῦ κ. Γεωργίου, ἐλληνοδιδασκάλου καὶ λογίου διακεκριμένου. Δὲν ἐνθυμοῦμαι τώρα δὲν ἡ υπὸ τοῦ κ. Δροσίνη ἐνεργηθεῖσα συνέλευσις τῶν ἐν Αθήναις λογίων πρὸς πανηγυρισμὸν τῆς Ἐκατονταετηρίδος, ἥτο προγενεστέρᾳ ἡ μεταγενεστέρα τῶν σχετικῶν δημοσιευμάτων τῶν κ. κ. Δὲ - Βιάζη καὶ Μάνεση. Ἀδιάφορον ἡ ἴστορία εἰς αὐτοὺς ἐπιδικάζει τὴν πρωτοβουλίαν, καὶ δικαιοῦνται πραγματικῶς νὰ είνεται στηριζόμενη γνωστούς τοῦ άνθρωπου διότι ποτε τοῦ μοναδικοῦ μέσου σωτηρίας τὸ δοπίον δύναται νὰ λατρεύσῃ τὸν ἕορτην. Μὲ τὴν ἀγάπην, τὴν γεμάτην ἀφοσίωσιν, τῆς δοπίας ἱκανὴ είνε μόνη ἥ ὡς κάλινδιανοιγομένη γνωστεία καρδία, προσκολλᾶται διοψύχως εἰς τὸν ἀνήσυχον ἀσθενῆ. Οὗτος ἀγνοεῖ τὴν ἀγάπην τὴν καταφλέγουσαν τὸν κόρην. Αν αὖτη κατήντησε διαφανῆς τοῦτο προέρχεται διότι καταναλίσκεται ἀπὸ τὸν ἔρωτα. Οἱ γονεῖς δὲν γνωρίζουν τί ἔπαιδε τὸ πατέριον των.

“Οταν μὲ τὴν ἐπιμονήν των τέλος ἔμαθαν διότι ἡ κόρη ἥθελε διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἕπτοτού νὰ θυσιάσῃ τὸ πατέριον της αἴμα, μεγάλη, συγκίνησις καὶ ἀνθυμία κατέλαβε τὴν καλύβην τοῦ ἀνθρακέως. Ο Χάρτημαν φὸν δὲρ Ἀονες συνεχίζει μετὰ ψυχολογικῆς βαθύτητος. Ήτις ὡς πρὸς τὴν ἐποχὴν του εἶνε τοσούτῳ χαρακτηριστικῶς καθ' ὅσον οἱ συγγραφεῖς τῶν χρόνων του ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀρκοῦνται εἰς χονδροειδῆ διαγραφὴν πρᾶξεώς τινος, — τὴν περαιτέρω ἔκβασιν τῆς ὑποθέσεως, πῶς ἐνδίδουν οἱ γονεῖς τῆς Χάρτημαν φὸν δὲρ Ἀονες μεταβαίνει

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΕΚ ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ

Ἐκ τῶν μεγάλων Γερμανῶν μόνος δ Γκέρχαρτ Χάροντημαν παρήγαγε νέον ἔψυχον, τὸν Δυστυχισμένον Ἀονες (der arme Heinrich) κοντολογῆς: ωχόρων, φυτισικὸν ἔργον. Ἐκ τῆς μεσαιωνικῆς ἵπποτηκῆς ποιήσεως ἔφθασε μέχρις ἥμιν τὸ ἔπος τοῦ ἀοιδοῦ Χάρτημαν φὸν δὲρ

μετ' αὐτῆς εἰς Σαλέρον πρὸς τὸν ἵστρον καὶ πᾶς ὅλη ἡ ὑπόθεσις ἀπολήγει αἰσίως. Ἡ κόρη τοῦ ἀνθρακέως δὲν πτοεῖται νὰ προσφέρῃ τὸ ἀγνόν της σῶμα εἰς τὴν μάχαιραν τοῦ ἵστρου. Ἐπειδὴ δὲ τὴν θυσίαν τῆς θεωρεῖ ὡς ἕρεμάν λειτουργίαν, ἐκδύεται ἀνευ φόβου καὶ αἰδοῦς. Ὁ ἵστρος ὑψώνει τὴν μάχαιραν. ὅπως ἐκτελέσῃ τὸ φρικῶδες ἔργον. Τότε φωνάζει ὁ ἀπὸ τύψεις συνειδότος βασανιζόμενος ἵπποτης δτὶ δὲν θέλει τὴν θυσίαν τῆς κόρης. Προτιμᾷ νὰ μείνῃ εἰς ὅλην τὴν ζωὴν του παθιασμένος καὶ παραμορφωμένος παρὰ νὰ θανατώσῃ τὴν γλυκεῖαν ὑπαρξίαν. Τὸ θαῦμα συνετελέσθη. Ὁ Θεὸς δὲν θέλει αἱματηρὰν θυσίαν, ή προσάρεσις τοῦ ἀρκεῖ. Ὁ ἵπποτης Ἀϊνριχ ἵστρεύθη φέρει τὴν κόρην εἰς τὸ παλάτι του. Ἡ πτωχὴ κόρη τοῦ καρβουνιάρη ἔγεινε ἡ ὑπερήφανος σύζυγος τοῦ ἵππου.

Ο Γκαΐτε ἐκ τοῦ θέματος τούτου ἡσθάνθη αἰσθητικὴν βδελυγμάτων. Ἐθεώρησε καλλιτεχνὸν ἔγκλημα νὰ θεμελιώσῃ τὴν εὐτυχίαν δύο ἀνθρώπων ἐπὶ τόσον φρικωδῶς γηίνου τρόπου. Ἡμεῖς τώρα κατέστημεν διλγάτερον εὐπαθεῖς ὡς πρὸς τὴν ποιητικὴν ἀπεικόνισιν τοῦ σωματικῶς εἰδεχθοῦς. Παρὰ τῶν Γάλλων ἐσυνηθίσαμεν νὰ θεωρῶμεν ἀπολαυστὰς τὰς ἀσχημίας τῶν γενετησίων συμβαμάτων ἢ παρεκτροπῶν, ἐκ δὲ τῶν γερμανικῶν διηγημάτων θὰ ἡδύνατο κανεὶς νὰ συναπαρτίσῃ διλόκηρον βιβλίον περὶ τῆς ποιητικῆς ἐκμεταλλεύσεως τῆς φύσισεως.

Καὶ ὁ Χάουπτμαν ἐπίσης ἐφοβήθη νὰ φέρῃ ἐπὶ τῆς σκηνῆς τὴν σκηνὴν τῆς θυσίας τῆς κόρης. Ἡ ἀποκορύφωσις αὐτῇ τῆς πράξεως ἐκτίθεται μόνον ἐν διηγήσει. Ἄλλ' οὕτω διαφεύγει ὁ κυριώτατος δραματικὸς μοχλός. Ἡ δολὴ ὑπόθεσις κατὰ τὴν ἑσωτάτην αὐτῆς οὐσίαν εἶνε ἐπική. Ο Χάουπτμαν δὲν κατώρθωσε νὰ ἐμφυσήσῃ τὸ δράμα τοῦ κίνησιν καὶ ζωὴν πρὸς τούτοις ἡ γλώσσα εἰς μέρη τινὰ εἶνε ἀπιστεύτως ἐλλιπῆς συχνότατοι δὲ εἶνε οἱ ἴαμβοι, οἵτινες δχι πάσης μετρικῆς ἀλλὰ κατὰ παντὸς ἐν γένει συναισθήματος εὐθυμίας προσκρούοντον.

Κακόν, πολὺ κακὸν δτὶ καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ ἐγείναμεν στεῖροι καὶ ἀναγκαζόμενα νὰ δανειζόμεθα ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς. Ἡ «Μόννα Βάννα» τοῦ Μαίτερλιχ εἶνε γνωστὴ εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῶν «Παναθηναίων» διὰ τῆς μεταφράσεως τοῦ φύλου μου Ξενοπούλου, ὃστε δύνανται νὰ σχηματίσουν ἀφ' ἑαυτῶν κρίσιν περὶ αὐτῆς. Μοῦ φαίνεται δτὶ θλιβερὸν δρόμον θὰ ἐτρεπόμεθα ἀν ἐβλέπομεν εἰς τὴν Μόννα Βάννα

τὴν καλλιτεχνικήν μας σωτηρίαν. Ἡ περίφημος β' πρᾶξις εἶνε κατὰ τὰ δύο τρίτα τοῦ Δουμᾶς νίον, κράμα τῆς πλήρους εἰκόνων εὐγλωττίας τοῦ Φλωμπέρ καὶ τῆς δχι πολὺ βαθείας ψυχολογικῆς ἀναλύσεως τοῦ Μαρσέλ Πρεβώ. Νομίζω δτὶ περιέργεια ἀπλῶς ἐκ τοῦ ἀντικειμένου προερχομένη (ἡ Μόννα Βάννα φορεῖ μακρόν μανδύαν ἐπὶ τοῦ γυμνοῦ σώματος, καὶ πιραδίδεται ἀνευ δρων εἰς ἔνα ἄνδρα) κατορθώνει νὰ δεσμεύῃ τὸ ἐνδιαιφέρον τοῦ θεατοῦ. Τὴν Μόννα Βάννα ὑποδύεται ἡ ξανθὴ σύζυγος τοῦ Μαίτερλιχ, ἡ κυρία Λεβρούν εἶνε εὔσαρκος γυναῖκα ὡς αἱ μορφαὶ εἰς τὰς δροίας ἡρέσκετο ὁ Ρούμπενς.

Ο Μαξίμ Γόρκη ἔγεινε παρ' ἡμῖν τόσον δημοτικὸς ὥστε ἀναγινώσκεται περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἰδικούς μας Γερμανούς. Καὶ εἰς ἐμὲ ἀρέσκει πολὺ. Οἱ ἀνθρώποι του μοῦ δομιλοῦν μὲν θεομήν γλώσσαν ἔξεγείρουσαν ἀγάπην. Τώρα παριστάνεται ἐν δράμα τοῦ ἐπὶ τῆς σκηνῆς μας: «τὸ νυκτερινὸν ἄσυλον». Ο Γκόρκη δὲν εἶνε δραματικός ἐπικὸν εἶνε τὸ τάλαγτόν του. Ἀλλὰ οἱ τυχοδιώκται του, τὰ γύναια του, οἱ χασομέρηδες βαρδῶνοι του καὶ ἥθοποιοι, οἱ λωποδῦται καὶ οἱ ταβερνιάρηδες του ἔχουν ψυχήν. Μᾶς συγκινοῦν, κινοῦν τὴν ἀποστροφήν μας, ἔξεγείρουν τὴν συμπάθειάν μας, τὴν βδελυγμάτων μας, τοὺς μισοῦμεν, τοὺς ἀγαπῶμεν μᾶς συνέχουν μέχρι τέλους.

Ο Νορβηγὸς Ἰψεν κατέστη γερμανὸς ποιητής, ἀφ' ὅτου ἐξεδόθη πλήρης μετάφρασις τῶν ἀπάντων του. Ο πρῶτος τόμος περιέχει τὰ λυρικὰ ποίματα, τὰ δοποῖα ἔως τώρα εἰλομένην ἐλλιπῆ καὶ διεσκορπισμένα εἰς περιοδικά. Ο διευθυντής τοῦ Burgtheater τῆς Βιέννης Σχλέντερ, ὁ βιογράφος τοῦ Γκέρχαρτ Χάουπτμαν, ἔγραψε δι' αὐτὰ πρόλογον κάπτως πομπώδη. Ο Ἰψεν δὲν εἶνε λυρικός. Φοβεῖται νὰ ἀφήσῃ ἐλευθέρων διέξοδον δημοσίᾳ εἰς τὰς ὑποκειμενικὰς ψυχικάς του ἐκδηλώσεις. Μεγαλειτέραν ἀνεστὶν αἰσθάνεται δτὰν πρόκηται νὰ δομιλήσῃ περὶ ξένης χαρᾶς καὶ θλίψεως.

Τὸ θέρος, τὸ φέρον εἰς Γερμανίαν τὴν μεγάλην συρροήν τῶν ξένων, εἶνε ἡ κυριωτέρα ἐποχὴ τῶν καλλιτεχνῶν ἐκθέσεων. Θὰ σᾶς δομιλήσω περὶ αὐτῶν εὐθὺς ὡς οἱ ἀλγοῦντες δρφαλμοὶ μου μοῦ ἐπιτρέψουν πάλιν τὴν ἀπόλαυσιν τοῦ φωτὸς καὶ τῶν χρωμάτων.

ΜΑΣ ΧΟΧΔΟΡΦ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Μία φιλολογικὴ συνομιλία μὲ τὸν πρώην πρωθυπουργόν.

ΤΟΝ περασμένον Σεπτέμβριον ἡ δημοσιογραφία μοῦ ἔδωσε τὴν εὐχάριστον διαταγὴν νὰ ταξιδεύσω εἰς τὴν Κέρκυραν ἀποκλειστικῶς διὰ μίαν πολιτικὴν συνέντευξιν μὲ τὸν κ. Θεοτόκην. Τὸν πρώην πρωθυπουργὸν τὸν εἶχεν ἀπορροφήσει ὁ τρύγος. Τὸν συνήντησα εἰς τὰ βάθη τοῦ ἐλαιῶνος, πέντε δρᾶς μακρὰν ἀπὸ τὴν πόλιν, γαντοφορεμένον καλλιεργητήν, δοδηγοῦντα τὴν ἐλαφράν του βιττώριαν μέσα εἰς τοὺς ἄγρους. Εἶχε τὴν ησυχίαν κτηματίου, διότι εἰς τὸν ἐλαιῶνα τῆς Κέρκυρας καὶ εἰς μέρος ἀπὸ τὸ δοποῖον φαίνεται ὡς ἔνα γαλανὸν δνειρόν της Ἰταλία, δὲν γίνεται τὸ ἔγκλημα νὰ φθάνουν ἐφημερίδες. Ἡ ὁραία, ἡ λεπτὴ γῆ τῶν δπωρῶν, ἔρριπτε τοὺς καρπούς της μέσα εἰς τὰ καλάμια τῶν γυναικῶν τῆς Κέρκυρας τῶν δοποίων ἡ λευκὴ μανδηλοφόρος κεφαλὴ ἡτο ἀπρόσοπος ἐμφάνισις μέσα ἀπὸ τὸν πυκνοὺς κορδομοὺς τῶν δένδρων. Εβλεπα παντοῦ τὴν ἀλήθειαν τῶν τοπίων τοῦ Γιαλλινᾶ. Τὸ ἀμάξικο τοῦ πολιτευτοῦ ἔχαδη εἰς τὸν ἐλαιῶνα τρέχον πρὸς τὴν Κέρκυραν, καὶ τὸ κατεδίωξα. Τὸ ἀπόγευμα δ. κ. Θεοτόκης μοῦ ἔκαμε τὴν τιμὴν νὰ μὲ δεχθῇ. Κάτω ἀπὸ τὰ παράθυρά του ἀπλώνεται μία ἀτελείωτος Σπιανάδα καὶ ἔκεινο τὸ δνειρόν ποῦ λέγεται λιμάνι τῆς Γαρότσας. Ἐκεῖ κάπου ἐδέθησαν ποιὸς ἡξέρει πόσαι ἀπὸ τὰς ἀρμονίας τοῦ Ποιητοῦ εἰς τοὺς μοναχικούς του περιπάτους. Ἐκεῖνο τὸ δεῖλι, τὸ ἀπειρωτὸν μαλακόν, ἔνα δεῖλι δπου τὸ λιμάνι τῆς Γαρότσας ἡτο σχεδὸν ἀποθαμένον ἀπὸ τὴν γαλήνην, μοῦ ἔδιδε τὴν ὄψιν τῆς εὐλογημένης ἀπὸ τὴν φύσιν Κέρκυρας, ἐνῷ τὴν μουσικὴν Κέρκυραν, μοῦ τὴν ἔξωγράφιζεν ἔνας λούστρος διερχόμενος κάτω ἀπὸ τὰ παράθυρα τοῦ κ. Θεοτόκη καὶ σφυρίζων τὴν Μανὸν τοῦ Μασσενέ.

Εἰς τὸν κ. Θεο:όκην, δτὰν μὲ ἡρώτησε τί ἐντυπώσεις μοῦ δίδει ἡ Κέρκυρα, εἴπα δτὶ θὰ ἐλεγε κάθε ἀνθρώπος βλέπων τὴν κιβωτὸν τῶν νεοελληνικῶν γραμμάτων, πατῶν τοὺς περιπάτους τοῦ Σολωμοῦ, συλλαμβάνων χειροπατῶν κάτι ἀπὸ τὴν γαλήνην ποῦ ξέρει τὸν Ποιητήν. Φυσικὰ ἥλθεν δ λόγος διὰ τὸν Σολωμόν.

— Τὸν ἐνθυμοῦμαι, εἴπεν δ. κ. Θεοτόκης, καθὼς κατέβαινε κάτω εἰς τὴν παραλίαν, πάν-

τοτε μόνος. Ἡτο τόσον μὴ μου ἀπτού ὅστε δτὰν κάποτε ἔζητούσε νερὸ δράση τὸ μαντῆλι του εἰς τὸ χέρι καὶ ἔπειτα ἐδέχετο τὸ ποτῆρι. Ἀλλὰ σπανίως εἶδα πλέον γαλήνιον ἄνθρωπον. Ἀν δὲν ἀπατῶμαι, προσέθεσεν δ. κ. Θεοτόκης, τώρα ἀργὰ κατενοήθη ἡ ποίησις τοῦ Σολωμοῦ.

— Κατενοήθη, θέλετε νὰ εἰτῆτε, κύριε πρόεδρε, δχι βέβαια ἀπὸ δλον τὸν ἐλληνικὸν κόσμον ποῦ ἔπειτε νὰ ἐννοῇ. Καὶ εἶδατε πῶς. Πέρουσιν ἔγεινε μία ἀπόπειρα μὲ πέτρες καὶ πιστολισμοὺς ἐναντίον σας. Δὲν νομίζετε δτὶ αὐτὴν τὴν σκηνὴν τὴν ἐδημιούργησαν κάπως καὶ οἱ στίχοι τοῦ Σολωμοῦ; Αὐτοὶ ἔφεραν τὸ φεῦμα τῆς δημοτικῆς.

Ο κ. Θεοτόκης διεματυρούμη.

— Αἱ σκηναὶ τῆς 8ης Νοεμβρίου, εἴπε, δσαι δὲν προῆλθον ἀπὸ τὴν ποιητικὴν ἐκμετάλλευσιν, ἔως ἐκεῖ δηλαδὴ δπου ἐλύθη τὸ ζήτημα τοῦ Εὐαγγελίου, ἡσαν πολὺ φυσικά. Ἀκούω δτὶ δ. κ. Πάλλης εἶνε ἀπὸ τοὺς πολὺ καλοὺς λογίους. Ἀλλὰ μοῦ φαίνεται παραξένον τὸ διάβημά του. Δὲν ἐννοῶ πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ ἀφαιρεθῇ ἡ βιβλικὴ δψις τῶν ιερῶν κειμένων. Ποτὲ δὲν θὰ ἀναγνωρίσω τὴν ἀνάγκην τῆς μεταφράσεως τοῦ Εὐαγγελίου. Καλὰ εἶνε τὰ φιλολογικὰ τολμήματα, ἀλλὰ πρέπει νὰ ὑπολογίζωμεν πῶς καὶ τὸ ἔθνος ἀντιλαμβάνεται τὰ ιερά του κείμενα. Τὸ διάβημα τοῦ κ. Πάλλη έσήμαινεν ἀγνοιαν μερικῶν δρῶν τῆς ζωῆς τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ. Δὲν εἶνε δυνάτων νὰ παραβλέψῃ τοὺς δροὺς αὐτοῦς ἀντὶ τοῦ φιλολογίας, δτὰν καινοτομίας. Ο λαὸς ἡτο φυσικὸν νὰ ἔξεγερθῇ. Ἀλλως τε δὲν βλέπε δτὶ τὸ δεῖμα τῆς νέας γλώσσης ἔφθασεν εἰς τὸ σηνηγόντων δρμήν ὃστε νὰ ἐπιτρέπῃ καὶ τόσον μεγάλας καινοτομίας. Ἡ ποίησις, ἀλλὰ μόνον ἡ ποίησις, εἶνε δημοτική. Ολοὶ μιλοῦμε καὶ γράφομεν τὴν καθαρεύουσαν.

— Ετόλμησα νὰ ἔρωτήσω :

— Μιλοῦμε, κύριε πρόεδρε; Σᾶς ἔξεψηγε μία δημοτικὴ λέξις. Ωστε βλέπετε δτὶ μιλοῦμε ἀλλὰ δὲν «δμιοῦμεν».

— Ο κ. Θεοτόκης ἔγέλασε. Αλλ' ἐπέμεινεν εἰς τὰς ίδεας του. Υπενθύμισα τὴν καταστροφήν ποῦ κάμινουν τὰ σχολεῖα. Ο κ. Θεοτόκης εἴπε.

— Αν τὰ σχολεῖα εἶνε καταστρεπτικά, δπως λέγετε, αὐτὸς εἶνε ίσως μία ἀπόδειξις δτὶ πρέπει νὰ ἀλλάξῃ δ τρόπος τῆς διδασκαλίας. Οχι δμως αἱ βάσεις τοῦ συστήματος.

— Ηλθεν ἔπειτα δ λόγος διὰ τὴν φιλολογίαν τῆς Κέρκυρας ἀπὸ τοῦ Πολυλῦ καὶ ἔδω. Ε-

λαβα την εύκαιριαν να είπω εἰς τὸν πρώην πρωθυπουργὸν τοὺς θαυμασμοὺς μου διὰ τὴν φάλαγγα ἐκείνην τῶν Κερκυραίων ἵερολοχιτῶν τῶν γραμμάτων, ὃ δποια ὑπῆρξε καὶ ὑπάρχει, διὰ τοὺς ἡρέμους καὶ τοὺς γαληνίους καὶ τοὺς σεμνοὺς ἐργάτας, μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τῶν δποίων καίει ἔως τάφου ὁ κρυμμένος λύχνος τῆς ἐρεύνης, τοὺς Κερκυραίους λογίους, οἱ δποιοι μόνοι Ἰωας εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡμποροῦν να κατέχουν αὐτὸν τὸν τίτλον, ἔξω κάθε ψευτιᾶς, κάθε ωράμας, κάθε χυδαιότητος τῆς ζωῆς. Διὰ τοὺς περασμένους — τὴν γραμμὴν τοῦ Πολυλᾶ καὶ τοῦ Καλοσγίρου. Διὰ τοὺς σημερινοὺς — τὴν γραμμὴν τοῦ Μαβίλη καὶ τοῦ Θεοτόκη. Ἀλλὰ πρὶν τοὺς ἀναφέρω, ὁ πρώην πρωθυπουργὸς μοῦ τοὺς ἀνέφερεν ὅλους πρῶτος, ἔνα πρὸς ἔνα. Καὶ μοῦ ἔξεμείασε τὸν Πολυλᾶν.

“Ηλθεν ἔπειτα ἡ πολιτικὴ συνδιάλεξις, καὶ ἡ συζήτησις διὰ τὰ γράμματα ἔκλεισεν ὅριστικῶς.

Τὴν ἐπομένην εἰς τὴν Σπιανάδα ἔλεγα εἰς κάπιον ὅτι ὁ πρώην πρωθυπουργὸς μοῦ ὁμίλησε περὶ φιλολογίας καὶ μοῦ ἀνέφερε τοὺς λογίους τῆς Κερκύρας:

Ο Κερκυραῖος ἀνετινάχθη καὶ τὰ μάτια του ἐπετάχθηκαν ἔξω ἀπὸ ἔκπληξιν.

- Ποιοὺς σᾶς ἀνέφερε; Μὲ ἥρωτησε. Ποιούς;
- Πρῶτα ἀπὸ ὅλους τὸν Πολυλᾶν.
- Τὸν Πολυλᾶν; Περίεργο.
- Πῶς περίεργον;
- Ὁ Πολυλᾶς ἦτο μὲ τὸ ἄλλο κόμμα.

Δὲν ἔλαβα τὴν τιμὴν ἀκόμη να ἀνακοινώσω εἰς τὸν κ. Θεοτόκην τὴν ἀπορίαν τοῦ συμπολίτου του. Θὰ ἦτο διὰ τὸν χαρακτῆρα τοῦ πρώην πρωθυπουργοῦ μία ἔκπληξις ἀπὸ τὰς φαιδροτέρας ποὺ εἶχεν εἰς τὴν ζωὴν του.

Ζ. Λ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΘΕΑΤΡΟΝ

“Ο Kainz ἐν Βερολίνῳ.

ΕΙΣ τὸ Lessing Theater τοῦ Βερολίνου ἔπαιξε πρὸ μηνὸς Κainz γενομένος πανηγυρικῶς δεκτὸς ὑπὸ τοῦ κοινοῦ. Είναι Ἰωας ὁ δημοφιλέστερος ἡθοποιὸς τῶν Βερολινέζων Μολονότι οἱ τιμai ἡσαν μυθώδεις, εἰχον πωληθῆ ἐβδομάδας πρὸ τῆς πρώτης ὅλαι αἱ θέσεις δι' ὀλας τὰς παραστάσεις. Ο Joseph Kainz ἐγεννήθη ἐν Βιέννην καὶ ἐπεράτωσε τὰς νομικὰς σπουδάς του Ἐλκυσθεὶς ἀπὸ τὴν μυστικὴν θεάτρων γοητείαν ἀνήλθε τὸ πρῶτον ἐπὶ τῆς σκηνῆς εἰς μικρά τινα τῆς Ούγγαρίας πόλιν. Ἡ ἐπιτυχία του ὑπῆρξε μετρία. Μετὰ σειρὰν ἐτῶν παῖξε

Ιωσήφ Κάιντς.

εἰς Meiningen καὶ ἔπειτα εἰς τὸ Μόναχον. Ἐδῶ ἐπέρχεται οἱ οἰκικὴ μεταβολὴ εἰς τὴν τύχην τοῦ καλλιτέχνου κακὴ ἐναντίον τοῦ εἰδους τῆς ὑποκρίσεως του κριτικὴ στρέψει τὴν προσοχὴν τὸν Λουδοβίκον II τῆς Βαυαρίας, τοῦ καλλιτέχνου Βασιλέως, πρὸς αὐτὸν. Καλεῖται καὶ ἀπαγγέλλει πρὸ τοῦ “Ανακτος. Τόσος είναι ὁ ἐνθουσιασμὸς του ὥστε ἀμέσως προσλαμβάνεται ὡς πρῶτος ἡθοποιὸς εἰς τὸ Βασιλικὸν Θέατρον τοῦ Μονάχου. Γίνεται ἔκτοτε ἐπιστήθιος τοῦ ἡγεμόνος φίλος, ἀκολουθῶν αὐτὸν παντού. Ἡ καλλιτεχνικὴ τοῦ Βασιλέως ἴδιοφυΐα, ἡ ἰδεαλιστικὴ τοῦ ψυχῆς εἰδερν ἐν τῷ Kainz διὰ ἔξητε. Υπῆρξε μέχρι τοῦ θυνάτου τοῦ Βασιλέως ὁ καλλιτεφός του φίλος. Ἡ εὐδυνάθεια, ἡ μεγάλη παιδεία καὶ πρὸς τὴν ἀρχαιότητα λατερέα τοῦ ἡθοποιοῦ ἔγοήτευαν τὸν «Τεγέλλον Βασιλέα». Πολλὰ διηγοῦνται περὶ τῶν δύο ἀνδρῶν. Συχνὰ ἐν τῷ μέσῳ τῆς νυκτὸς ἔκαλετο διὰ τὴν ζωὴν τοῦ Kainz διὰ νὰ ἀπαγγείλῃ. Μετὰ τὸν τροχισὸν τοῦ Λουδοβίκου θύνατον διάσημος πλέον, προσελήφθη εἰς τὸ Deutsches Theater τοῦ Βερολίνου ὅπου μετα τῆς Sorma, τοῦ Barnay τοῦ Somersdorff καὶ ἄλλων ἀπετέλεσε τὸν πρὸ 5 ἑπτῶν διαλυθέντα περίφημον τοῦ θεάτρου τούτου θίασον. Οἱ καλλιτέχναι ἐκεῖνοι ἡσαν καὶ οἱ ἡγέται τοῦ φιλελληνικοῦ ἐν Βερολίνῳ οἱεύματος κατὰ τὸν ἀτυχῆ μας πόλεμον. Εἰς πλείστας ὑπὲρ τῆς Κορήτης καὶ τῆς Ἐλλάδος εἰνεργειακὰς ἔλαβε μέρος ὁ Kainz. “Ενεκα διαφωνίας τινὸς ἀπεσύρθη τοῦ Deutsches Theater καὶ προσελήφθη ἔκτοτε εἰς τὸ Hofburgtheater τῆς Βιέννης ὅπου καὶ παῖξε μέχρι σήμερον. Πεντηκοντούητης, ἔγγαμος, ἐκτάκτως συμπαθοῦς μορφῆς, ὑψηλός, κάμινε τὴν ἐντύπωσιν ἄγγλον Gentleman. Παρομιώδης είναι τῆς φωνῆς του ἡ γλυκύτης. Ἡ ἀπαγγελία του ἐκτάκτως ὠραία. Υποδύνεται ὅλους τοὺς ρόλους ἐπίσης καλά:

Βρυκόλακας. “Αμλετ. Κατὰ φαντασιαν ἀσθενῆ. Είναι ὑπερβολικὰ ἴδιωτοροτος. Όταν δὲν είναι «στὰ καλά του» είναι τρομερός στρέψει διαρκῶς τὰ νῶτα πρὸς τὸ κοινὸν πειράζει. Περιπταῖται τὸν ὑποβολέα, εἰς τὰς τραγικωτέρας σκηνὰς ψιθυρίζει χονδρόν τι ἀστείον εἰς τοὺς συμπατιζοντας ἀναγκάζων αὐτὸὺς νὰ γελοῦν. Ἐν γένει ἀπειρα είναι τὰ περὶ αὐτὸῦ ἀνέκδοτα. Οἱ κατ' ἔξοχὴν ρόλοι του είναι ἐκεῖνοι ἢν οἰς ὑποδύνεται ἀστείον πειράζει τὸν ὑποβολέα. Ἀλλά ἡ μεγίστη ἐπιτυχία του ὑπῆρξεν ὁ Γάλεότος τοῦ Ετσεγαρά, τὸ γνωστόν εἰς τοὺς Αθηναίους Ισπανικὸν δρᾶμα.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΚΛΕΑΝΘΗΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

ΓΥΠΟ τὸν τίτλον «Τὸ ἐν Αθήναις Ἐθνικὸν Μουσεῖον» φωτοτυπικὴ ἀντιγραφὴ τῶν ἐν αὐτῷ θησαυρῶν μετέξηγηματικοῦ κειμένου ὑπὸ I. N. Σβορώνου ἥρχισε ἐκδιδόμενον ὑπὸ τῶν κ. Μπέλη καὶ Μπάρτ πολυτελέστατον μέγα ἔργον τοῦ συνεργάτου ἡμῶν κ. Σβορώνου, προὶὸν ἔργασίας ὀκταπονήτου. Εἰς τὸ ἔργον αὐτὸν θὰ γίνη πλήρης περιγραφὴ μετὰ εἰλονῶν, δλων τῶν ἐν τῷ Εθνικῷ Μουσεῖῳ ἀρχαιοτήτων κατὰ αὐτοτελή τμῆματα. Ἡ δημοσίευσις γίνεται εἰς τεύχη ἐν 16 σελίδων εἰς μέγα σύγδονον ἐλληνιστικὸν γερμανιστικόν, εἰς χωριστὰ δι' ἔκάστην γλώσσαν σύγχρονα τεύχη μετὰ 10 μεγάλων φωτοτυπικῶν πινάκων. Τὸ πρῶτον τεύχος, ἐκδοθὲν ἦδη, είναι ἀμφιερωμένον εἰς τὰς ἀγριότητας τῶν Αντικυθήρων, τῶν ὑποίων ἡ μελέτη θὰ συμπληρωθῇ διὰ τὸν δευτέρον τεύχοντος.

Ἐκτὸς τῶν μεγάλων πινάκων τὸ ἔργον κοσμεῖται καὶ ὑπὸ πλήθους ὁραίων εἰκόνων ἐντὸς τοῦ κειμένου αἱ δοποιαὶ χρησιμεύουσιν πρὸς ὑποτηρίξειν τῶν γνωμῶν τοῦ κ. Σβορώνου. Εξ αὐτῶν δημοσίευομενοι μερικάς, κατ' εὐγενῆ καὶ πρόθυμον τῶν φιλων ἐκδοτῶν παραχώρησιν πρὸς τὰ Παναθήναια. Αἱ εἰκόνες αὐταὶ θὰ περιέχονται εἰς τὸ προσεχῶς ἐκδόμενον δευτέρον τεύχος. Αἱ ἐν σελίδῃ 552-3 παριστῶσι τὸ περιφημένον τῶν μεγάλων παιδεία καὶ πρὸς τὴν κομιδὴν εἰναὶ τοῦ Αργείου ἡ οἰωνή Εἰκόνα 7 πιστῶς ἀντιγράφοντος τὸ ἄγαλμα τοῦ ιστορικοῦ Απανθνάντος τοῦ κ. Σβορώνου ἐπιτευχθεῖσα ἐν σχεδίῳ συγχρότητος θὰ χρησιμεύσῃ ἀσφαλῶς ἡμέραν τινὰ εἰς συγκόλλησιν καὶ τοῦ ἀγάλματος τούτου ὑπὸ τοῦ Αργείου τοῦ Δεινού τοῦ Αργείου τυφλονοκτόνου καὶ ιστορικοῦ. Ἡ γνωμὴ αὐτῆς τοῦ κ. Σβορώνου λαμπρῶς ἐπικυρώνεται ἦδη. Αργεῖον καλκοῦν ἀνδριάντα Δεινού τοῦ Αργείου τυφλονοκτόνου καὶ ιστορικοῦ. Ἡ γνωμὴ αὐτῆς τοῦ κ. Σβορώνου λαμπρῶς ἐπικυρώνεται ἦδη.

Ἐκτὸς τῶν μεγάλων πινάκων τὸ ἔργον κοσμεῖται καὶ ὑπὸ πλήθους ὁραίων εἰκόνων ἐντὸς τοῦ κειμένου αἱ δοποιαὶ χρησιμεύουσιν πρὸς τὴν κομιδὴν εἰναὶ τοῦ Αργείου ἡ οἰωνή Εἰκόνα 7 πιστῶς ἀντιγράφοντος τὸ ἄγαλμα τοῦ Αντικυθήρων, τοῦ ὑποίων ἡ ἀρχαιότητος τοῦ κ. Σβορώνου ἐπιτευχθεῖσα ἐν σχεδίῳ συγχρότητος θὰ χρησιμεύσῃ ἀσφαλῶς ἡμέραν τινὰ εἰς συγκόλλησιν καὶ τοῦ ἀγάλματος τούτου ὑπὸ τοῦ Απδέ. Τὰ μελανά μερη τῆς εἰκόνος τοῦ ἀγάλματος εἰναι τὰ σωζόμενα, διὰ λευκῶν δὲ γραμμῶν ἐδηλωθήσαν τὰ συμπληρωθέντα ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνευρεθέντων μελῶν. Τὸν ἐλλείποντα κορμὸν εἰδούν οἱ δύται εἰν τῇ θαλάσσῃ. Ἀλλὰ καὶ ἄλλας συνθέσεις πολλῶν τῶν Αντικυθήρων ἀρχαιοτήτων κατώρθωσεν διὰ τὸν Σβορώνος. Μία τῶν καλλίστων είναι ἡ τῆς θεάτρου κατάρρευση διὰ τὸν Σβορώνος. Μία τῶν καλλίστων είναι ἡ τῆς θεάτρου κατάρρευση διὰ τὸν Σβορώνος.

2 Περσεὺς Δακτυλιόλιθος τῆς Φλωρεντίας. Είναι οἱ καταστάσεις πολλῶν τῶν Αντικυθήρων ἀρχαιοτήτων κατώρθωσεν διὰ τὸν Σβορώνος. Μία τῶν καλλίστων είναι ἡ τῆς θεάτρου κατάρρευση διὰ τὸν Σβορώνος. Μία τῶν καλλίστων είναι ἡ τῆς θεάτρου κατάρρευση διὰ τὸν Σβορώνος. Μία τῶν καλλίστων είναι ἡ τῆς θεάτρου κατάρρευση διὰ τὸν Σβορώνος.

5 Περσεὺς Νόμισμα Καραλλίας. Είναι η τῆς θεάτρου κατάρρευση διὰ τὸν Σβορώνος. Μία τῶν καλλίστων είναι ἡ τῆς θεάτρου κατάρρευση διὰ τὸν Σβορώνος. Μία τῶν καλλίστων είναι ἡ τῆς θεάτρου κατάρρευση διὰ τὸν Σβορώνος. Μία τῶν καλλίστων είναι ἡ τῆς θεάτρου κατάρρευση διὰ τὸν Σβορώνος.

3 Περσεὺς Δακτυλιόλιθος τῆς συλλογῆς Maffei.

4 Περσεὺς Νόμισμα Αργείου.

διὰ τῆς ἀνακαλύψεως νομίσματος τοῦ Αργείου τοῦ ιστορικοῦ. Ἡ γνωμὴ αὐτῆς τοῦ Αργείου πλέον διεπικυρώνεται ἦδη.

5 Περσεὺς Νόμισμα Καραλλίας.

Στὸ σπίτι ἡ ἀγαπημένη του θέσις ἦταν κάτ' ἄπο τὸ πιάνο ἡ κάτ' ἄπο τὸ γραφεῖο μου. Ἡ μουσικὴ τὸν εὐχαριστοῦσε, τὰ κομμάτια μάλιστα τὰ μελῳδικά, τὰ ἥσυχα ἔξεναντίας τὰ γυμνάσματα καὶ τὰ κομμάτια ποὺ ἔκαμψαν χλαλοὶ μεγάλη τοῦ πτείραζαν τρομερά τὰ νεῦρα καὶ πολλὲς φορές μούτυχε σὲ τέτοια περίστασι νὰ μὲ τραβῆ μὲ ἐπιμονὴ ἄπο τὸ πανταλόνι γιὰ νὰ σηκωθῶ κ' ἔτσι ν' ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὸ τὸν ἐνοχλοῦσε.

"Ηταν πανταχοῦ παρόν: "Οποι ἐγώ κ' ἔκεινος. Τὴν πρώτη βραδεῖα ποὺ ἔτηγα στὸν Ἀθηναϊκὸ σύλλογο στὸν Καλλιφρούντα τὸ σπίτι τὸ πίσω ἀπ' τὴν νέα ἀγορά, γιὰ νὰ δώσω τὸ πρῶτο μάθημα στοὺς τραγουδιστὲς ποὺ ἔμελλαν ἀργότερα νὰ φτιάσουν τὸν μελῳδαματικὸ θίασο. Ἔταν κι ἀυτὸς ἔκει, μὲ τ' αὐτιά του τεντωμένα, παρόν σ' ἔκεινο τὸ πρῶτο θεμέλιο ματιά του τὸν Ἑλληνικὸν Μελῳδράματος. Εκεὶ ἔλαβε καὶ τὸ δεύτερο βάφτισμά του, γιατὶ οἱ ἀρτίστες καὶ κορίστες μου τὸν ἔλεγαν «δ σκύλος τοῦ Μελῳδράματος».

Ἄπο τὴν τὴν βραδεῖα ποτὲ ἀπὸ καμίαν πρόβα, ἀπὸ καμίαν παράστασι. Οἱ θίασοι τὸν εἶχε νιούστησην καὶ δῆλοι τὸν ἔχαίδεναν καὶ τὸν ἔφερον γλυκίσματα κ' ἔκεινος εὐχαριστημένος ξαπλωνόταν στὴ συνειθισμένη του θέσι μάτανω στὰ πόδια μου, κάτ' ἄπο τὸ πιάνο ἡ ἀπὸ τὸ σκαμνί μου, ὅταν ἥμουν στὴν δρχήστρα, μὲ τὰ δόλμαυρα καὶ ἔξυπνα μάτια του ποὺ σχεδὸν μιλούσαν πάτα καρφωμένα ἀπάνω μν.

Κάπου, κάπου κανένας ἔξαρνιός κτύπος τῆς γρανάσσας τοῦ ἐπείραζε τὰ νεῦρα καὶ τότε μὲ τραβοῦσε γιὰ νὰ φύγωμε, ἀλλὰ ὑστερα πάλι ἡσύχαζε.

Μια βραδεῖα μονάχα παρεκτάχε καὶ μ' ἔκαμε φεζέλι, ἀλλὰ εἰχε καὶ δίκρο ἀκοῦστε:

Ἐλάχαμε παράστασι τὴν Φιλορίτα "Ἐνας ἀπὸ τοὺς ἡθοποιούς μου, καταχρουμένος ἐφαλτσάριζε χωρὶς ντροπὴ σύντοτε ἦταν νὰ δυνατὸν μητῇ σὲ θεογνοσία, ἔξεναντίας μάλιστα τὸ κακὸν ἐπήγαινε κρεσέντο καὶ τὸ κοινὸν δρχισε νὰ μονημορίζῃ, ἀξαρνα τὸ Λογκέτος ποὺ ἦταν ξαπλωμένος ἡσυχος στὴ θέσι του, σηκώνεται στὰ δύο του πόδια τὸ μπροστινά, τεντόνει ταῦτια του καὶ μὲ τὸ κεφάλι ψηλὰ κατὰ τὴ σκηνή, ἀρχίζει νὰ συνοδεύῃ μὲ τρομερά καὶ βραχνά γανγλίσματα τὴν φωνὴ ποὺ ὅλονένα γλυντρούσε ἀπάνω στὸ διαπασόν. Ἀνέβαινε ἔκεινη, ἀνέβαινε καὶ τοῦτος, κατέβαινε... κατέβαινε. . ."Ἐνα ταρανανάι διαολικό!...

Ποτὲ στὴ ζωὴ μου δάκονύσω παρόμοια συφροσία!... Εὐρέθηρα στὴν ἀνάγκη νὰ βάλω τους δύο σκύλους στὴ θέσι τους. "Οταν διελύθη τὸ Ἑλληνικὸν Μελόδραμα καὶ τὰ μέλη του σκορπίσθηκαν ἐδῶ κ' ἔκει, ἔπαυσε πιὰ κ' ὁ Λογκέτος νὰ μὲ συντροφεύῃ στὰ θέατρα μέσα στὰ δόποια δὲν θάβρισκε τοὺς φίλους του, τοὺς νονούς του νὰ τοῦ κάνουν κομπλιμέντα καὶ νὰ τοῦ δίνουν γλυκά. Επεριορίσθηκε στὴν ἀγαπημένη του θέσι, κάτ' ἄπο τὸ πιάνο, κάτ' ἄπο τὸ γραφεῖο μου.

Τόρα υστερα ἀναγκάσθηκε νὰ τὴν ἀφίσῃ κι αὐτή. Εἶχε ἀρρωστήση ἐδῶ καὶ δυσ μῆνες καὶ βρισκόταν κατάκοιτος ἔκει, σὲ μια γωνιά τῆς κουζίνας κοντά στὴ λεκάνη του μὲ τὸ νερό.

Προχθὲς τὸ βράδυ, ποὺ ἔκαθόμουν στὸ πιάνο, μοὺ ἔκαμε τὴ στερνὴ του ἐπίσκεψη. Εσύρθηκε σκυφτά σκυφτά ὡς τὰ πόδια μου, ξαπλώθηκε ἕπως ἦταν συνειθισμένος κ' ἔστηλων ἀπάνω μου τὰ δόλμαυρα κ' ἔξυπνα μάτια του, ποὺ σχεδὸν μιλούσαν, τὴ φορὰ ὅμως αὐτὴ ἀψυχα καὶ σὰν γυαλένια. "Εκατάλαβα πᾶς ἡ στερνὴ του ὥρα δὲν ἦταν μακρινά. —"Ἐτοι ἔτουσα, σηκώθηκε πάλι κ' ἐσύρθηκε. σκυφτά, σκυφτά γιὰ νὰ σωριασθῇ ἔκει στὴ γωνιά τῆς κουζίνας.

Τὸ πρῶτη τὸν εὐρήκα κόκκαλο κοντά στὴ λεκάνη του μὲ τὸ νερό.

Τὸν ἔκλαψα μὲ πόνο καὶ αἰσθάνθηκα πᾶς τὸ χάσιμο του μ' ἀφίνε κάτι ἀδειανό, κάτι κούφιο μὲς τὴν ψυχή. Ἀνάμεσα στᾶλλα δ σκύλος τοῦ Μελῳδράματος ἦταν ἔνα ἀπὸ τὰς τελευταίας ἀνάμνησεις τῆς τόσης

μου ἐργασίας, τῶν τόσων μου ἀγώνων, ἦταν δὲ ἵσως καὶ διό μόνος ἀπὸ τοὺς μελῳδραματικοὺς συντρόφους του ποὺ μὲ ἀπόμενε πιστός, ἀγαπημένος, εὐγνώμων δὲ τὸ τέλος...

Εἴπα διτὶ μοῦ ἀφῆσε κάτι ἀδειανό καὶ κούφιο μὲς τὴν ψυχή μου. Καὶ βέβαια "Οσο πάει κανεὶς σχέσεις καὶ γνωμίμες μπορεῖ νὰ κάμη φιλίες ὅμως δύσκολο, καὶ τὸ χάσιμο ἐνὸς πλαισιοῦ καὶ πιστοῦ φίλου ἀφίνει γιὰ πάντα στὴν ὑπαξί μας ἔνα ἀδειανό ποὺ δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ ξαναγιομίσῃ. Καὶ τέτοιος φίλος ἦταν γιὰ μὲ δ Λογκέτος.

Χθὲς τὴν αὐγὴν διόπουλα μου ἡ Μήδεια, σωστὴ Μήδεια, τὸν ἐπέταξε μαζὲν μὲ μιά της βλαστήμα στὸ κάρρο τοῦ σκουπιδιάρη. Ἐγὼ τοῦ γράφω τὸ μνημοσύνο του.

FA DIESIS

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Εἰς τὸ τελευταίως ἐκδοθὲν βιβλίον τοῦ κ. Κρουμβάχερο "Τὸ πρόβλημα τῆς νεοελληνικῆς γραφομένης γλωσσῆς" τοῦ ὅποιου σύνοψιν ἀποτελεῖ ἡ εἰς τὸ τεῦχος τῆς 31 Ιανουαρίου 1903 τῶν «Παναθηναϊκῶν δημοσιεύσεων μελέτη τοῦ ίδιου. ὁ συγγραφεὺς γράφει κάπου:

Ἀναγινώσκων τὰ τυπογραφικὰ δοκίμια τοῦ βιβλίου μου βλέπω πρὸς μεγάλην μοναχαρά ὅτι πρὸς ὀλίγουν δ. Γρηγόριος Σενόπουλος εἰς τὰ «Παναθηναϊκα» (1903 τεῦχος 56 σελ. 243) συνοψίζει τὰ κύρια σημεῖα τοῦ ζητήματος τοῦ συμβιβασμοῦ ἐντελῶς καθ' ὅμοιον τρόπον ὅπως ἐγὼ ἀντέρω διεξοδικῶς τὰ διαπραγματεύθην.

Ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ κ. K. N. Μανιάκη θὰ ἐκδώσῃ «Πανελλήνιον Ἐθνικὸν Λεύκωμα» περιέχον διαφόρους γνώμας περὶ τοῦ Παναγίου. Τάφου, ὑπὲρ τοῦ ὅποιου θὰ διατεθοῦν αἱ εἰσηράξεις τῆς παλήσεως.

NEA BIBALIA

ΛΙΕΘΩΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ. I. N. Σβορώνου, τόμος ἑκτος, 1ον καὶ 2ον τεύχους τοῦ 1903.—'Αθῆναι παρὰ τοῖς κ. Μπέκ καὶ Μπάρτ.

Η ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ Δέκατον ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 15 Σεπτεμβρίου 1903—1904 15 Τουνίου. 'Αθῆναι τυπογραφεῖα τῆς ἐφημερίδος «Τὸ Κράτος».

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ ΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΕΝ ΕΛΛΑΣΙ Ήποδοτοῦ Κωνσταντίνου Παπαγιάννη Ιατροῦ κτλ. (μετατύπωσις ἐκ τῶν πρακτικῶν τοῦ Α'. Ιατρ. Συνδίου). Ἐν 'Αθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1903.

ΔΡΟΥΣΣΕΝ, ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΕΠΙΓΟΝΩΝ ἔκεινης στὴν Ελλάδη Μέρος τρίτον, τεῦχος τρίτον, Βιβλιοθήκη Μαραστοῦ 207. Εν 'Αθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1903.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΚΡΙΣΙΣ Β' Μεταρρυθμισις. Μακεδονία καὶ Ἑλλὰς ὑπὸ Γνησίου Μακέδονος. Εν 'Αθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1903.

UN COUP D'OEIL RETROSPECTIF SUR LES PROGRÈS réalisés en Turquie par Miltiade G. M. Caravokyros. Athènes, imprimerie P. D. Sakellarios 1903.

Κατὰ τὸν θερινὸν μῆνας Ἰούλιον καὶ Αὔγουστον ἀντικεντρηθῆσθαι τὸν θερινὸν μηνιαῖα τεύχη τῶν "Παναθηναϊκῶν, διπλᾶ.